

Vilniaus universitetas
Komunikacijos fakultetas
Knygotyros ir dokumentotyros institutas

Vaiva Kuodytė

Leidybos magistro studijų programos II kurso studentė

LIETUVOS KULTŪRINĖ PERIODIKA: SITUACIJA IR SPECIFIKA

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

Vadovas doc. R. Misiūnas

Vilnius, 2009

MAGISTRO DARBO LYDRAŠTIS

Pildo magistro baigiamojo darbo autorius

VAIVA KUODYTĖ

(magistro baigiamojo darbo autoriaus vardas, pavardė)

LIETUVOS KULTŪRINĖ PERIODIKA: SITUACIJA IR SPECIFIKA

(magistro baigiamojo darbo pavadinimas lietuvių kalba)

CULTURAL PERIODICALS IN LITHUANIA: CURRENT SITUATION AND THEIR SPECIFICITY

(magistro baigiamojo darbo pavadinimas anglų kalba)

Patvirtinu, kad magistro baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis magistro darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas kitose aukštosiose mokyklose.

(magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)

Sutinku, kad magistro baigiamasis darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 metus Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto studijų procese.

(magistro baigiamojo darbo autoriaus parašas)

Pildo magistro baigiamojo darbo vadovas

Magistro baigiamąjį darbą ginti

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

(data)

(magistro baigiamojo darbo vadovo parašas)

Pildo instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, reikalų tvarkytoja

Magistro baigiamasis darbas įregistruotas

(instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, pavadinimas)

(data)

(instituto/ katedros reikalų tvarkytojos parašas)

Pildo instituto/ katedros, kuriojančios studijų programą, vadovas

Recenzentu skiriu

(recenzento vardas, pavardė)

(data)

(instituto/ katedros vadovo parašas)

Pildo recenzentas

Darbą recenzuoti gavau.

(data)

(recenzento parašas)

REFERATO LAPAS

Kuodytė, Vaiva

Ku 212 Lietuvos kultūrinė periodika: situacija ir specifika: magistro darbas / Vaiva Kuodytė; mokslinis vadovas dr. Remigijus Misiūnas; Vilniaus universitetas. Komunikacijos fakultetas. Knygotyros ir dokumentotyros institutas. – Vilnius, 2008. – 111 lap. : 5 lent. – Mašinr. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 72–76 (55 pavad.).

UDK 050(474.5)
008(474.5)

Raktiniai žodžiai: *Kultūrinė periodika, kultūrinis periodinis leidinys, informacinis kultūros žurnalas, kultūrinės periodikos raida, kultūros politika, kultūrinių periodinių leidinių rinka.*

Magistro *darbo objektas* – Lietuvos kultūrinė periodika. *Darbo tikslas* – ištirti kultūrinės periodikos situaciją ir specifiką Lietuvoje. Pagrindiniai *darbo uždaviniai*: apibrėžti ir suklasifikuoti kultūrinę periodiką Lietuvoje, išanalizuoti kultūrinės periodikos raidą; ištirti šiandieninės kultūrinės periodikos ypatumus Lietuvoje, atsižvelgiant į kultūros politiką, kultūrinių leidinių finansavimą ir kitus kriterijus; išanalizuoti kultūrinės periodikos skaitytojų nuomonę apie kultūrinių periodinių leidinių rinką.

Sisteminant mokslinę literatūrą, analizuojant dokumentus, apibrėžtas kultūrinio periodinio leidinio terminas – tai vienodai apipavidalintas, numeruotas ar datuotas, paprastai vienodo formato ar apimties, reguliariai išeinantis leidinys, kuriame nagrinėjami kultūros, literatūros, meno, kino, muzikos, teatro klausimai, pateikiama kultūros renginių informacija ir analizė. Kultūrinių leidinių klasifikacija galima pagal įvairius kriterijus (tipus, periodiškumą, paskirtį, paramos gavimo būdą ir kt.). Kultūrinės periodikos raidoje iki 1990 m. išskiriami du etapai: kultūrinio periodinio leidinio formavimasis (iki 1911 m.) ir specializuotų kultūrinių periodinių leidinių raida (1911–1990 m.). Šiandieninė kultūrinė periodika – tai Lietuvos nepriklausomybės laikotarpio periodika (1990–2008 m.), kuri apima tris etapus: nepriklausomos periodinės spaudos sistemos formavimąsi (1990–1996 m.), periodinės spaudos sistemos formavimąsi konkurencijos sąlygomis (1997–2002 m.) bei kultūrinę periodiką informacinėje visuomenėje (2003–2008 m.). Šiuo metu Lietuvoje leidžiama apie 40 kultūrinių periodinių leidinių, dauguma jų remiami iš tradicijos, neturint nustatytų prioritetų, neatsižvelgiant į skaitytojų nuomonę. Lyginant Lietuvos kultūrinių periodinių leidinių rinką su kitų Baltijos šalių, paaiškėjo, jog Latvijoje leidžiami 22 kultūriniai periodiniai leidiniai, Estijoje – 18.

Norint sužinoti skaitytojų nuomonę apie kultūrinių leidinių rinką buvo atliekamas tyrimas – anketinė apklausa. Prie žinomiausių ir dažniausiai skaitomų kultūrinių leidinių respondentai išskyrė

visus tiriamus kultūrinius savaitraščius, žurnalus „Kultūros barai“, „Metai“, „Kinas“. Yra leidinių, kurie greičiausiai dėl savo specifiškumo ir nepakankamos sklaidos beveik nežinomi ir neskaitomi kultūrinės periodikos vartotojų: „Vilnius“, „Lietuvos scena“, „MiGazine“. Dažniausiai respondentai leidinius skaito internetu ir bibliotekose, todėl redakcijos turėtų daugiau dėmesio skirti skaitmeninėms leidinių versijoms tobulinti ir reklamai bibliotekose.

Magistro darbas gali būti naudingas ne tik mokslininkams ar kultūrinių leidinių tyrėjams, tačiau ir patiems kultūrinės periodikos rinkos dalyviams, kurie yra suinteresuoti gerinti kultūrinių periodinių leidinių įvaizdį ir žinomumą, net kultūros politikos bei kultūrinių leidinių biudžeto formuotojams.

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	7
ĮVADAS.....	9
1. KULTŪRINĖS PERIODIKOS APIBRĖŽIMAS, KLASIFIKACIJA, RAIDA	12
1.1. KULTŪRINĖS PERIODIKOS APIBRĖŽIMAS.....	12
1.2. KULTŪRINĖS PERIODIKOS KLASIFIKACIJA	13
1.3. KULTŪRINĖS PERIODIKOS RAIDA IKI 1990 M.....	18
1.3.1. Lietuviškojo kultūrinio periodinio leidinio susiformavimas	18
1.3.2. Kultūrinių periodinių leidinių raida 1918–1990 m.....	22
2. KULTŪRINĖS PERIODIKOS YPATUMAI LIETUVOJE 1990–2008 M.	28
2.1. KULTŪRINĖS PERIODIKOS RAIDA 1990–2008 M.	28
2.2. LIETUVOS KULTŪROS POLITIKA, KULTŪRINIŲ PERIODINIŲ LEIDINIŲ FINANSAVIMAS: PROBLEAMOS IR DISKUSIJOS.....	36
3. KULTŪRINĖS PERIODIKOS SKAITYTOJŲ NUOMONĖS TYRIMAS APIE KULTŪRINIŲ PERIODINIŲ LEIDINIŲ RINKĄ.....	44
3.1. TYRIMO METODIKA.....	44
3.2. TYRIMO VISUMA, IMTIS	45
3.3. KULTŪRINĖS PERIODIKOS ŽINOMUMO IR SKAITYMO TENDENCIJOS	48
3.4. KULTŪRINIŲ PERIODINIŲ LEIDINIŲ SKAITYMO DAŽNUMAS.....	55
3.5. KULTŪRINĖS PERIODIKOS SKAITYMO BŪDAI	57
3.6. SKAITYTOJŲ NUOMONĖ APIE KULTŪRINIŲ LEIDINIŲ KIEKĮ IR FINANSAVIMĄ.....	60
3.7. KULTŪRINIŲ LEIDINIŲ REIKALINGUMAS SKAITYTOJŲ POŽIŪRIU	63
IŠVADOS	67
CULTURAL PERIODICALS IN LITHUANIA: CURRENT SITUATION AND THEIR SPECIFICITY (SUMMARY)	70
BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS.....	72
PRIEDAI	77
1 PRIEDAS. INFORMACIJA APIE TIRIAMUS KULTŪRINIUS LEIDINIUS.....	77
2 PRIEDAS. 1918–1940 M. ĖJĘ KULTŪRINIAI PERIODINIAI LEIDINIAI.....	79
3 PRIEDAS. TYRIMO ANKETA.....	80
4 PRIEDAS. LEIDINIŲ ŽINOMUMAS (VISŲ RESPONDENTŲ).....	85
5 PRIEDAS. LEIDINIŲ ŽINOMUMAS IR SKAITYMAS (NUO SKAITANČIŲ KULTŪRINĘ PERIODIKĄ RESPONDENTŲ)	86

6 PRIEDAS. LEIDINIŲ ŽINOMUMAS PAGAL LYTĮ (NUO VISŲ RESPONDENTŲ) ...	87
7 PRIEDAS. LEIDINIŲ SKAITYMAS IR ŽINOMUMAS PAGAL LYTĮ (NUO SKAITANČIŲ KULTŪRINĘ PERIODIKĄ RESPONDENTŲ)	88
8 PRIEDAS. LEIDINIŲ ŽINOMUMAS PAGAL AMŽIAUS GRUPES (NUO VISŲ RESPONDENTŲ).....	89
9 PRIEDAS. LEIDINIŲ SKAITYMAS PAGAL AMŽIAUS GRUPES.....	90
10 PRIEDAS. LEIDINIŲ ŽINOMUMAS PAGAL IŠSIMOKSLINIMĄ (NUO VISŲ RESPONDENTŲ).....	91
11 PRIEDAS. LEIDINIŲ SKAITYMAS PAGAL IŠSIMOKSLINIMĄ.....	92
12 PRIEDAS. LEIDINIŲ ŽINOMUMAS PAGAL UŽSIĖMIMĄ (NUO VISŲ RESPONDENTŲ).....	93
13 PRIEDAS. LEIDINIŲ SKAITYMAS PAGAL UŽSIĖMIMĄ.....	94
14 PRIEDAS. LEIDINIŲ ŽINOMUMAS PAGAL DARBO SRITĮ.....	95
15 PRIEDAS. LEIDINIŲ SKAITYMAS PAGAL DARBO SRITĮ	96
16 PRIEDAS. LEIDINIŲ ŽINOMUMAS PAGAL STUDIJŲ SRITĮ	97
17 PRIEDAS. LEIDINIŲ SKAITYMAS PAGAL STUDIJŲ SRITĮ.....	98
18 PRIEDAS. LEIDINIŲ ŽINOMUMAS PAGAL VIETOVĘ.....	99
19 PRIEDAS. LEIDINIŲ SKAITYMAS PAGAL VIETOVĘ	100
20 PRIEDAS. LEIDINIŲ SKAITYMAS (VISŲ RESPONDENTŲ)	101
21 PRIEDAS. PASKUTINIS LEIDINIŲ SKAITYMAS	102
22 PRIEDAS. KOKIAIS BŪDAIS SKAITO KULTŪRINĘ PERIODIKĄ (VISI RESPONDENTAI)	103
23 PRIEDAS. KULTŪRINĖS PERIODIKOS SKAITYMO BŪDAI PAGAL LYTIS	103
24 PRIEDAS. KULTŪRINĖS PERIODIKOS SKAITYMO BŪDAI PAGAL AMŽIAUS GRUPES	104
25 PRIEDAS. KULTŪRINĖS SPAUDOS SKAITYMO BŪDAI PAGAL IŠSIMOKSLINIMĄ	104
26 PRIEDAS. KULTŪRINĖS SPAUDOS SKAITYMO BŪDAI PAGAL UŽSIĖMIMĄ .	105
27 PRIEDAS. KULTŪRINĖS SPAUDOS SKAITYMO BŪDAI PAGAL DARBO SRITĮ	105
28 PRIEDAS. KULTŪRINĖS SPAUDOS SKAITYMO BŪDAI PAGAL STUDIJŲ SRITĮ	106
29 PRIEDAS. KULTŪRINĖS PERIODIKOS SKAITYMO BŪDAI PAGAL VIETOVĘ	106
30 PRIEDAS. NUOMONĖ APIE KULTŪRINIŲ PERIODINIŲ LEIDINIŲ KIEKĮ PAGAL LYTĮ	107

31 PRIEDAS. NUOMONĖ APIE KULTŪRINIŲ LEIDINIŲ KIEKĮ PAGAL AMŽIAUS GRUPES	107
32 PRIEDAS. NUOMONĖ APIE KULTŪRINIŲ LEIDINIŲ KIEKĮ PAGAL IŠSIMOKSLINIMĄ	108
33 PRIEDAS. NUOMONĖ APIE KULTŪRINIŲ LEIDINIŲ KIEKĮ PAGAL UŽSIĖMIMĄ	108
34 PRIEDAS. NUOMONĖ APIE KULTŪRINIŲ LEIDINIŲ KIEKĮ PAGAL STUDIJŲ SRITĮ	109
35 PRIEDAS. NUOMONĖ APIE KULTŪRINIŲ LEIDINIŲ KIEKĮ PAGAL DARBO SRITĮ	109
36 PRIEDAS. NUOMONĖ APIE KULTŪRINIŲ PERIODINIŲ LEIDINIŲ KIEKĮ PAGAL GYVENAMĄJĄ VIETĄ.....	110
37 PRIEDAS. LEIDINIŲ REIKALINGUMAS (VISŲ RESPONDENTŲ)	111

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

KRF – Kultūros rėmimo fondas

SRTRF – Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

ĮVADAS

Darbo objektas – Lietuvos kultūrinė periodika. Lietuvoje kultūrinių periodinių leidinių yra labai daug (provincijų kultūriniai almanachai, laikraščiai, žurnalai, tęstiniai leidiniai ir kt.), tačiau darbe apsiribojama Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos, taigi centre leidžiamais kultūriniais periodiniais leidiniais, kurie, darbo autorės nuomone, gali būti daugiau žinomi ar skaitomi kultūrinės periodikos vartotojų. Stengtasi, kad į tiriamąją imtį įeitų įvairaus periodiškumo ir paskirties leidiniai (1 priedas).

Nors didelę reikšmę kultūrinių leidinių kontekste turi kai kurie almanachai ar tęstiniai leidiniai, tačiau jie, kaip ne visada išeinantys periodiškai, į tiriamąją visumą nepatenka. Be to, almanachai, sudaromi kitokiu principu nei kultūriniai periodiniai leidiniai: periodiniai leidiniai dažniausiai reprezentuoja aktualijas, informacija kultūriniuose periodiniuose leidiniuose yra senstanti, jei tai ne grožiniai kūriniai, o almanachas – tai rašytojų kūrinių rinkinys, sudarytas teminiu, žanriniu, teoriniu ar kitokiu principu, kartais vienkartinis proginis leidinys, informacija almanache yra nesenstanti [17, 17]. Laikraščių ar žurnalų kultūriniai ar literatūriniai priedai (kaip „Mūzų malūnas“) taip pat neanalizuojami, nes tai nėra atskiri leidiniai. Taip pat į darbo tiriamųjų leidinių imtį nepatenka Išeivijos kultūrinė periodika – ji reikalauja išsamaus atskiro tyrimo.

Darbo tema yra nauja ir aktuali leidybos moksle, nes iki šiol šiandieninė kultūrinė periodika, kaip atskira leidybos sritis, nebuvo tyrinėta. Kultūrinės periodikos leidyboje išvelgiama daug problemų: tiražai ir pardavimai nedideli, asignavimai kultūrinei periodikai kasmet mažėja, o kultūrinių periodinių leidinių rinka didelė – apie 40 kultūrinių laikraščių ir žurnalų, kurių didžioji dalis yra remiama valstybės lėšomis. Atrodo, esant didelei kultūrinių periodinių leidinių rinkai, leidiniai tarpusavyje turėtų konkuruoti dėl kokybės ir skaitytojų dėmesio, tačiau kol kas didžioji dalis leidinių Lietuvoje konkuruoja dėl finansavimo, taigi galima sutikti su „7 meno dienų“ redaktoriaus L. Vildžiūno mintimi, kad „kultūrinė žiniasklaida reikalinga pati sau“ [23]. Juo labiau, kai Lietuvoje iki šiol nebuvo vykdytas skaitytojų nuomonės tyrimas apie kultūrinių periodinių leidinių rinką. Šis tyrimas galbūt padėtų sudaryti remiamų kultūrinių leidinių prioritetus, kurie ypač reikalingi keičiantis valstybės kultūros politikai, t. y., esant penkių procentų pridėtinės vertės mokesčiui, kai kurie leidiniai sunkiai gebėjo išsilaikyti rinkoje, o įvedus didesnę PVM, didelė tikimybė, kad ne vienam iš jų gresia bankrotas. Tokiu atveju šis magistro darbas turi ne tik praktinę, bet ir istoriografinę vertę. Iš kultūrinės periodikos problematikos galima iškelti tokią hipotezę: Esant didelei kultūrinių periodinių leidinių rinkai, kai kurie leidiniai yra mažai žinomi ir skaitomi kultūrinės periodikos vartotojų, todėl, galima sakyti, kad svarbūs tik jas leidžiančioms redakcijoms.

Tyrimo tikslas – ištirti kultūrinės periodikos situaciją ir specifiką Lietuvoje. Tikslui pasiekti užsibrėžti keli uždaviniai:

- 1) Apibrėžti ir suklasifikuoti Lietuvos kultūrinę periodiką, išanalizuoti kultūrinio periodinio leidinio susiformavimą ir raidą Lietuvoje;
- 2) Išanalizuoti šiandieninės kultūrinės periodikos ypatumus;
- 3) Ištirti kultūrinės periodikos skaitytojų nuomonę apie kultūrinių periodinių leidinių rinką, apibendrinti tyrimo rezultatus.

Darbą sudaro trys pagrindinės dalys. Pirmoje dalyje „Kultūrinės periodikos apibrėžimas, klasifikacija, raida“ suformuluojamas kultūrinio periodinio leidinio apibrėžimas, pateikiama leidinių klasifikacija pagal įvairius kriterijus (pagal tipus, periodiškumą, paskirtį, temas, apyvartos ypatybes, paramos gavimo būdą, ar leidinys turi elektroninę svetainę ar ne), taip pat analizuojama kultūrinės periodikos raida iki 1990 m. kuomet keitėsi Lietuvos politinė situacija. Antroje dalyje „Kultūrinės periodikos ypatumai Lietuvoje 1990–2008 m.“ analizuojama kultūrinės periodikos raida ir kaita 1990–2008 m., tiriamas Lietuvos kultūros politika, kultūrinių periodinių leidinių finansavimo problemos. Trečioje dalyje „Skaitytojų nuomonės tyrimas apie kultūrinių periodinių leidinių rinką“ pateikiami apibendrinti tyrimo rezultatai.

Literatūros kultūrinės periodikos tema nėra daug. Apie lietuviško laikraščio ir žurnalo susiformavimą ir raidą yra kelios V. Urbono knygos [49-51], kuriomis buvo remtasi rašant darbą, tačiau V. Urbonas bando aprėpti platų leidinių spektrą, todėl apie kultūrinius periodinius leidinius jo pateikta informacija yra paviršutiniška, kultūriniai leidiniai ištirpsta įvairių pavadinimų periodikos gausybėje. V. Urbono knygoje nemažai netikslumų, su kuriais polemizuojama, pvz., dėl kultūrinės periodikos klasifikacijos. Be to, V. Urbonas aptardamas leidinius dažniausiai nurodo tik leidinio įsteigimo metus, todėl analizuojant periodikos raidą ir kaitą, taip pat remiamasi J. Tamošiūno „Lietuviškų periodinių leidinių bibliografija“ [47 ir 48] bei įvairių metų „Bibliografijos žiniomis“ [5]. Rašant darbą remtasi publikacijomis mokslinėje periodikoje: analizuojant kultūrinių periodinių leidinių klasifikaciją, reikšmingas J. Čepytės straipsnis [8] „Knygotyroje“, kuriame Rusijos pavyzdžiu klasifikuojama Lietuvos periodika, ir bendrą klasifikaciją kai kuriais atvejais galima pritaikyti kultūrinei periodikai; G. Burneikienės straipsnis [7] padeda išskirti šiuolaikinės (1990–2008 m.) kultūrinės periodikos sistemos raidos etapus.

Apie dabartinės Lietuvos kultūrinės periodikos ypatumus tėra keletas straipsnių periodikoje ir internete. Straipsnių autoriai – dažniausiai patys kultūros dalyviai, nei leidėjai, nei sociologai šios temos nėra nagrinėję. Analizuojant šiandieninę kultūros politiką, remtasi įvairiais dokumentais: Visuomenės informavimo įstatymais [31-33], Lietuvos kultūros politikos nuostatomis [30], Kultūros ir sporto rėmimo fondo įstatymais [27-29]. Lyginant Baltijos šalių finansavimo ypatybes, reikšminga R. Karnackaitės lyginamoji Lietuvos, Latvijos ir Estijos rėmimo fondų apžvalga [15]. Apie Latvijos ir Estijos kultūrinę periodiką sužinota asmeniškai susirašinėjant elektroniniu paštu su Estijos kultūros ministerija, Latvijos literatūros centru bei nacionaline

biblioteka. Šiandieninės kultūrinės periodikos problemos aptariamoms S. Žvirgždo Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo (toliau tekste – SRTRF) veiklos ataskaitose [54 ir 55], SRTRF ekspertų A. Samalavičiaus ir A. Navicko remiamų leidinių analizėse [37 ir 46], kituose šaltiniuose.

Rašant darbą naudojami keli metodai:

- 1) Sistemine mokslinė literatūros, interneto svetainių duomenų analizė;
- 2) Dokumentų analizė;
- 3) Statistinė duomenų analizė;
- 4) Lyginamoji analizė;
- 5) Anketinė apklausa (Kiekybinis tyrimas, naudojant mišrųjį klausimyną. Gauta informacija apdorota Microsoft Excel programa ir SPSS for Windows Release 11).

Darbo apimtis 111 puslapių, darbas papildytas 37 priedais, 5 lentelėmis ir 9 diagramomis, darbo literatūros sąrašas sudarytas iš 55 literatūros šaltinių.

1. KULTŪRINĖS PERIODIKOS APIBRĖŽIMAS, KLASIFIKACIJA, RAIDA

1.1. KULTŪRINĖS PERIODIKOS APIBRĖŽIMAS

Analizuojant kultūrinę periodiką, svarbu paaiškinti, kas yra kultūrinis periodinis leidinys apskritai. Periodinis leidinys, pasak V. Stonienės, – tai tuo pačiu pavadinimu, naujo turinio, vienodai apipavidalintas, numeruotas arba datuotas, paprastai vienodo formato ar apimties, reguliariai išeinantis leidinys [18, 381]. Alison Baverstock periodinį leidinį apibrėžia kaip reguliariai leidžiamą, jo prenumeratą apmokant iš anksto [2, 344]. Svarbu pažymėti, kad periodinio ir tęstinio leidinio sąvokos skiriasi. Nors tęstinis leidinys, kaip ir periodinis, yra leidžiamas atskirais vienodo formato ir vienodai apipavidalintais leidiniais tuo pačiu pavadinimu, tačiau tęstinis leidinys išeina neapibrėžtais laiko tarpais, nereguliariai [17, 367], todėl jis šiame darbe į nagrinėjamųjų kategoriją nepatenka.

Kultūrinės periodikos apibrėžimo nėra, todėl svarbu išsiaiškinti „kultūra“ bei „kultūrinis“ sąvokas. Kultūra įvairiuose šaltiniuose apibrėžiama skirtingai. Jos apibrėžimų priskaičiuojama apie 300. Kultūros sąvoka dažniausiai apima platų temų spektrą: meną, filosofiją, religiją, pasaulėžiūrą, kūrybinės veiklos rezultatus, žmogaus santykį su savimi, visuomene ir aplinka, tobulėjimą, išprusimą ir kt. Labiausiai kultūrinė periodika susijusi su kultūrine žurnalistikos funkcija, kuria siekiama ugdyti įvairiapusišką žmogaus kultūrą – dvasinę, fizinę, bendravimo ir kt. Todėl rašoma apie dvasines vertybes ir kultūros renginius, pateikiama informacija, kaip prasmingiau praleisti laisvalaikį, organizuoti poilsį, skleidžiamos žinios apie literatūrą ir meną. Kultūrinis – reiškia tenkinantis visuomenės kultūrinius poreikius [53, 251], taigi apimantis platų temų ir veiklos, susijusios su kultūra, spektrą. Galima prieiti prie išvados, kad bendrąja prasme kultūriniai periodiniai leidiniai – tai vienodai apipavidalinti, numeruoti ar datuoti, paprastai vienodo formato ar apimties, reguliariai išeinantys leidiniai, kuriuose nagrinėjami žmogaus kūrybinės veiklos rezultatai, pateikiama kultūros renginių informacija ir analizė. Labiausiai kultūrinių leidinių objektą Lietuvoje atitinka M. Hutler kultūros samprata – „kultūros sąvoka redukuojama iki klasikinių menų ir tiriamojo vaizduojamojo meno, muzikos, teatro spektaklių ir literatūros rinkos“ [25, 73].

Būtent šiuo požiūriu Kultūros ministerija ir Kultūros rėmimo fondas (toliau tekste – KRF) kūrybinę veiklą skiria į kelias kuruojamas sritis:

- Bibliotekos
- Dailė
- Etninė kultūra

- Fotografija
- Kinas
- Kultūros paveldas
- Literatūra
- Muziejai
- Muzika
- Šokis
- Tautodailė
- Tarpdisciplininiai menai
- Teatras
- Vizualieji menai

Taigi konkretinant kultūrinio periodinio leidinio apibrėžimą, galima teigti, kad kultūriniai periodiniai leidiniai – tai vienodai apipavidalinti, numeruoti ar datuoti, paprastai vienodo formato ar apimties, reguliariai išeinantys atskiri leidiniai, kuriuose nagrinėjami kultūros, literatūros, (vizualiojo ir tarpdisciplininio) meno, kino, muzikos, teatro klausimai, pateikiama kultūros renginių informacija ir analizė. Į kultūrinių periodinių leidinių apibrėžimą neįeina bibliotekų ir muziejų sritis, nes leidiniai, skirti šioms sritims, yra specializuoti, daugiau profesiniai nei kultūriniai.

1.2. KULTŪRINĖS PERIODIKOS KLASIFIKACIJA

Atskiros kultūros periodikos klasifikacijos šaltiniuose nėra, tačiau kultūrinius periodinius leidinius kai kuriais atvejais galima klasifikuoti pagal bendrą periodikos klasifikaciją. Periodika klasifikuojama pagal įvairius kriterijus. Pati populiariausia klasifikacija yra pagal tipus. Vanda Stonienė periodinius leidinius pagal tipus skiria į laikraščius ir žurnalus [17, 288], Jadvyga Bernotienė ir Antanas Trakymas, be laikraščių ir žurnalų, nurodo dar ir biuletenį [4, 350]. Julija Čepytė, remdamasi rusiškųjų leidinių klasifikacija į vieną kategoriją skiria periodinius ir tęstinius leidinius ir, be laikraščio, žurnalo bei biuletenio, į klasifikaciją įtraukia ir kalendorius. Taigi pagal tipus leidiniai pasiskirsto taip:

Laikraštis – laikraštinis (sulankstytų lapų formos) periodinis leidinys, išeinantis kas trumpą laiko tarpą ir skelbiantis oficialią medžiagą, operatyvią informaciją, straipsnius aktualiais visuomenės, politikos, mokslo, gamybos ir kitais klausimais, taip pat literatūros kūrinius ir reklamą.

Žurnalas – žurnalo formos (subrošiuotas, V. Stonienė) periodinis leidinys, turintis pastovią rubrikaciją ir skelbiantis straipsnius bei referatus įvairiais visuomenės, politikos, mokslo, gamybos ir kitais klausimais, taip pat grožinės literatūros kūrinius.

Biuletenis – operatyviai leidžiamas periodinis arba tęstinis leidinys, skelbiantis oficialią medžiagą jį leidžiančios organizacijos žiniai priklausančiais klausimais.

Kalendorius – lakšto arba knygos pavidalo periodinis žinybinis leidinys, pateikiantis metų, dienų, savaitių, mėnesių nuoseklų sąrašą, kitus įvairaus pobūdžio duomenis [8].

Šiame darbe analizuojami tik laikraščiai ir žurnalai, todėl kad biuletiniai ir kalendoriai sudaromi kitokiu principu: kultūriniai periodiniai leidiniai dažniausiai reprezentuoja aktualijas, informacija kultūriniuose periodiniuose leidiniuose yra senstanti, jei tai ne grožiniai kūriniai, o kalendoriai sudaromi teminiu, žanriniu ir kitokiu principu, biuletiniai apskritai yra statistiniai, todėl taip pat neskiriami prie kultūrinės periodikos.

Kultūrinius laikraščius ir žurnalus taip pat galima skirstyti pagal periodiškumą – t. y., kokiais laiko tarpais jie yra išleidžiami. Kultūrinių laikraščių Lietuvos rinkoje yra mažiau nei žurnalų ir visi jie pagal periodiškumą išeina vieną kartą per savaitę (savaitraščiai). Tai – „Literatūra ir menas“ (penktadieniais), „Nemunas“ (ketvirtadieniais), „Šiaurės Atėnai“ (šeštadieniais) ir „7 meno dienos“ (trečiadieniais). Žurnalai daugiausia yra mėnraščiai, kurie išeina vieną kartą per mėnesį: „Kinas“, „Kultūros barai“, „Liaudies kultūra“, „Metai“, „Miesto IQ“, „Naujasis židyns“ – „Aidai“. Taip pat yra ir dvimėnesinių, išeinančių vieną kartą per du mėnesius („Muzikos barai“, „Kultūros aktualijos“), bei ketvirtinių, išeinančių tris kartus per metus („Naujoji Romuva“).

Periodiniai leidiniai (laikraščiai ir žurnalai) taip pat gali būti klasifikuojami pagal paskirtį. Pasak J. Čepytės, pagal turinį laikraščiai gali būti bendrojo (universalaus) pobūdžio ir specializuoti (arba, pasak V. Stonienės, atskirų sričių). Taikant jos skirstymą kultūrinei periodikai, galima teigti, jog kultūriniai laikraščiai vienu atveju yra bendrieji (universalūs), kitu – specializuoti.

Bendrasis laikraštis sistemingai analizuoja platų temų spektrą, o specializuotas – atskiras sritis, tų sričių problemas bei yra skirtas tam tikrai skaitytojų grupei. Taigi analizuojant kultūrinius periodinius leidinius visos periodikos kontekste, galima prieiti prie išvados, jog kultūriniai periodiniai leidiniai yra specializuoti, skirti siauram skaitytojų ratui.

Tačiau jei imsime tik kultūrinę periodiką, kaip atskirą periodikos sritį, kultūriniai laikraščiai, kuriuose analizuojamos įvairios kultūrinių sričių temos (menas, literatūra, teatras ir kt.), bus suvokiami kaip bendrieji, o laikraščiai, analizuojantys ne visas kultūros sritis, bet kurią nors vieną, – kaip specializuoti (arba šakiniai). Vadinasi, pagal šį skirstymą „Literatūra ir menas“, „Nemunas“ bei „Šiaurės Atėnai“ bus priskiriami prie bendrųjų kultūrinių laikraščių, nes jie apima temas, susijusias su literatūra, teatru, daile, fotografija, kinu ir kt.

Tokį skirstymą pagal paskirtį galima taikyti ir kultūriniams žurnalams, nes vieni jų aprėpia daug meno ir kultūros sričių („Miesto IQ“, „Naujoji Romuva“, „Kultūros barai“, „Kultūros aktualijos“, „Krantai“), o kiti vieną konkrečią: kiną („Filmai“, „Kinas“), liaudies kultūrą („Liaudies kultūra“), fotografiją („Foto“, „Vyzdys“), teatrą („Lietuvos scena“), muziką („Muzikos barai“, „Bravissimo“), daile („Dailė“) ir kt.

Leidinių klasifikaciją pateikia ir Vytas Urbonas. Jis visus žurnalus skiria į tris grupes: moksliniai, specialieji ir universalieji arba literatūriniai. Į specialiųjų (šakinių) žurnalų kategoriją įeina leidiniai, skirti tam tikrai konkrečiai sričiai („Teatras“, „Kinas“, „Liaudies kultūra“, „Dailė“), universalieji ir literatūriniai yra sujungti į vieną kategoriją, o tai ko gero yra netikslu, todėl kad vienu atveju į šią kategoriją patenkantis leidinys apima plačią sritį („Kultūros barai“), kitu atveju – siaurą („Pergalė“, buvę „Metai“). Be to, dažnai neaišku, kodėl V. Urbonas leidinius skiria į vieną ar kitą kategoriją, pvz., muzikos žurnalai „Muzikos barai“, „Muzikos lietus“ skiriami prie specialiųjų žurnalų, o „Ausis“ – jau prie universaliųjų, nors tiek vieni, tiek kiti nagrinėja muzikos klausimus. Be to, V. Urbonas nenurodo, kokiai kategorijai priskirti leidinius, kurie yra tarpiniai tarp mokslinių ir literatūrinių, todėl ši klasifikacija taikytina tik iš dalies ir neapima plataus kultūrinių leidinių spektro [50].

Kultūrinius periodinius leidinius taip pat galima klasifikuoti pagal temas. V. Urbonas šiuo aspektu periodiką skiria į dvi kategorijas: literatūros ir meno. Į literatūros periodiką įeina leidiniai, kuriuose nagrinėjami literatūros istorijos, teorijos, kritikos klausimai, skelbiami grožinės literatūros kūriniai, literatūrinio gyvenimo naujienos [53, 301–302], o meno periodika nagrinėja dailės, muzikos, teatro, kino tematikos klausimus. Prie šios kategorijos priskirtini ir bendrus literatūros ir meno klausimus nagrinėjantys leidiniai [53, 322–323], todėl kai kurie leidiniai patenka į abi kategorijas: savaitraštis „Literatūra ir menas“, pirmasis literatūros ir dailės žurnalas „Vaivorykštė“ ir kt. Dėl šios priežasties V. Urbono skirstymas nėra tikslus.

Tarybiniuose šaltiniuose literatūros žurnalo terminas vartojamas plačiąja prasme, reiškia visą su kultūra susijusią periodiką ir yra apibrėžiamas kaip periodinis leidinys, dažniausiai mėnesinis, kuriame skelbiami nauji originalios ir verstinės literatūros kūriniai, literatūros kritikos, literatūrologijos straipsniai, studijos, literatūros gyvenimo kronika [35, 631]. Literatūros žurnalai čia išskiriami į tris tipus: 1) grožinės literatūros, 2) literatūros kritikos ir literatūrologijos žurnalai bei 3) literatūros ir visuomeniniai politiniai žurnalai. Grožinės literatūros žurnalas skelbia grožinės literatūros kūrinius, publicistiką, recenzijas („Metai“); literatūros kritikos ir literatūrologijos žurnalai skelbia straipsnius, studijas apie literatūrą (pvz., „Knygotyra“, „Literatūra“, aut. pastaba), o literatūros ir visuomeniniai politiniai žurnalai, be grožinės literatūros kūrinių, skelbia informaciją literatūros, teatro, muzikos, dailės, kritikos, publicistikos, ekonomikos ir politikos klausimais, taip pat kultūrinio gyvenimo kroniką [34, 56]. Vis dėlto ši klasifikacija į rūšis yra tobulintina ir netiksli.

Antroji leidinių rūšis – literatūros kritikos ir literatūrologijos žurnalai – savo tematika, kalbėjimo stiliumi ir specifika labiau priskirtini mokslinių žurnalų kategorijai, o trečioji rūšis apima per daug plačią sritį, todėl prie šių leidinių būtų galima skirti politinius kultūrinius, visuomeninius ir kitokio pobūdžio leidinius, taigi jie labiau patektų į bendrųjų žurnalų kategoriją, nei į specializuotų

kultūrinių. Be to, po Lietuvos nepriklausomybės pradėję eiti miestų informaciniai kultūros leidiniai pagal šią klasifikaciją neįeina į jokią kategoriją.

Taigi išanalizavus V. Urbono, J. Čepytės ir kt. autorių kultūrinių žurnalų skirstymą, galima sudaryti tikslesnę ir išsamesnę klasifikaciją, apimančią visas kultūrinių žurnalų temas. Pagal temas kultūriniai žurnalai gali būti keturių rūšių:

- **Grožinės literatūros žurnalas** – žurnalas, skelbiantis grožinės literatūros kūrinius, taip pat publicistikos, kritikos straipsnius ir medžiagą: „Metai“.
- **Kultūrinis mokslo ir meno populiarinimo žurnalas** – kultūrinių žinių sklaidai ir savišvietai skirtas žurnalas, skelbiantis straipsnius ir medžiagą apie mokslo ir kultūros praktinės veiklos sričių teorinius ir eksperimentinius tyrimus: „Kultūros barai“, „Naujoji Romuva“, „Krantai“ [8].
- **Meno žurnalas** – žurnalas, kuriame skelbiama informacija dailės, muzikos, fotografijos, kino, teatro klausimais: „Kinas“, „Filmai“, „Vyzdys“, „Lietuvos scena“ [53, 322].
- **Informacinis kultūros žurnalas** – žurnalas, būdingas didžiųjų miestų rinkai, atsiradęs po Lietuvos nepriklausomybės, apimantis kultūra besidominčių, aktyviai leidžiančių laisvalaikį, dažniausiai jaunų žmonių rinką ir teikiantis informaciją apie einamuosius kultūros renginius, pristatantis naujausius kultūros produktus: knygas, spektaklius, parodas ir kt.: „Pravda“, „Miesto IQ“, „GO!“, „Bravissimo“. (Darbo autorės apibrėžimas).

Kultūriniais periodiniais leidiniais galima pritaikyti J. Čepytės leidinių klasifikaciją pagal apyvartos ypatybes, t. y., remiantis tuo, kaip kultūrinis leidinys yra platinamas rinkoje. Pagal šį kriterijų Lietuvos periodiniai leidiniai išsiskirsto į tris kategorijas:

1. Prenumeruojami leidiniai – leidiniai, platinami iš anksto užsisakius, sumokant visą kainą arba jos dalį [8]. Šis platinimo būdas yra pats seniausias ir būtent prenumeruojamų kultūrinių periodinių leidinių Lietuvoje yra daugiausia: žurnalai „Kultūros barai“, „Kultūros aktualijos“, „Krantai“, „Miesto IQ“, savaitraščiai „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, „Šiaurės Atėnai“, „7 meno dienos“ ir daugelis kitų. Prenumerata labiausiai orientuojamasi į pastovų skaitytojų ratą.
2. Nemokami leidiniai – tam tikroje skaitytojų grupėje nemokamai platinami leidiniai [8], arba leidiniai, kuriuose nenurodoma kaina [17, 271]. Nemokamų kultūrinių leidinių Lietuvos rinkoje yra nedaug, nes tai yra pakankamai naujas reiškinys. Iš anksčiauėjusių nemokamų kultūrinių periodinių leidinių žinomi „Kulka“, „ApArt“, „Penktas reisas“ ir kt., šiuo metu leidžiami „Pravda“, „GO!“, „MiGazine“. Taigi daugiausia nemokami kultūriniai leidiniai yra informaciniai leidiniai, kurių tikslas – pasiekti kuo didesnę auditoriją ir informuoti apie

kultūros įvykius kuo daugiau aktyvių gyventojų. Nemokamų leidinių ypatumas tas, jog jie dalijami didžiausiose žmonių susibūrimų vietose: universitetuose, kavinėse, kirpyklose.

3. Parduodami leidiniai – leidiniai, platinami įvairiose prekybos vietose už tam tikrą kainą (darbo autorės apibrėžimas). Dažniausiai kultūriniai periodiniai leidiniai Lietuvoje parduodami spaudos kioskuose, paštuose, pačiose redakcijose arba įvairių renginių metu (savaitraščiai „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, „Šiaurės Atėnai“, „7 meno dienos“, žurnalai „Kinas“, „Židinys“, „Aidai“, „Metai“, „Kultūros barai“ ir kt.). Naujas reiškinys, dar tik ateinantis į kultūrinių periodinių leidinių rinką, – tai pardavimas prekybos centruose. Dažniausiai jis būdingas komerciniams kultūros žurnalams: „Miesto IQ“, „Vyzdys“, „Foto“. Prekybos centruose parduodamų leidinių privalumas – jie yra labiau matomi, todėl geriau pasiekiami esamų ir potencialių skaitytojų.

Dar vienas kultūrinių periodinių leidinių klasifikacijos požymis galėtų būti paramos gavimo būdas¹. Šiuo aspektu leidiniai pasiskirsto į remiamus valstybės ir remiamus privačių asmenų. Valstybės remiami kultūriniai periodiniai leidiniai – tai viešųjų įstaigų ir / ar meno organizacijų leidiniai, kuriuos remia valstybė (fondai) pagal pateiktus projektus [24, 58]. Tokių Lietuvoje yra dauguma: savaitraščiai „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, „Šiaurės Atėnai“, „7 meno dienos“, žurnalai „Kultūros barai“, „Kultūros aktualijos“, „Kinas“, „Krantai“, „Dailė“, „Liaudies kultūra“, „Metai“, „Vilnius“, „Naujoji Romuva“ ir kt. Privačių asmenų remiami kultūriniai periodiniai leidiniai – tai privatinės nuosavybės principais veikiantys leidiniai, negaunantys dotacijų iš valstybės, bet remiami privačių asmenų arba organizacijų [25, 123–126]. Šie kultūriniai periodiniai leidiniai dažniausiai būna įsteigti privačių organizacijų ir veikia komercinio leidinio principais, t. y., išsilaiko iš reklamų, pardavimų ir pan. Tokie leidiniai Lietuvoje yra „Miesto IQ“, „Vyzdys“, „Filmai“.

Dar vienas kriterijus, pagal kurį galima klasifikuoti kultūrinius periodinius leidinius, – tai ar leidinys turi elektroninę svetainę, ar ne. Skaitmeninis leidinys – skaitmeninis dokumentas, perėjęs redakcinį ar leidybinį procesą, skirtas platinti nekeičiamu pavidalu, turintis išleidimo duomenis. Skaitmeniniai kultūriniai leidiniai būna dvejopi: spausdintinio leidinio skaitmeninis analogas (tai leidinys, atkuriantis atitinkamą spausdintą leidinį: teksto išdėstymą puslapiuose, iliustracijas ir kt.) bei savarankiškas skaitmeninis leidinys, kuris neturi spausdintų analogų [8]. Skaitmeninius analogus Lietuvoje turi nemažai kultūrinių periodinių leidinių: savaitraščiai „Literatūra ir menas“ (<http://www.culture.lt/lmenas/>), „Šiaurės Atėnai“ (<http://www.culture.lt/satenai/>), „7 meno dienos“ (<http://www.culture.lt/7md/>), žurnalai „Muzikos barai“ (<http://www.muzikosbarai.lt/visi.htm>), „Vilnius“ (<http://test.svs.lt/?Vilnius>)

¹ Parama – tai finansinė ar materialinė parama leidiniui, kurią skiria nesusijusi organizacija ar donoras. Bendriausiu atveju lėšos skiriamos paramos gavėjui mainais kaip atsilyginimas už gerai matomą rėmėjo vardą ar prekės ženklą leidinyje [9, 206].

arba <http://test.svs.lt/?VilniusRu>) ir kt. Šiuose skaitmeniniuose analoguose skelbiama visatekstė informacija, tačiau kituose kultūrinių periodinių leidinių skaitmeniniuose analoguose skelbiami tik straipsnių pavadinimai arba tik dalis straipsnių, pvz., savaitraštis „Nemunas“ (<http://test.svs.lt/?Nemunas>), „Naujasis Židinys“–„Aidai“ (<http://www.aidai.lt/?pid=103>). Savarankiškų elektroninių kultūrinių leidinių Lietuvoje taip pat yra: tai – periodiškai atnaujinamos internetinės kultūrinės svetainės <http://www.bernardinai.lt> arba <http://www.kamane.lt> ir kt.

1.3. KULTŪRINĖS PERIODIKOS RAIDA IKI 1990 M.

Geriausiai raidą ir tęstinumą reprezentuoja istoriografinė analizė, todėl kultūrinės periodikos raidai analizuoti pasirinktas šis metodas. Kultūrinė periodika formavosi dviem etapais: 1) tokio, koks dabar suprantamas kultūrinis periodinis leidinys, formavimasis bei 2) kultūrinių periodinių leidinių kaita iki mūsų dienų. Terminas „Iki mūsų dienų“ reiškia 1990–uosius metus, kuomet keitėsi Lietuvos istorinė situacija.

Lietuviškojo kultūrinio periodinio leidinio susiformavimo riba laikytini 1911 metai, kuomet Vilniuje pasirodė pirmasis specializuotas žurnalo tipo lietuvių periodinis tęstinis literatūros leidinys „Teatras“, almanachas „Vaivorykštė“. Iki tol kultūrinė spauda buvo arba labai politizuota, arba jos tikslas buvo ne kultūrinis leidinys dėl kultūrinio leidinio, bet kultūrinis leidinys – kaip tautiškumo ugdytojas. Analizuojant temą, aptariami ne visi lietuviški leidiniai, bet tik tie, kurie turėjo didžiausią įtaką kultūrinio periodinio leidinio formavimuisi ir raidai.

1.3.1. Lietuviškojo kultūrinio periodinio leidinio susiformavimas

Lietuviškojo periodinio leidinio susiformavimą, remiantis V. Urbonu galima skirstyti į kelias dalis:

- 1) Nelegalioji lietuviška spauda, kuri kultūrą ir kultūriškumą siejo su tautiškumu, lietuvybe ir patriotizmu, leidinys dar nespacializuotas, bet turi kultūrinio periodinio leidinio bruožų.
- 2) Specializuoti, inteligentams skirti leidiniai: privačių asmenų ir draugijų leidybos tarpšnis; leidiniai turi religinį ir politinį braižą.
- 3) Kultūrinio specializuoto leidinio susiformavimas: pirmųjų kultūrinių periodinių leidinių raida iki Pirmojo pasaulinio karo [49 ir 51].

Europos kontekste kultūrinio leidinio pradžia laikomas 1665 m. Paryžiuje išleistas žurnalas „Le Journal des Scavans“ („Mokslininkų laikraštis“). Jis turėjo įtakos ne tik Prancūzijos

kultūrinės periodikos raidai, bet ir kitų šalių – Vokietijoje buvo verčiamas į lotynų kalbą, Italijoje – į italų [51, 8]. Dėl nepalankių istorinių ir politinių sąlygų (XVI a. po Liublino unijos prasidėjo lietuvių lenkėjimas; XVIII a. pab. beveik visos žemės atiteko Rusijai, vyko rusinimas) periodinė spauda Lietuvoje pradėjo eiti gerokai vėliau. Leidiniai (tiksliau, literatūriniai priedai), turėję įtakos kultūrinių periodinių leidinių atsiradimui, ėjo lenkų arba rusų kalbomis. Pvz., pirmasis Lietuvoje periodinis leidinys – laikraštis lenkų kalba „Kurjer Litewski“ („Lietuvos kurjeris“), ėjęs 1760–1763 m., leido priedą „Wiadomości Literacki“ („Literatūrinės žinios“). Arba 1806 m. pasirodęs savaitraštis „Gazeta literacka Wilenska“ („Vilniaus literatūrinis laikraštis“) su tokio paties, kaip ir „Kurjer Litewski“ pavadinimo literatūriniu priedu [4, 350]. Pasak V. Urbono, nors periodiniai leidiniai spausdinti Lietuvoje antraštėje turėjo žodį „Litewski“, „Wilenski“, tačiau jie išreiškė lenkišką dvasią ir turinį. Tik 1819 m. „Tygodnik Wilenski“ („Vilniaus dienraštis“) paskelbė keleto lietuviškų dainų tekstus, tačiau tai buvo tik išimtis, ne visuotina tendencija, nes šiuose prieduose beveik nebūta literatūros mokslo ir kritikos straipsnių, grožinių kūrinių [51, 10–11].

Panaši situacija klostėsi ir kaimyninėse valstybėse, tik pirmieji Latvijos ir Estijos vokiečių kalba leidžiamų laikraščių literatūriniai priedai buvo vokiškos dvasios. Kita vertus, kultūriniai periodiniai leidiniai (žurnalinio tipo) latvių ir estų kalbomis pasirodė beveik šimtmečiu anksčiau nei Lietuvoje: Latvijoje – 1768 m. buvo leidžiamas „Latviešu Arste“ („Latvių gydytoja“), Estijoje – 1766–1767 m. leistas „Lühhike õppetus“ („Trumpas pamokymas“). Tai buvo visuomeniniai leidiniai, kurie analizavo ir kultūrą [52, 608].

Didžiojoje Lietuvoje polonizacijos laikotarpiu bandyta leisti nelegalią periodinę spaudą. Didžiausią reikšmę Lietuvos gyvenime turėjo visuomeninis, politinis ir literatūrinis žurnalas „Aušra“ (1883–1886 m.) – pirmasis lietuviškas periodinis leidinys, lotynišku raidynu, skirtas Didžiajai Lietuvai, spausdintas Ragainėje ir Tilžėje, nelegaliai gabentas į Lietuvą ir kaimynines šalis (Rusiją, Latviją), kuriose buvo nemaža lietuvių inteligentų. Žurnalas „Varpas“ (1889 m.), įsteigtas švietėjiškos Varšuvos lietuvių draugijos „Lietuva“, irgi buvo leidžiamas Tilžėje ir Lietuvoje platintas nelegaliai, jis taip pat turėjo didelę reikšmę kultūrinio periodinio leidinio susiformavimui [47]. Nors „Aušra“ ir „Varpas“ dar nebuvo specializuoti kultūriniai leidiniai, tačiau juos sąlyginai galima traktuoti kaip kultūrinius leidinius dėl kelių priežasčių.

- Kultūra yra visuomeninė, o „Aušra“ ir „Varpas“, kaip kultūriniai leidiniai (nors patys žurnalų rengėjai neįvardijo leidinių kultūriniais), suformavo tautos atgimimo programą, apskritai suponavo visą po šio leidinio sekusią kultūrinę periodikos tradiciją, pagal kurią kultūrinis leidinys imtas suvokti neatsiejamai nuo tautiškumo ugdymo politikos. Be to, pasak V. Kavolio, nuo „Aušros“ radosi ir romantinė literatūros kritika, kultūriniuose periodiniuose leidiniuose besitęsianti iki šių dienų, kuri tautiškumą laikė kūrinio vertės matu [16, 54].

- Kultūra – tai žmogaus ir visuomenės veiklos produktai. Taigi „Aušra“ daugumoje straipsnių rašė apie Lietuvos ir lietuvių kultūros veikėjus, gimtąją kalbą, tautosaką, skyrė dėmesį įvairioms mokslo šakoms – istorijai, archeologijai, etnografijai. „Varpe“ pasireiškė analitinių straipsnių užuomazgų, kurios sieja „Varpą“ su tuo, kaip dabar suprantama kultūrinė periodika: literatūros kritikos rašiniuose buvo aptariami kūrinių trūkumai, nurodyti būdai, kaip didinti tikroviškumą kūriniuose (Vincas Kudirka), buvo ugdoma lietuvių literatūrinė kalba, šalinamos svetimybės, vienodinama gramatika ir rašyba (Jonas Jablonskis) [51, 21–25].
- „Aušra“ padėjo pagrindus šiuolaikinio kultūrinio periodinio leidinio formai: t. y., joje spausdinta grožinė kūryba, programiniai, poleminiai straipsniai, recenzijos. Žurnale reiškėsi lietuvių rašytojai, kai kurie nuo šio leidinio pradėjo savo literatūrinį kelią (A. Vištelis, K. Sakalauskas–Vanagėlis, Maironis, V. Kudirka) [51, 17–22]. Šiandieniniai kultūriniai periodiniai leidiniai taip pat „augina“ savo publikacijų autorius.

Kita vertus, nuo šiandieninio kultūrinio leidinio „Aušra“ ir „Varpas“ skyrėsi daugeliu dalykų. Pirmiausia tuo, jog tai buvo ne specializuoti, ne mažai visuomenės daliai skirti, bet pasaulietinio pobūdžio leidiniai. Antra, žurnaluose spausdinama grožinė kūryba buvo ne asmeninė, kaip yra dabar kultūrinėje periodikoje, bet turėjo aiškų visuomeninį tikslą – ugdyti lietuviškumą, tautiškumą, patriotizmą Spaudos draudimo laikotarpiu.

„Aušra“ ir „Varpas“ buvo visuotiniai plataus profilio žurnalai, apimantys politiką, kultūrą, visuomeninį gyvenimą. Be to, jie buvo skirti įvairaus išsilavinimo žmonėms, tad tapo svarbu specializuoti kultūrinį leidinį ir orientuoti jį į inteligentiją. M. Valančiaus iniciatyva buvo leidžiamas pirmasis Lietuvoje mokslo ir kultūros žurnalas „Žinyčia“ (1900–1902 m.), kurį galima laikyti tarpiniu tarp mokslo ir kultūros leidinio, nes jame buvo publikuojami analitinio tipo rašiniai. Svarbu pažymėti, kad nuo šiandieninio kultūrinio leidinio jis skyrėsi tuo, kad neaptarė savaitės ar mėnesio aktualijų, konkrečių kultūrinių renginių, bet buvo bendro pobūdžio visuomeniškas kultūrinis–mokslinis leidinys. Nors būta straipsnių ir literatūros kritikos, ir literatūros raidos temomis, bet svarbiausiu kultūros kriterijumi laikyta istorija [51, 26–27]. Apskritai 1900–1918 m. „periodinės spaudos leidyboje prasideda privačių asmenų ir draugijų leidybos tarpsnis“ [26]. Periodiniai leidiniai buvo visuomeniški, turėjo politinę pakraipą, vadinas, atstovavo grupių interesams. Politizavimas Lietuvoje susiklostė dėl susidariusių palankių sąlygų: 1904 m., panaikinus spaudos draudimą, tapo svarbu skelbti savo idėjas ir įsitvirtinti visuomeniniame gyvenime. Be to, pasikeitė leidybos situacija: Spaudos draudimo laikotarpiu, norint leisti laikraštį ar

žurnalą, reikėjo prašyti valdžios leidimo, o po Spaudos draudimo panaikinimo – pakako tik pranešti gubernatoriui [40, 474].

Organizacijos ir draugijos, leidusios periodinius leidinius, orientavosi ne tik į inteligentus, bet ir į imlią visuomenės dalį – jaunuomenę, suvokdami, kad savo skaitytoją reikia „užsiauginti“. 1904–1915 m. ėjo keli jaunimui skirti periodiniai leidiniai, turėję įtakos kultūrinės periodikos ir kultūros formavimosi raidai:

- „Draugas“ (1904–1908 m.) – socialdemokratų leidinys jaunimui, kurio tikslas – formuoti socialdemokratinę visuomenės poziciją, orientavęsis į literatūros kritiką ir grožinę literatūrą.
- „Aušrinė“ (1910–1915 m.) – literatūros ir mokslo žurnalas, kurio tikslas – skatinti jaunimą dalyvauti visuomeninėje kultūrinėje veikloje. Jame buvo skelbiama literatūros kritikos straipsnių, beletristikos kūrinių, nes jie turi didžiausią poveikį. Savo kūrybinę veiklą „Aušrinėje“ pradėjo nemažai lietuvių rašytojų: A. Vienuolis, J. Savickis, bendradarbiavo K. Binkis, B. Sruoga. Šis leidinys turėjo didelės įtakos kultūrai, nes pradėjo formotis „Aušrininkų“ kultūrinė grupė.
- „Draugija“ (1907–1915 m.) – krikščionių demokratų literatūros, mokslo, politikos žurnalas, kurio tikslas – derinant įvairius politinius principus, telkti mokslininkus ir menininkus tautos kultūrai ugdyti. Aprėpė platų temų spektrą: literatūrą, mokslą, politiką, teologiją. „Draugija“ leido priedą „Ateitis“, nuo kurio prasidėjo kultūrininkų grupė, priešinga „Aušrininkams“ – „Ateitininkai“ [51, 35–45].

Taigi 1904–1914 m. susijusi su kultūra periodika formavosi dviem kryptim: vieni periodiniai leidiniai orientavosi į socialdemokratinę poziciją, kiti į krikščionišką demokratišką. Pirmą kartą periodikoje pasirodė kultūrinė polemika, kuri leido galutinai susiformuoti literatūrinei diskusijai periodikoje. Kita vertus, nors buvo spausdinama daug grožinės literatūros kritikos, tačiau visuomeniniai politiniai leidiniai negalėjo išsamiai aprėpti literatūros proceso bei išsamios meno analizės. Tam reikėjo specializuoto leidinio. Visi pirmieji specializuoti leidiniai buvo iš esmės leidiniai apie literatūrą, todėl kultūrinis periodinis leidinys buvo suvokiamas kaip literatūrinis leidinys. Greičiausiai tokia tendencija susiklostė dėl dviejų priežasčių:

- 1) Kultūrinėje erdvėje daugiausia veikė rašytojai;
- 2) Dar nebuvo galutinai susiformavusios atskiros meno kryptys.

Taigi 1911 m. Vilniuje pradėtas leisti pirmasis specializuotas lietuvių periodinis leidinys „Teatras“ aprėpė dramaturgiją: spausdino originalias ir verstines pjeses mėgėjų teatro scenai, problemines publikacijas. Leidinio redaktorius A. Vėgėlė nubrėžė pagrindines kultūrinio

periodinio leidinio gaires; jo tikslas – spausdinti dramos kūrinių kritiką, vakarų vaidinimų recenzijas, praktinius patarimus aktoriams, pastabas apie teatro meną ir pan., tačiau tikslas nebuvo įgyvendintas.

Grynai literatūrinis periodinis leidinys išėjo 1913 metais (ėjo iki 1914 m. pab.), pavadinimu „Literatūros dailės laikraštis“ (o vėliau „Vaivorykštė“). Šis laikraštis kultūrinės periodikos istorijoje reikšmingas tuo, kad pirmasis išdėstė savo koncepciją, programą: L. Gira įvadiniame straipsnyje „Naują žygį pradedant“ apibūdino „Vaivorykštės“ vietą tarp kitų leidinių (laikraštis yra jau ne priedas, kaip dažniausiai buvo iki tol), nurodė tikslą ir uždavinius, estetinę kryptį. Be to, pirmą kartą buvo suvokta, jog kultūrinis leidinys turi egzistuoti atskirai nuo politikos, netgi priešingai, jis turi jungti skirtingų politinių interesų atstovus. Labiausiai su šiuolaikiniu kultūriniu periodiniu leidiniu „Vaivorykštė“ siejo du pagrindiniai dalykai:

1) Jame buvo spausdinama ir vyresniosios kartos (Maironio, Vaižganto), ir jaunesniosios (V. Krėvės, L. Giros, I. Šeiniaus, A. Vienuolio, K. Jurgelionio), ir pradedančiųjų (V. Mykolaičio–Putino, K. Binkio, B. Sruogos, F. Kiršos) kūryba.

2) „Vaivorykštė“ turėjo „Kritikos ir bibliografijos“ skyrių, kuriame buvo išspausdinta daug profesionalios literatūros ir meno kritikos straipsnių, recenzijų [51, 50–53].

1.3.2. Kultūrinių periodinių leidinių raida 1918–1990 m.

Laikotarpį nuo 1918 iki 1990 m. galima dalinti į dvi dideles istoriškai susiklosčiusias grupes:

- 1) Nepriklausomybės metai 1918–1940 m.;
- 2) Okupacijos laikotarpis 1941–1990 m.

1914–1918 m. Lietuvoje visi kultūriniai periodiniai leidiniai buvo uždrausti, tad atgavus Nepriklausomybę 1918 m., susidarius palankioms sąlygoms, buvo steigiami nauji ar atgaivinami seni kultūriniai periodiniai leidiniai. 1918–1940 m. ėjo apie 40 kultūros, literatūros ir meno periodinių leidinių. Šiuo laikotarpiu buvo pradėti reguliuoti spaudos ir visuomenės santykiai, reglamentuota laikraščių ir žurnalų leidybos spausdinimo, platinimo, redakcijose dirbančių darbuotojų veikla: 1919 m. lapkričio 30 d. priimtas Nepriklausomos Lietuvos Spaudos įstatymas, susikūrė įvairios kultūrininkų sąjungos, leidusios savo leidinius: Lietuvos žurnalistų sąjunga, kuri 1929 m. atsiskyrė nuo 1922 m. Kaune susibūrusios Lietuvos rašytojų ir žurnalistų sąjungos, leido „Lietuvos žurnalistų sąjungos metraštį“, 1933 m. įkurta „Lietuvos fotomėgėjų sąjunga“ – „Foto mėgėjų“ bei tarptautinį fotografijos ir kino mėnesinį žurnalą „Galerija“, Lietuvos rašytojų draugija – „Literatūros naujienas“, Lietuvos kinematografininkų mėgėjų sąjunga – 1933 m. vos kelis leidinius žurnalo „Lietuvos filma“.

Kita vertus, 1935 m. Spaudos įstatymas buvo griežtesnis už 1919 m. įstatymą, nes įteisino cenzūrą, kurią vykdė apskrities viršininkas, įvedė apribojimus naujiems leidiniams steigti. Norint steigti naują leidinį, reikėjo gauti Vidaus reikalų ministerijos leidimą, ji taip pat tvirtindavo ir atleisdavo redaktorius, turėjo teisę sulaikyti ar konfiskuoti leidinius [40].

1918–1940 m. buvo leidžiama daug įvairios krypties leidinių – katalikiškųjų, socialdemokratiščių, tautininkų ir kt., kurie kultūrą siejo su politinėmis nuostatomis ir pažiūromis. Tik vieną, nors ir politinį, galima traktuoti kaip kultūrinį periodinį leidinį – tai ilgiausiai ėjęs 1924–1940 m. katalikų ateitininkų ir inteligentų leistas literatūros, mokslo, visuomenės ir akademiško gyvenimo mėnesinis žurnalas „Židinys“, kuriame buvo skelbiamos publikacijos kultūros, filosofijos, lietuvių kalbos, spaudos istorijos, akademinio gyvenimo, meno, mokslo klausimais. „Židinyje“, kaip ir kitoje kultūrinėje periodikoje, daugiausia buvo skelbiama grožinė kūryba, literatūros kritikos ir polemikos, publicistikos straipsnių [51, 61].

Kultūrinės periodikos asortimentą sudarė leidiniai ne tik lietuvių kalba, bet ir kitomis Lietuvoje gyvenusių tautų kalbomis, pvz., 1923–1937 m. su pertraukomis Kaune, Berlyne ir Rygoje ėjo literatūros ir kultūros žurnalas rusų kalba „Baltiskij almanach“ („Baltijos almanachas“). Šio leidinio išskirtinumas buvo jo kosmopolitiškumas: žurnalas aprėpė Lietuvos, Latvijos, Estijos, Suomijos, vėliau Švedijos ir Danijos literatūrą, meną, ekonomiką. Kai kurie rašiniai buvo pateikiami lietuvių kalba.

Kaune 1923–1927 m. ėjo mokslo ir literatūros žurnalas „Kryvič“ baltarusių kalba, Vilniuje 1931–1932 m. – lenkų mėnesinis žurnalas „Żagary“ [51, 76].

Nors visuomeninėje, politinėje ir bendro pobūdžio periodikoje buvo spausdinama nemažai grožinės kūrybos, kritikos straipsnių, recenzijų, lietuvių rašytojai ir literatūros tyrinėtojai siekė turėti specialią literatūrinę periodiką. Specializuotus kultūrinius 1918–1940 metų leidinius, remiantis J. Tamošiūnu, galima skirti į septynias grupes:

- 1) bendri literatūros, meno ir kultūros periodiniai leidiniai;
 - 2) literatūrinė periodika;
 - 3) muzikos periodika;
 - 4) meno periodika;
 - 5) kino periodika;
 - 6) fotografijos periodika;
 - 7) teatro periodika.
- (2 priedas)

Taigi 1918–1940 m. ėjo apie 32 kultūrinius periodinius leidinius. Daugiausia buvo bendrų literatūros, meno ir kultūros periodinių leidinių, literatūrinių, muzikos ir meno ėjo panašus skaičius, kino, fotografijos ir teatro leidinių ėjo vos vienas kitas. Nors kultūrinių leidinių rinka

Lietuvoje 1918–1940 m. buvo didelė, tačiau dauguma leidinių ėjo nepilnus metus („Literatūra“, „Baras“, „Muzika“, „Muzikos aidai“, „Linksmasis dainininkas“, „Gyvenimas ir menas“), metus („Veja“, „Gairės“, „Pradai ir žygiai“, „Gaisai“, „Raštai“, „Trečias frontas“, „Muzikos menai“, „Vargonininkas“, „Menas“, „Mūsų menas“, „Kino naujienos“, „Kinas“, „Foto mėgėjas“), du metus („Krivulė“, „Dienovidis“, „Meno dienos“, „Teatras“), tris metus („Skaitymai“, „Prošvaistė“). Ilgai ir pastoviai ėjo tik keli kultūriniai leidiniai: „Naujoji Romuva“, „Kultūra“, „Muzikos barai“, „7 meno dienos“ [47].

Tiek daug leidinių buvo todėl, kad pirmosios Nepriklausomybės laikotarpiu radosi vis daugiau įvairių meno sričių (muzikos, kino, literatūros) kultūrinės periodikos – tapo svarbu kažkur paskleisti savo mintis ir idėjas, turėti savo erdvę, todėl leidinius leido ne tik atskiros grupės, bet ir valstybinės įstaigos, pvz., Švietimo ministerija. Iš trumpai ėjusių leidinių vienas iš reikšmingesnių buvo mėnesinis literatūros leidinys „Skaitymai“, kurį leido Švietimo ministerija. Tai buvo pirmasis lietuvių literatūrinis periodinis leidinys, spausdintas valstybės lėšomis ir mokėjęs autoriams honorarus. Šio žurnalo siekiamybė buvo sutelkti karo metu išblaškytus įvairių krypčių rašytojus: romantikus, simbolistus, impresionistus. Be grožinės literatūros, recenzijų, kritikos straipsnių, „Skaitymuose“ buvo spausdinama medžiagos apie užsienio rašytojus ir jų kūrinius, Antikos kultūrą ir literatūrą, paskelbta menotyros ir kitų sričių darbų ir pan. „Skaitymai“ palaikė tradicines literatūros kryptis, tačiau aptariamojo laikotarpio kultūrinėje, ypač literatūrinėje periodikoje prasidėjo tradicinių ir modernių krypčių atstovų polemika: vieni leidiniai palaikė tradicines pažiūras („Skaitymai“, „Baras“, „Literatūros naujienos“), kiti („Trečias frontas“) – modernias [51, 70]. „Keturi vėjai“ buvo neįprastas tuo, kad jame buvo skelbiami manifestai, literatūrinės pažiūros, žurnalas spausdino kai kurių Rusijos ir Vakarų Europos futuristų kūrinių vertimus, skelbė polemiką su simbolistais ir kitomis literatūrinėmis grupėmis. „Keturi vėjai“ turėjo įtakos daugiau ne kultūrinės periodikos formavimuisi, bet lietuvių literatūros raidai. Būtent keturvėjininkai po romantizmo pradėjo modernizmo, urbanistinių įvaizdžių propagavimą grožinėje kūryboje [11, 78].

Didžiausią įtaką aptariamuoju laikotarpiu turėjo ilgiausiai ėję kultūriniai periodiniai leidiniai: „Kultūra“ ir „Naujoji Romuva“. „Kultūra“ buvo vadinamas mokslo populiarinimo žurnalu, tačiau iš tikrųjų orientuotavosi tik į mokslą, bet ir į kultūros sritis – meną, literatūrą. Jame reiškėsi Lietuvos rašytojai ir kultūros darbuotojai. Vis dėlto žurnale spausdinami straipsniai neapsiribojo tik straipsniais apie literatūrą, kultūrą, meną, tačiau skelbti ir kitokio pobūdžio straipsniai: visuomenės gyvenimo, gamtos mokslų, filosofijos ir kt. Šis leidinys svarbus ir poligrafijos istorijai – gražus spalvotas žurnalo viršelis, pakankamai geros kokybės nuotraukos. Kadangi „Kultūra“ ėjo ilgą laiką, tai keitėsi ir leidinio leidėjai (iki 1927 m. leido „Kultūros“

bendrovė, o iki 1940 m. – Kultūros švietimo draugija), leidimo vieta (pradėjo eiti Šiauliuose, vėliau persikėlė į Kauną) [47, 211].

Kultūriniai periodiniai leidiniai 1918–1940 m. daugiausia ėjo Kaune. Žurnalas „Naujoji Romuva“ taip pat pradėtas leisti Kaune redaktoriaus Juozo Keliuočio iniciatyva, kuris stengėsi surasti įvairių pažiūrų autorių: kultūros, meno, literatūros veikėjų – rašytojų, dailininkų, teatro, kompozitorių. „Naujojoje Romuvoje“ buvo rašoma žurnalistikos, spaudos ir leidybos klausimais, kas iki tol nebuvo įprasta kultūrinėje periodikoje. „Naujoji Romuva“ pirmoji deklaravo, jog kultūra turi užsiimti ne politikai, o kultūros darbuotojai. Ši nuostata iš esmės išlikusi iki mūsų dienų, todėl kultūrinės periodikos situacija nelabai pasikeitusi [13].

1940–1945 m. dėl politinių įvykių kultūrinės periodikos raida buvo laikinai sustojusi. Kurį laiką buvo leista spausdinti tik dienraščius, tad iki 1940 m. rugpjūčio ėjo kultūrinis religinis dienraštis „XX amžius“, kuris po antrosios Nepriklausomybės yra leidžiamas Kaune. 1940–1941 m., Lietuvoje, okupuotoje Sovietų Sąjungos, ėjo tik du nuo anksčiau leisti kultūriniai periodiniai leidiniai: „Kultūra“ ir „Raštai“. Nuo 1941 m. vokiečių okupacijos iki Antrojo Pasaulinio karo pabaigos ėjo vienintelis kultūrinis periodinis leidinys – literatūros ir meno žurnalas „Kūryba“ (1943–1944 m.) [47]. Draudimas leisti kultūrinius periodinius leidinius yra paaiškinamas tuo, jog turint tik vieną ar du leidinius, galima lengviau kontroliuoti literatūrinį žodį.

1945–1953 m. taip pat nepasižymi kultūrinių periodinių leidinių gausa dėl kelių priežasčių:

1) spaudos leidyba Lietuvoje buvo kontroliuojama, o spauda cenzūruojama;

2) privatūs asmenys periodikos leisti negalėjo, tad kultūrinę periodiką daugiausia leido visuomeninės, kultūrinės ir mokslo organizacijos [40, 476].

Tačiau būtent šiuo laikotarpiu pradėti leisti leidiniai, kurie egzistuoja iki šių dienų, kultūrinė periodika telkėsi nebe Kaune, o Vilniuje. 1945 m. pradėjo eiti mėnesinis literatūros, meno bei kritikos žurnalas „Pergalė“ (dabar „Metai“). Iš pradžių jis Lietuvos rašytojų sąjungos iniciatyva buvo leidžiamas kaip literatūros almanachas, vėliau – kaip žurnalas. Šiame žurnale buvo skelbiami grožinės literatūros kūriniai, muzikos, dailės, literatūros, teatro kritikos straipsniai, kultūrinio gyvenimo kronika, dailės kūrinių reprodukcijos ir kt. „Pergalė“ propagavo „socialinį realizmą“, t. y., šio leidinio tikslas buvo kurti socializmą [51, 111–112]. 1946 m. liepą Vilniuje pradėjo eiti Lietuvos rašytojų sąjungos ir Meno reikalų valdybos savaitraštis „Literatūra ir menas“, kurio pirmtakas – dienraščio „Tarybų Lietuva“ tokio paties pavadinimo mėnesinis priedas. Savaitraštyje skelbiamas gausus temų ratas: literatūros, dailės, muzikos, teatro, kino architektūros klausimais, informuojama apie kultūros gyvenimo įvykius, skelbiama grožinė literatūra [53, 300].

1953 m. po Stalino mirties kultūrinėje periodikoje pasijuto pagyvėjimas. Buvo leista reikšti savo nuomonę kultūros, literatūros ir meno klausimais, todėl iki Nepriklausomybės vienas po

kito buvo įsteigti (atkurti) įvairūs kultūriniai periodiniai leidiniai, skirti įvairių meno sričių skaitytojams: muzikos, literatūros, meno, teatro, kino ir kt. Vilniuje 1956 m. Respublikiniai meno rūmai pradėjo leisti mėnesinį meno ir kultūros žurnalą „Meno saviveikla“, kuris vėliau pavadintas „Kultūros barais“, 1962 m. Kompozitorių sąjunga ir Lietuvos teatro draugija – tęstinį leidinį „Muzika ir teatras“, kuriame buvo skelbiami muzikologijos ir teatrologijos straipsniai, apybraižos, atsiminimai, žinutės. 1972 m. Valstybinis kinematografininkų komitetas ir Kinematografininkų sąjunga pradėjo leisti mėnesinį žurnalą lietuvių ir rusų kalbomis „Kinas“, Lietuvos rašytojų sąjunga – 1974 m. laikraštį „Literatūros panorama“, kuriame buvo spausdinamos grožinės literatūros ir kritikos apžvalgos, literatūrinio gyvenimo kronika, naujų knygų sąrašai, probleminiai straipsniai, bei 1986 m. jaunųjų kultūros mėnraštį „Sietynas“. 1974 m. Lietuvos rašytojų sąjunga pradėjo leisti žurnalą rusų kalba „Litva literaturnaja“ („Literatūrinė Lietuva“), kuris pakeitė 1966–1978 m. ėjusį tokio paties pavadinimo almanachą metraštį. Žurnale buvo spausdinami lietuvių ir rusų rašytojų kūriniai, literatūros kritikos ir publicistikos straipsniai, kultūrinio gyvenimo ir literatūrinių ryšių kronika. Kaune 1967 m. pradėtas leisti kultūrinis žurnalas „Nemunas“. Šiame žurnale buvo analizuojami literatūros ir meno, fotografijos ir kino klausimai. Leidinys buvo skirtas daugiau jaunimui.

Taigi nuo 1953 m. daugiausia buvo leidžiama žurnalinio tipo leidinių, nes jie, kaip rečiau išeinantys ir galintys turėti mažesnę poveikį, buvo mažiau cenzūruojami. Pagrindiniai leidėjai buvo meno ir kultūros sąjungos, keletą leidinių leido Kultūros ir Švietimo ministerijos. Leidinių tiražai buvo gausūs, vadinas, kultūrinė periodika, siekiant išsaugoti savo nacionalinį tapatumą, buvo svarbi ir reikšminga, pavyzdžiui, „Nemunas“ pirmaisiais leidimo metais buvo spausdinamas 25 000 egzempliorių tiražu. Galima daryti prielaidą, jog tokį didelį tiražą lėmė tai, kad „Nemunas“ buvo vienintelis Kauno kultūrinis žurnalas ir vienintelis novatoriškas ir modernus Lietuvos kultūrinis periodinis leidinys. Vilniuje leistų kultūrinių periodinių leidinių tiražas buvo mažesnis: „Literatūros panorama“ pirmaisiais leidimo metais turėjo 4000 egz. tiražą, „Kultūros barai“ – 3600, „Sietynas“ – 1000 egz. ir t. t.

Pirmą kartą aptariamuju laikotarpiu lietuvių literatūra ir kultūra pasiekė ir platesnę nei lietuvių auditoriją – pradėti leisti laikraščiai ir žurnalai rusų kalbomis, pvz., jau minėtas „Litva literaturnaja“, arba Lietuvos rašytojų sąjungos žurnalas „Vilnius“, leistas 4000 egz. tiražu. Pastarasis žurnalas nebuvo platinamas Lietuvoje, o tik Sovietų sąjungoje, kaip lietuvių kultūrą ir literatūrą reprezentuojantis leidinys.

1990 m. vasarį buvo priimtas Spaudos ir kitų masinės informacijos priemonių įstatymas, kuris panaikino cenzūrą, įtvirtino pagrindines spaudos laisvės nuostatas, reglamentavo leidinių steigimą, todėl pradėjo formuotis nauja, nepriklausoma spauda [40, 478]. Tačiau ši data, kaip skiriamoji, imama sąlyginai, todėl, kad pasak Genovaitės Burneikienės, nepriklausomos

spaudos raida prasidėjo anksčiau nei 1990 m. – su Sąjūdžiu 1988–1990 m. [7]. Daugiausia kultūrinių periodinių leidinių iki Spaudos ir kitų masinės informacijos priemonių įstatymo priėmimo pasirodė 1989 m. Daugelis iš jų orientuoti į jaunuomenę, ieškoma naujų nišų, siekiama kultūriniuose leidiniuose ne tik pateikti kūrybinės veiklos rezultatus bei renginių panoramą, bet ir informuoti visuomenę kultūros klausimais. 1989 m. atkurta ir įsteigta daug kultūrinių periodinių leidinių: visuomeninis kultūrinis žurnalas jaunimui „Aušrinė“ atkurta tokiu pačiu pavadinimu kaip 1910–1914 m. ėjęs aušrininkų žurnalas; Lietuvos dailininkų, kompozitorių ir teatro sąjungos leistas žurnalas „Krantai“, kuriame publikuojami originalūs ir verstiniai straipsniai apie kultūros, meno, literatūrologijos raidą; meno ir kultūros ugdymo žurnalas „Liaudies kultūra“; Lietuvos mokslinio metodinio kultūros centro žurnalas, iš pradžių buvęs „Liaudies kultūros“ priedu, – „Atspindžiai“; jaunųjų kultūros mėnraštis „Sietynas“; etinės kultūros žurnalas „Ethos“. Taip pat Vilniuje pradėtas leisti muzikų draugijos dvisavaitinis leidinys „Muzikos barai“, skirtas muzikos ugdymo ir populiarinimo klausimams; atkurta pagal 1931–1933 m. bei 1938–1940 m. leistą leidinį. Kaune ėjo tokio paties pavadinimo žurnalas. Naujiena kultūrinėje periodikoje buvo 1989 m. pradėjęs eiti pirmasis informacinis kultūros leidinys muzikos mėgėjams „Melomanas“, kurį įsteigė mokslinis metodinis kultūros centras. Nuo 1990 m. „Melomanas“ pakeitė pavadinimą į „Mix“ [53].

Taigi susiformavus specializuotam kultūriniam periodiniam leidiniui, nuo 1918 m. iki 1989 m., be almanachų ir neperiodiškai ėjusių kultūrinių leidinių, Lietuvoje įsteigti ar atkurti apytiksliai 54 kultūriniai periodiniai leidiniai. Daugiausia jų pasirodė pirmosios Lietuvos nepriklausomybės laikotarpiu – 32. Kultūrinės periodikos nuosmukis buvo vokiečių bei Sovietų sąjungos okupacijos metais: 1940–1944 m. ėjo tik 3 kultūriniai leidiniai, 1945–1953 m. – 2, tačiau ir tie keli leidiniai buvo veikiami cenzūros. Kita vertus, Sovietų sąjungos laikotarpiu pradėję eiti leidiniai – savaitraštis „Literatūra ir menas“ bei žurnalas „Pergalė“ (dab. „Metai“) leidžiami iki šiol. Tik po Stalino mirties 1953 m. kultūrinėje periodikoje pasijuto pagyvėjimas – iki 1988 m. įsteigti ar atkurti 8 kultūriniai periodiniai leidiniai. O per vienus 1989–uosius metus pasirodė net 9 kultūriniai periodiniai leidiniai.

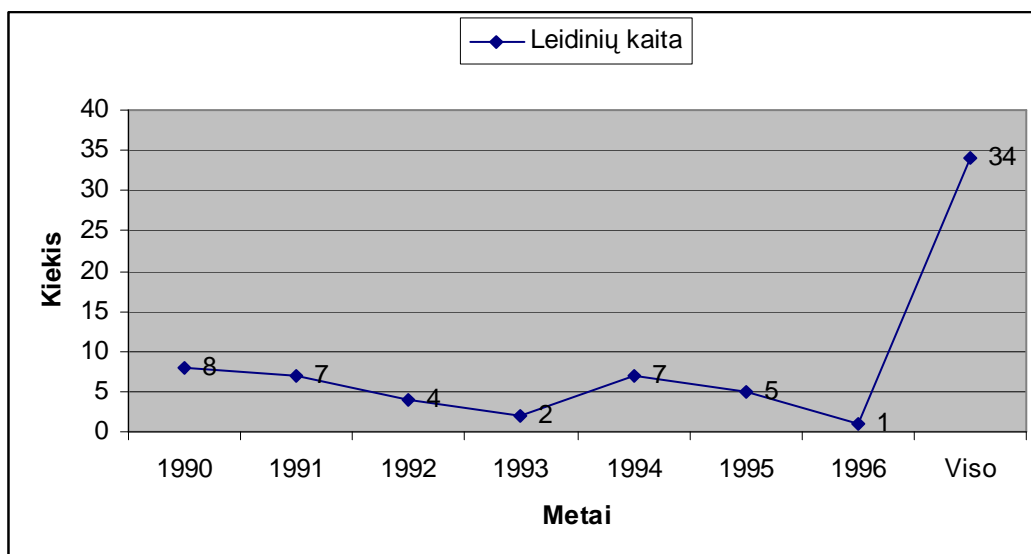
2. KULTŪRINĖS PERIODIKOS YPATUMAI LIETUVOJE 1990–2008 M.

2.1. KULTŪRINĖS PERIODIKOS RAIDA 1990–2008 M.

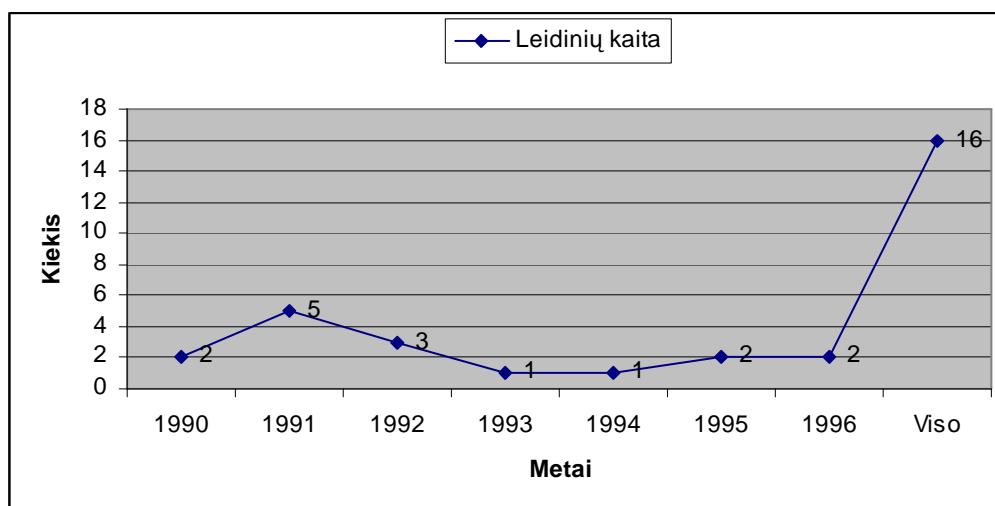
Periodikos raidą iki 2003 m. G. Burneikienė skiria į du etapus: 1) Nepriklausomos periodinės spaudos sistemos formavimasis (1990–1996 m.) ir 2) Periodinės spaudos sistemos funkcionavimas konkurencijos sąlygomis (1997–2002 m.). Periodikos sistemos etapus G. Burneikienė skiria remdamasi įtakos periodinei spaudai turėjusiais įstatymais. 1990 m. Spaudos ir kitų masinės informacijos priemonių įstatymas reglamentavo savarankiškos, demokratinės spaudos veiklą, o 1996 m. Visuomenės informavimo įstatymas įtvirtino pagrindinius visuomenės informavimo principus, apibūdino valstybės atsakomybę už visuomenės informavimą bei įteisino žiniasklaidos savireguliacijos sistemą, konkurencines sąlygas. Kultūrinės periodikos raidą taip pat galima sąlyginai skirti į šiuos etapus, tačiau reikia turėti omenyje, kad stiprios konkurencijos tarp kultūrinių leidinių 1997–2002 m. nebuvo, priešingai – šiuo laikotarpiu sumažėjo steigiamų ar atkuriamų leidinių [7]. 2003–2007 m. kultūrinėje periodikoje buvo daug pokyčių: visuomenei tampant informacine, įsteigta nemaža informacinių kultūros, subkultūrinių leidinių, intensyvėjo nemokamos ar komercinės kultūrinės periodikos leidyba, todėl trečiąjį kultūrinės periodikos laikotarpį galima vadinti Kultūrinės periodikos raida informacinėje visuomenėje (2003–2008 m.).

1990–1996 m., Nepriklausomos periodinės spaudos sistemos formavimosi laikotarpiu, Lietuvoje jau ėjo anksčiau įsteigti leidiniai: savaitraštis „Literatūra ir menas“, žurnalas „Pergalė“, žurnalas „Nemunas“, 1989 m. įsteigti žurnalai „Krantai“, „Muzikos barai“, „Liaudies kultūra“ ir kt.

1 diagrama. Įsteigtų (atkurtų) kultūrinių leidinių skaičiaus dinamika 1990–1996 m.

2 diagrama. Nutraukusių veiklą kultūrinių leidinių skaičiaus dinamika 1990–1996 m.

Tačiau 1990–1996 m. buvo įsteigti ar atkurti 34 nauji kultūriniai periodiniai leidiniai (1 diagrama), nutraukta 16 kultūrinių leidinių leidyba (2 diagrama).

1990 m. įsteigti (atkurti) 8 kultūriniai periodiniai leidiniai. Kultūrinis savaitraštis, leidžiamas ir dabar, – „Šiaurės Atėnai“ – analizavo filosofijos ir literatūros klausimus, jų tikslas buvo pristatyti Vakarų civilizaciją bei Lietuvos kultūrinius procesus [37]. Iš savaitraščių atkurtas ir Nepriklausomoje Lietuvoje 1938–1940 m. ėjęs „Dienovidis“. Kaune Lietuvos rašytojų sąjungos Kauno skyrius pradėjo leisti kultūrinį laikraštį „Fontanas“, kurio leidyba tais pačiais metais buvo nutraukta. Žurnalų 1990 m. pasirodė gerokai daugiau, dauguma jų telkėsi Vilniuje. Pradėjo eiti kultūros žurnalas „Žaltvykslė“, spausdinęs istorinio, politologinio ir filosofinio pobūdžio rašinius. Kultūrinius žurnalus leido arba sąjungos, arba privatūs asmenys. Pvz., Lietuvos nepriklausomų rašytojų sąjunga pradėjo leisti literatūrinį žurnalą „Keturi vėjai“, tarsi norėdami atgaivinti 1924–1928 m. Kaune ėjusį tokio paties pavadinimo žurnalą, tačiau „Keturi vėjai“ ėjo tik vienus metus. 1990 m. įsteigtas ir kitas itin specializuotas literatūrinis leidinys – nuotykių, detektyvų ir fantastikos žurnalas „Rankas aukštyn“. Įsteigta leidinių, skirtų fotografams: vilnietis fotomenininkas A. Pilvelis išleido fotografijos meno kultūros leidinį „Fotografija“ su priedu fotografijos mėgėjams „Foto ABC“, kuris ėjo iki 1991 m. [50, 124]. 1990 m. baigė eiti ir jaunųjų kultūros žurnalas „Aušrinė“.

1991 m. pradėta leisti daugiau specialios paskirties, tam tikrų profesijų ir pomėgių žmonėms skirtų kultūrinių periodinių leidinių. 1991 m. Vilniuje pirmą kartą pradėti leisti informaciniai kultūros leidiniai – tai muzikinis informacinis laikraštis „Publika“, leidinys muzikos mėgėjams ir profesionalams „Rock ir pop“, leistas L. Jučo leidybos ir informacijos firmos, videofilmų apžvalginis leidinys „VHS“. Iš žurnalų Katalikų pasaulio leidykla pradėjo leisti kultūrinį žurnalą „Naujasis židinys“, jis tais pačiais metais buvo sujungtas su katalikiškuoju periodiniu leidiniu „Aidai“, nuo 1944 m. ėjusių Bavarijoje, ir pavadintas „Naujasis židinys“–„Aidai“ [53]. 1991 m. Kauno jaunimo kūrybinis klubas atkūrė 1933–1934 m. ėjusį fotografijos žurnalą

„Foto mėgėjas“, kuris tais pačiais metais nutraukė leidybą. Lietuvos Mokslų akademijos Kultūros ir meno institutas pradėjo leisti meninio auklėjimo žurnalą „Etiudai“, taip pat įsteigtas muzikos žurnalas „Tango“, dar vienas fantastikos žurnalas „Kaukas“. Be to, 1991 m. žurnalo „Pergalė“ pavadinimas pakeistas į „Metai“. 1991 m., be „Foto mėgėjo“, sustabdyta dar keturių žurnalo leidyba: „Sietynas“, „Melomanas“, „Keturi vėjai“, „Fotografija“.

1992 m. įsteigti tik 4 leidiniai nauji kultūriniai leidiniai, iš kurių trys laikraščiai ir vienas kultūros žurnalas. 1992 m. pradėtas leisti dailės, muzikos, teatro, kino, televizijos savaitraštis „7 meno dienos“, kuris pakeitė nuo 1972 m. Vilniuje ėjusį kino leidinį „Savaitės ekranas“. Kelis mėnesius ėjo Lietuvos teatro sąjungos ir galerijos „Langas“ leistas teatro ir kino savaitraštis „Meno savaitė“, kurio leidyba buvo nutraukta tais pačiais metais. Muzikos mėgėjams ir profesionalams įsteigtas dvisavaitinis laikraštis „Ne vien rock ir pop“, pakeitęs iki tol ėjusį leidinį „Rock ir pop“, pradėtas leisti ketvirtinis žurnalas „Gama“. Tais metais nustojo eiti 3 kultūriniai leidiniai: be „Meno savaitės“, leidybą nutraukė nuo 1991 m. ėję laikraščiai „Publika“ ir „VHS“.

1993 m. pradėjo eiti du kultūriniai periodiniai leidiniai – Kaune atgaivintas 1933–1939 m. ėjęs studentų kultūros žurnalas „Akademikas“, o 1992 m. ėjęs kaip laikraščio „Vakarinis Kaunas“ priedas „Pop asorti“ tapo atskiru muzikos savaitraščiu. 1993 m. nutraukta „Etiudų“ leidyba.

1994 m. įsteigtų kultūrinių periodinių leidinių skaičius sparčiai šoktelėjo aukštyn: kaip ir 1991 m., pradėjo eiti 7 kultūriniai periodiniai leidiniai. Iš laikraščių Kaune pradėtas leisti kino naujienų laikraštis „Videokaukas“, Vilniuje atkurtas jaunųjų kultūros laikraštis „Aušrinė“, atgaivintas 1931–1940 m. leistas mėnesinis kultūros žurnalas „Naujoji Romuva“, pradėjo eiti mėnesinis kultūros, istorijos ir literatūros žurnalas „Gairės“, taip pat iliustruotas fotografijos žurnalas „Vyzdys“, Žemaitijoje pasirodė kultūrinis žurnalas „Žemaičių žemė“. Nuo 1978 m. rusų kalba ėjo literatūrinis žurnalas „Vilnius“, nuo 1994 m. pradėta leisti ir angliška šio žurnalo versija. 1994 m. nutraukta muzikinio savaitraščio „Pop asorti“ leidyba.

1995 m. daugiausia pradėta leisti muzikos leidinių, kai kurie iš jų buvo privatūs. Kaune pradėjo eiti laikraščiai „Muzikos prospektas“, kurį įsteigė ir leido UAB „Litart“ ir „Muzikos lietus“, kuris vėliau buvo perorganizuotas į žurnalą ir priklausė muzikantui Nėriui Pečiūrai, Šiauliuose pradėtas leisti laikraštis „Muzikos naujienos“. Įsteigti du žurnalai: UAB „Bomba“ pradėjo leisti mėnesinį muzikos žurnalą jaunimui „Auis“, o Lietuvos fotomenininkų sąjunga ir „Minolta Baltia“ vietoj laikraščio „Fotografas“ pradėjo leisti žurnalinį leidinį „Šviesoraštis“. 1995 m. baigti leisti du kultūriniai leidiniai: studentų žurnalas „Akademikas“ ir muzikinis žurnalas „Ne vien rock ir pop“.

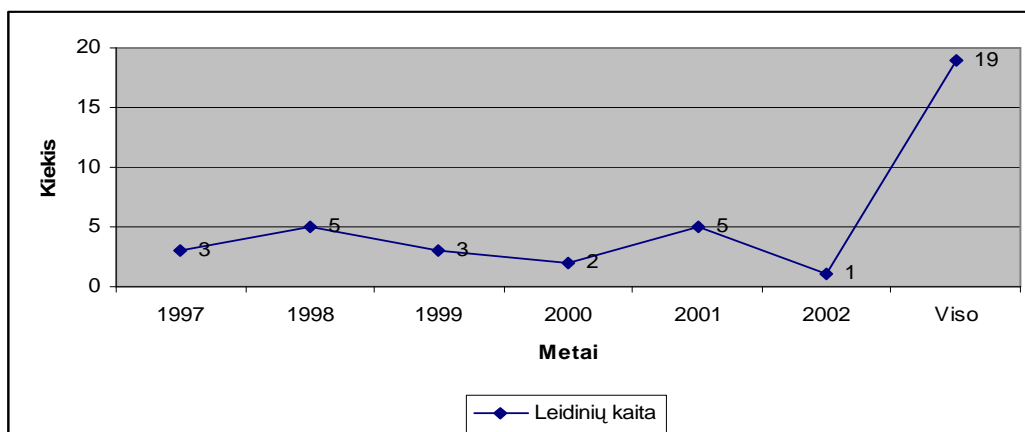
1996 m. Kaune pradėtas leisti mėnesinis jaunimo kultūrinis žurnalas „Žingsniai“, o sustabdyta 1995 m. įsteigtų muzikinių laikraščių „Muzikos prospektas“ ir „Muzikos naujienos“ leidyba.

Antruoju kultūrinės periodikos raidos etapu (1997–2003 m.), kada periodika funkcionavo rinkos sąlygomis, steigiamų naujų ir atkuriamų anksčiau egzistavusių kultūrinių periodinių leidinių skaičius sumažėjo. Per šešerius metus pasirodė 19 naujų kultūrinių periodinių leidinių – dvigubai mažiau nei 1990–1996 m. (3 diagrama), tačiau nutraukta dešimties kultūrinių leidinių leidyba (4 diagrama).

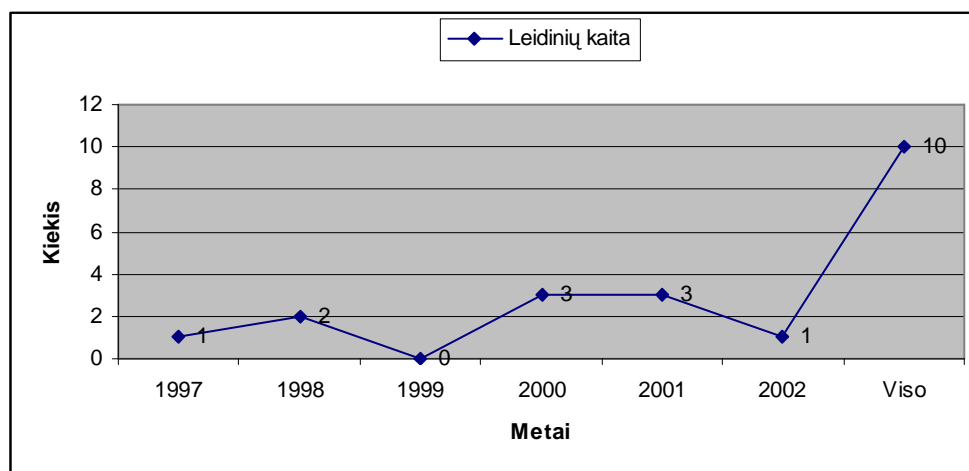
Taigi 1997–2002 m. įsteigtų naujų leidinių skaičius per metus neviršijo penkių. 1997 m. išėjo trys kultūros organizacijų periodiniai leidiniai: Lietuvos mėgėjų teatro sąjunga pradėjo leisti ketvirtinį laikraštį „Mėgėjų teatras“, Lietuvos muzikos mokytojų asociacija – leidinį „Mūsų gaida“, pradėtas leisti leidinys „Knygų apžvalga“. 1997 m. nutraukta fantastikos žurnalo „Kaukas“ ir fotografijos žurnalo „Šviesoraštis“ leidyba.

1998 metai yra gausesnį įsteigtų ir atkurtų kultūrinių periodinių leidinių. Teatro ir kino informacijos ir edukacijos centras Vilniuje pradėjo leisti žurnalą „Lietuvos teatras“, pasirodė Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centro informacinis kultūrinis žurnalas „Kultūros aktualijos“, kuris buvo skirtas ne vienai specializuotai kultūros sričiai, bet apskritai kultūrinei veiklai pristatyti: „Kultūros aktualijose“ buvo spausdinami su Lietuvos kultūros politika susiję dokumentai, kultūros darbuotojų mėgėjų kūryba, straipsniai apie kultūrinių centrų veiklą, bendruomeninį gyvenimą, apie kultūros rėmimo fondus ir kt. UAB „Laikmečio kryptis“ pradėjo leisti nepriklausomą Lietuvos leidinį „Knygų naujienos“, kuriame buvo spausdinamos knygų anotacijos, recenzijos, apžvalgos; pradėtas leisti „Lietuvos dailininkų sąjungos mėnraštis“, analizavęs dailės ir meno klausimus; Vilniuje įsteigtas kinui skirtas dvisavaitinis laikraštis „Kinomanas“, tačiau jo leidyba nutraukta tais pačiais metais. Atkurtas anksčiau ėjęs meno žurnalas „Dailė“, dvisavaitinis leidinys „Muzikos barai“ perorganizuotas į mėnesinį žurnalą. Taip pat 1998 m. nutrūko žurnalo „Muzikos lietus“ leidyba.

3 diagrama. Įsteigtų kultūrinių periodinių leidinių skaičiaus dinamika 1997–2003 m.

4 diagrama. Nutraukusių veiklą kultūrinių periodinių leidinių skaičiaus dinamika 1997–2003 m.

1999 ir 2000 m. pasirodė tik po du kultūrinius periodinius leidinius. 1999 m. Vilniuje pradėtas leisti, galima sakyti, naujo turinio leidinys – popkultūros mėnraštis „Ore“, kuriame buvo pristatoma informacija apie miesto kultūros įvykius, supažindinama su naujomis alternatyviomis muzikos grupėmis ir pan.; atgaivintas iliustruotas žurnalas apie kino meną profesionalams ir žiūrovams „Kinas“. Pradėtas leisti „Naujojo Židinio“–„Aidų“ priedas „Knygų aidai“, kuriame spausdinamos knygų recenzijos, apžvalgos, anotacijos. 1999 m. nenutraukta nė vieno kultūrinio leidinio leidyba.

2000 m. Lietuvos fotomenininkų sąjunga pradėjo leisti fotografijos meno, estetikos ir informacijos žurnalą „Fotografija“, Muzikos informacijos ir leidybos centras – laikraštį anglų kalba, išeinantį du kartus per metus, – „Lithuanian music link“. Tais metais nutraukta trijų leidinių leidyba: laikraščio „Dienovidis“, žurnalo „Ausis“ bei fantastikos žurnalo „Rankas aukštyn“, kuris nuo 2000 m. eina tik skaitmeniniu formatu.

2001 m. pradėti leisti penki kultūriniai periodiniai leidiniai. Kaune 2001 m. pradėjo eiti žurnalas, skirtas kino klausimams nagrinėti – nežinomo dažnumo leidinys „Kino planeta“, įsteigtas VŠĮ „Šou lyga“, tačiau tais pačiais metais jo leidyba buvo sustabdyta. Vilniuje UAB „Jūs kryptis“ leido taip pat nežinomo dažnumo žurnalą „Kino zona“, kuris taip pat ėjo tik 2001 m.. Mėgstantiems muziką ir kiną Kaune pasirodė informacinis žurnalas „Gramofonas“, o VŠĮ „Knygų naujienos“ leido kultūrinį informacinį mėnesinį žurnalą „Knygų pasaulyje“, kurio išėjo vos keli leidiniai. Klaipėdoje 2001 m. įsteigtas Rytų Prūsijos istorijos, kultūros ir literatūros laikraštis „Smiltė“, kuris buvo leidžiamas ne tik lietuvių, bet ir vokiečių kalba. 2001 m. nutraukta muzikinio žurnalo „Gama“ veikla.

2002 m. pasirodė tik vienas kultūrinis periodinis leidinys – Vilniaus muzikos žurnalas „Klausyk!“, tačiau jis buvo reikšmingas tuo, kad pradėjo Lietuvos kultūrinės periodikos leidyboje naują nemokamų informacinių kultūros leidinių erą. Tais pačiais metais popkultūros žurnalas „Ore“ nustojo eiti popieriniu formatu, o nuo 2003 m. įkurta skaitmeninė šio žurnalo versija.

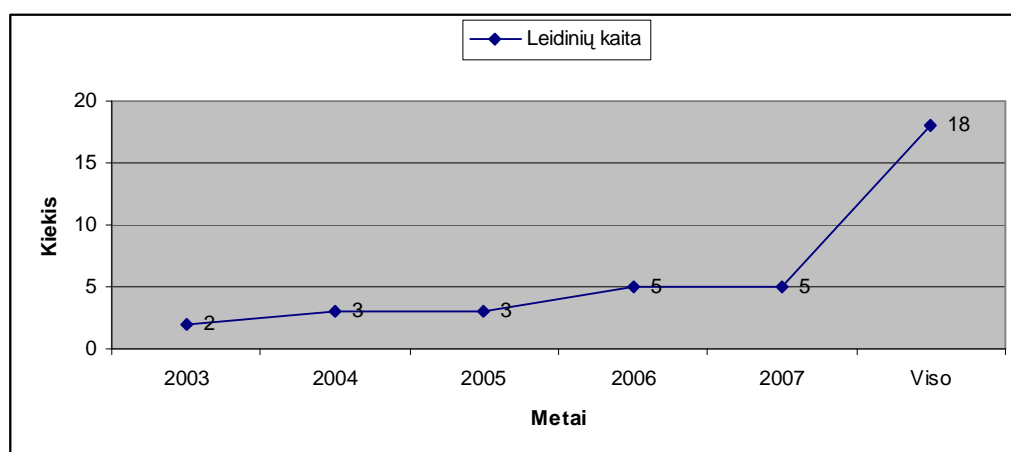
Trečiuoju kultūrinės periodikos laikotarpiu (2003–2007 m.) pradėjo eiti 18 kultūrinių periodinių leidinių (5 diagrama). Iš 18 įsteigtų leidinių 8 yra nemokami informaciniai kultūros leidiniai. Nemokamiems informaciniams kultūriniais leidiniams būdingas didelis tiražas, jie platinami labiausiai lankomose miesto vietose: kavinėse, universitetuose ir kt. Šiuo laikotarpiu nutraukta 4 žurnalų leidyba ir visi jie nemokami informaciniai kultūros žurnalai (6 diagrama).

2003–2007 m. įsteigtų leidinių skaičius kito labai nežymiai, kultūrinių periodinių rinka pradėjo stabilizuotis. 2003 m. pradėti leisti du kultūriniai periodiniai leidiniai, orientuoti į jaunimą. Tai – mėnesinis Vilniaus informacinis žurnalas apie kultūrą ir pramogas „K“, kuris buvo įsteigtas UAB „New Media Company“. Vilniaus respublikiniai moksleivių kūrybos rūmų fotografijos studija pradėjo leisti kasmetinį žurnalą „Lietuvos fotografija“. Naujiena kultūros periodikos kontekste buvo pradėtas leisti mėnesinis garsinis žurnalas „Kultūra“, kurį įsteigė Lietuvos aklųjų biblioteka. Nė vieno leidinio leidyba 2003 m. nebuvo nutraukta.

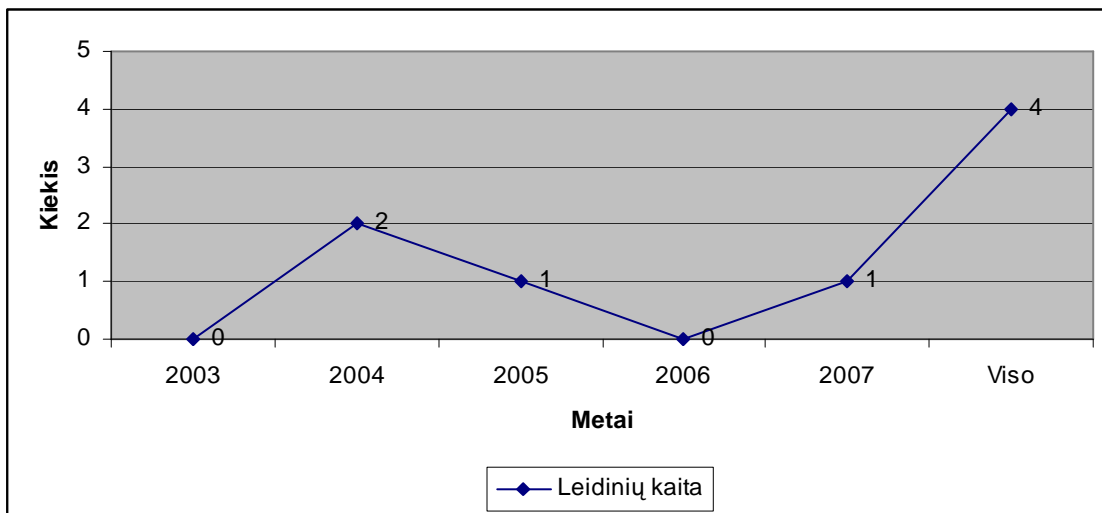
2004 m. pradėti leisti trys nemokami informaciniai kultūros leidiniai: Vilniuje ir Kaune ėjo Kauno valstybinio dramos teatro žurnalas „Kulka“ („Kultūra Kaune“), UAB „Idėjų revoliucija“ pradėjo leisti nemokamai Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje platinamą informacinį kultūros žurnalą „Pravda“, kuris orientuojasi į socialines ir kultūrinės aktualijas, o UAB „Jūsų flintas“ Kaune įsteigė mėnesinį žurnalą „U.P.S!“. Kauno kultūrinis žurnalas „Nemunas“ tapo Kauno kultūros ir meno savaitraščiu. 2004 m. nutraukta dviejų žurnalų leidyba – „Klausyk“ ir „K“.

2005 m. informacinius kultūros leidinius pradėjo leisti meno institucijos: pasirodė Lietuvos nacionalinės operos ir baleto teatro mėnraštis „Bravissimo“, kuriame analizuojami profesionalios muzikos ir teatro klausimai, bei Šiuolaikinio meno centro ketvirtinis žurnalas „ŠMC interviu“, kuris yra leidžiamas anglų bei lietuvių kalbomis ir analizuoja Lietuvos bei viso pasaulio meno įvykius ir aktualijas, pateikia naujausių knygų apžvalgas ir kt. „Bravissimo“ ir „ŠMC interviu“ nemokamai dalijami tik Operos ir baleto teatro bei ŠMC lankytojams.

5 diagrama. Įsteigtų kultūrinių periodinių leidinių skaičiaus dinamika 2003–2007 m.

6 diagrama. Nutraukusių veiklą kultūrinių periodinių leidinių skaičiaus dinamika 2003–2007 m.

Lietuvos institutas 2005 m. anglų kalba pradėjo leisti žurnalą „Lithuanian culture express“, kuris išeina du kartus per metus. Nuo 2004 m. ėjęs žurnalas „Kulka“ nutraukė savo veiklą.

2006 m. pradėti leisti penki nauji kultūriniai periodiniai leidiniai, nė vieno leidinio leidyba nebuvo nutraukta. Informacinis kultūros žurnalas „ApArt“ buvo įsteigtas Kauno VŠĮ „Apartai“ ir vasarą nemokamai platintas Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje ir Palangoje, o žiemą – Vilniuje ir Kaune. Tai buvo Lietuvos ir užsienio kultūrinių įvykių, pramogų ir laisvalaikio gidas. Vilniuje pradėti leisti trys kultūriniai periodiniai leidiniai: Lietuvos teatro sąjungos fondo dvimėnesinis žurnalas „Lietuvos scena“, UAB „ImPro“ muzikinis miesto žurnalas „Urbanation“ bei kultūros ir pramogų žurnalas „Mano miestas“. Šiauliuose pasirodė bendrakultūrinis žurnalas „Man įdomu“.

2007 m. pradėta leisti tiek pat kultūrinių periodinių leidinių kiek ir 2006 m. Pasirodė subkultūriniai žurnalai jaunimui: Lietuvos hip hopo mėnesinis muzikos žurnalas „Dub dub magazine“ bei mėnesinis žurnalas „G-vė“, kuris orientuojasi į afroamerikiečių kultūrą. Taip pat Vilniuje UAB „Leidybos idėjos“ pradėjo leisti dvimėnesinį fotografijos žurnalą „Foto“, o UAB „Go info“ – dvisavaitinį kultūros ir laisvalaikio žurnalą „Go! Entertain yourself“. Klaipėdos dailės parodų rūmai pradėjo leisti ketvirtinį žurnalą „MiGazine“, kuriame skelbiami Klaipėdos dailės parodų rūmų anonsai, kultūrinių įvykių bei meninių procesų apžvalgos, recenzijos, interviu su menininkais ir kt. 2006 m. pradėtas leisti žurnalas „ApArt“ nutraukė savo veiklą.

Taigi 1990–2007 m. pasižymi kultūrinių leidinių kaita. 1990–1996 m., nors buvo įsteigta daug kultūrinių leidinių, pusė iš jų buvo leidžiami vos vienus ar dvejus metus – kūrėsi Nepriklausomos Lietuvos kultūrinių periodinių leidinių rinka. Išskirtiniai šiuo laikotarpiu tik 1994 m., nes tais metais nutraukta tik vieno kultūrinio leidinio leidyba. 1997–2002 m. pasirodė pirmieji informaciniai kultūros leidiniai. Steigiamų kultūrinių periodinių leidinių skaičius šiuo

laikotarpiu buvo mažesnis nei 1990–1996 m., tačiau didelė dalis leidinių nutraukė savo veiklą. 2003–2007 m. įsteigta panašiai leidinių, kaip ir 1997–2002 m., tačiau šiuo laikotarpiu tik keturių informacinių kultūros žurnalų leidyba buvo sustabdyta.

Šiuo metu Lietuvoje, be almanachų ir neperiodiškai leidžiamų tęstinių leidinių, eina 5 kultūriniai laikraščiai, 33 popierinio formato žurnalai ir 1 garsinis žurnalas. Iš kultūrinių laikraščių vienintelis yra specializuotas – tai ketvirtinis leidinys „Mėgėjų teatras“, skirtas teatro klausimams nagrinėti. Visi kiti yra universalūs kultūriniai savaitraščiai: Vilniuje leidžiami „Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“, „7 meno dienos“ ir Kaune leidžiamas „Nemunas“. Garsinis žurnalas „Kultūra“ leidžiamas kartu su „Literatūros naujienomis“. Iš 33 leidžiamų žurnalų 3 galima traktuoti kaip grožinės literatūros žurnalus. Tai – žurnalas „Metai“, anglų bei rusų kalba leidžiamas žurnalas „Vilnius“, skirtas daugiausia užsienio skaitytojams. Turiniu angliškas ir rusiškas „Vilnius“ skiriasi. Užsienio skaitytojams skirtas anglų kalba leidžiamas laikraštis „Lithuanian music link“, pristatantis Lietuvos muzikines naujienas. Prie kultūrinių mokslo ir meno populiarinimo žurnalų priskiriami visi universalūs žurnalai, kuriuose analizuojami literatūros, meno, teatro ir kiti klausimai. Šiuose žurnaluose su publicistiniais straipsniais publikuojami ir moksliniai. Taigi Lietuvoje yra 9 kultūriniai meno ir mokslo populiarinimo žurnalai: „Gairės“, „Krantai“, „Kultūros aktualijos“, „Kultūros barai“, „Liaudies kultūra“, „Muzikos barai“, „Naujasis židinys“, „Aidai“, „Naujoji Romuva“, „Santara“. Meno žurnalai – tai kuriai nors vienai konkrečiai sričiai skirti žurnalai. Jų Lietuvoje šiuo metu leidžiami aštuoni. Dauguma jų analizuoja fotografijos klausimus: „Foto“, „Fotografija“, „Vyzdys“, „Moksleivių fotografija“, du žurnalai skirti kinui – „Filmai“ ir „Kinas“, vienas dailei – „Dailė“ ir vienas teatrui – „Lietuvos scena“. Lietuvos operos ir baleto teatro žurnalą „Bravissimo“ galima skirti ir prie meno žurnalų, ir prie informacinių kultūros žurnalų. Vienu atveju jis analizuoja operos ir teatro klausimus, kitu – lankytojams yra dalijamas nemokamai. Iš informacinių kultūros žurnalų Lietuvoje eina „Go!“, „Man įdomu“, „Mano miestas“, „MiGazine“, „Pravda“, „U.P.S.“, kurie dalijami nemokamai. Tik lankytojams nemokamai platinami žurnalai „CAC interviu“ bei „ŠMC interviu“, o 2008 m. pradėjęs eiti mėnesinis žurnalas „Miesto IQ“, nors yra parduodamas ir prenumeruojamas, tačiau dėl savo miesto kultūros koncepcijos pretenduoja į informacinių kultūros leidinių kategoriją. Taip pat leidžiami du jaunimo subkultūriniai alternatyvūs žurnalai „Dub Dub magazine“ ir „G–vė“. 2008 m. sustabdyta „Urbanation“ žurnalo leidyba.

Lyginant Lietuvos kultūrinės periodikos rinką su Estijos ar Latvijos galima sakyti, kad situacija visose šalyse yra panaši: kultūrinių leidinių yra daug ir dauguma jų remiami Kultūros ministerijos arba Kultūros rėmimo fondų. Estijoje, neskaitant mokslinės, istorinės, švietimo bei architektūros klausimams skirtos periodikos, eina 18 kultūrinių leidinių. Iš jų tik vienas savaitraštis „Sirp“ („Pjautuvai“). Estų kalba eina 13 žurnalų: mokslo ir meno populiarinimo klausimams skirtas žurnalas „Akadeemia“, įvairius kultūrinius klausimus nagrinėja komercinis žurnalas „Muusa“

(„Susimąstymas“) ir avangardo žurnalas „Vihik“ („Knyga“), teatro, muzikos ir kino klausimams skirtas „Teatre. Muusika. Kino“, dailės klausimams – „Kuunst.ee“, muzikai – „Muusika“, taip pat leidžiami du fotografijos žurnalai – „Cheese“ („Sūris“) bei „LoFo“, kuris specializuojasi ties gamtos nuotraukomis. Estijoje leidžiami net keturi literatūriniai žurnalai: „Looming“ („Kūryba“), „Loomingu Raamatukogu“ („Kūrybiniai darbai“, „Biblioteka“), „Vijerkaar“ („Vaivorykštė“) ir literatūrinis žurnalas jaunimui „Värske Rõhk“ („Gaivus oras“). Estijoje daugiau nei Lietuvoje leidžiama užsienio skaitytojams skirtų kultūrinių periodinių leidinių: anglų kalba eina trys kultūriniai žurnalai: „ELM“ („Estijos literatūros žurnalas“), „Estonian Art“ („Estijos menas“) ir „Estonian Culture“ („Estijos kultūra“); rusų kalba leidžiami du kultūriniai žurnalai: „Tallinn“ („Talinas“) bei „Võšgorod“ [39]. Taigi galima daryti išvadą, kad Estija labiau orientuojasi į kultūros platinimą už valstybės ribų, o Lietuva tenkina nacionalinius kultūrinius poreikius.

Latvijoje šiuo metu leidžiami apie 22 kultūriniai leidiniai: 3 savaitraščiai ir 19 įvairių meno sričių žurnalų. Savaitraščiai, kaip ir Lietuvoje, nagrinėja meno, literatūros, kultūros, teatro, kino klausimus. Tai – „Izglītība un Kultūra“, „Kultūras Diena“ („Kultūros diena“), „Kultūras Forums“ („Kultūros forumas“). Latvijoje eina keturi mokslo ir meno populiarinimo žurnalai: „Helikons“, „Jaunā Gaita“, „Kentaurs XXI“, „Māksla Plus“; du literatūriniai – latvių kalba nuo 1940 m. eina „Karogs“ ir rusų kalba nuo 1977 m. leidžiamas „Daugava“.

Svarbu pažymėti, kad atskirų meno sričių leidiniai Latvijoje pradėti leisti gerokai po Nepriklausomybės, itin daug jų iš dabar leidžiamų įsteigta 2000–2007 m. Taigi teatro klausimus nagrinėja žurnalas „Teātra Vēstnesis“, „Trešais Zvans“, kinui skirti net šeši kultūriniai žurnalai – komerciniai „DVD Classic“, „DVD Fun“, „DVD Hits“, „DVD.ru“ ir „Kinokio“ bei Latvijos Kultūros ministerijos finansuojamas „Kino raksti“. Meno klausimus nagrinėja informacinis kultūros žurnalas „Galerija: galeriju ceļvedis“ bei „Studija“, skirtas vizualiesiems menams, muzikos – „Mūzikas Saule“ ir „Veto magazine“, fotografijos – „Foto Kvartals“ [12 ir 19].

2.2. LIETUVOS KULTŪROS POLITIKA, KULTŪRINIŲ PERIODINIŲ LEIDINIŲ FINANSAVIMAS: PROBLEMOS IR DISKUSIJOS

Kalbant apie kultūros politiką, tikslinga apibrėžti patį kultūros politikos terminą. „Kultūros politika – procedūros, strategijos ir taktikos, siekiančios reguliuoti ir administruoti kultūros produktų ir praktinių modelių kūrimą, platinimą“ [9, 39]. Pagal valstybėje vykdomas procedūras, veiklos strategijas, galimi du kultūros politikos modeliai, nuo kurių priklauso šalies kultūrinės situacijos organizavimo būdas. Tai – valstybinis bei liberalusis. Pirmajam būdinga valstybinė kultūros reiškinių ir jų „gamybos priemonių“ platinimo nuosavybė: valstybė per savo

politines, ideologines, teisine institucijas kontroliuoja ir finansuoja kultūrą [1, 56–57]. Kultūros politikai šis politikos modelis būdingas iki 1990 m., Sovietų sąjungos okupacijos laikotarpiu.

Kitas vartotojiškai informacinei visuomenei būdingas kultūros politikos modelis – liberalusis, kurio pagrindas – privati kultūros reiškinių ir „gamybos priemonių“ platinimo nuosavybė. L. Vilkončius teigia, kad Lietuvoje vyrauja valstybinis kultūros politikos modelis. Kultūrinių periodinių leidinių kontekste situacija taip pat panaši: didžioji dalis kultūrinių periodinių leidinių Lietuvoje turi viešosios įstaigos statusą² ir gauna valstybės paramą bei išsilaiko iš prenumeratų („Nemunas“, „Šiaurės Atėnai“, „7 meno dienos“, „Metai“, „Vilnius“, „Gairės“, „Krantai“, „Kultūros aktualijos“, „Kultūros barai“, „Liaudies kultūra“, „Naujoji Romuva“, „Muzikos barai“, „Kinas“ ir kt.), tik maža dalis leidinių gyvuoja konkurencijos sąlygomis („Foto“, „Filmai“, „Vyzdys“, „Miesto IQ“, „Dub dub magazine“) ir išsilaiko iš reklamų, pardavimų, prenumeratų. Nemokami leidiniai, pvz. „Pravda“, „GO!“, išsilaiko iš reklamų arba papildomos veiklos, kuria užsiima leidinio leidėjai.

Kad Lietuvoje vyrauja valstybinis kultūros politikos modelis, rodo ir tai, jog kultūros politika yra Kultūros ministerijos kompetencija – Kultūros ministerijos nuostatose apibrėžtos funkcijos, kurios apima labai plačią sritį: Kultūros ministerija rengia įstatymus, susijusius su kultūros politika, analizuoja meno raidos tendencijas, rengia plėtros programas, registruoja, reorganizuoja ir likviduoja kultūros organizacijas, naudoja valstybės turtą ir juo disponuoja, koordinuoja autorių ir gretutinių teisių apsaugos įgyvendinimą, kontroliuoja, kaip naudojamos Lietuvos Respublikos biudžeto lėšos Ministerijos reguliuojamai sričiai priskirtose įstaigose ir organizacijose, kaupia ir skleidžia kultūros informaciją ir t. t. Vadinasi, Kultūros ministerija kultūros politikos reguliavimo srityje, galima sakyti, yra vienvaldė. Ji kultūros politiką organizuoja remdamasi Lietuvos kultūros politikos nuostatomis, kuriose apibrėžti kultūros politikos tikslai:

- 4.1. išsaugoti ir puoselėti nacionalinės kultūros tapatumą;
- 4.2. skatinti kūrybinę veiklą ir meno įvairovę;
- 4.3. plėtoti informacinę visuomenę;
- 4.4. skatinti nacionalinės kultūros atvirumą;
- 4.5. sudaryti sąlygas visuomenei dalyvauti kultūroje ir ją vartoti [30].

Su kultūrine periodika susiję 4.2, 4.3 ir 4.5 punktai, tačiau dėl jų įgyvendinimo galima diskutuoti. Manoma, kad kultūriniai periodiniai leidiniai turėtų būti pirmieji, kurie informuoja apie kultūriniame gyvenime vykstančius procesus, tačiau žvelgiant remiamų kultūrinių leidinių tiražus, galima daryti prielaidą, jog iš esmės visuomenės informavimas nevyksta. Pvz., Valstybės remiamų

² Viešoji įstaiga – tai pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti viešuosius interesus vykdant visuomenei naudingą veiklą (mokymus, leidybos veiklą ir kt). Viešoji įstaiga turi teisę verstis ūkine komercine veikla, bet ši veikla turi būti neatsiejamai susijusi su veiklos tikslais, ir kita vertus, neturi būti draudžiama [38].

leidinių tiražai dažniausiai neviršija 1500 egzempliorių: „Literatūra ir menas“ – 1257, „Nemunas“ – 1500, „Kinas“ – 1200, „Metai“ – 1250, „Muzikos barai“ – 1200, „Naujasis Židinyš“–„Aidai“ – 1000, tik „Šiaurės Atėnai“ leidžiami 2200 egz. tiražu, „Kultūros barai“ – 2000. Tuo tarpu komercinių leidinių tiražai žymiai didesni: „Filmai“ – 5000, „G–vė“ – 10 000, „Vyzdys“ – 7000 egz. tiražas, nemokami leidiniai leidžiami virš 10 000 egz. tiražu: „Pravda“ – 30 000, „GO!“ – 12 000.

Lietuvos kultūros politikos nuostatose yra ir daugiau ginčytinų dalykų, tarkim, kai kurie užsibrėžti uždaviniai yra orientuoti ne į praktinį taikymą, o į teoriją, kalbama abstrakčiais teiginiais, pvz., nurodoma, kad vienas iš kultūros ir meno industrijos uždavinių yra „remti vertingų kultūrai leidinių (spaudos, garso ir vaizdo) leidybą“ (16.1.), tačiau nenurodoma, kaip tą daryti, neapibrėžta, kas yra vertingas kultūrai leidinys, kokius kriterijus jis turi atitikti, kad būtų traktuotinas kaip kultūrai vertingas ir pan. Pasak profesoriaus Donato Katkaus, kultūros politika – tai tam tikri nustatyti prioritetai, ir šių prioritetų kultūros politikos nuostatos neapibrėžia. Tai yra, nepasakoma, kokio tipo ir kokio žanro meną reikia palaikyti, – susijusį su pramoga, ugdanti žmogaus savimone, asmenybę ir individualybę, ar tokį, kuris žmogų jungia į tam tikras mados grupes ir bandas. Be to, Lietuvos kultūros politikoje, anot D. Katkaus, nėra sudarytas problemų pagal prioritetus sąrašas, į kurį atsižvelgiant būtų galima formuoti rėmimo politiką ir t. t. [13]. Su kultūriniais periodiniais leidiniais situacija yra analogiška: nėra nustatytas kultūrinių leidinių, kurie geriausiai ugdo kultūrinius poreikius ar išsamiausiai informuoja apie Lietuvos kultūrinius procesus bei refleksijas, sąrašas, todėl leidiniai yra finansuojami iš tradicijos.

Analizuojant kultūrinės periodikos ypatumus, būtina akcentuoti, kad kultūrinė periodika šiuo metu yra remiama KRF bei SRTRF. Lietuva nepriklausomybę atgavo 1990 m., bet kultūros finansavimu susirūpinta tik 1996 m. Iki 1996 m. kultūriniai leidiniai buvo remiami Lietuvos Kultūros ministerijos. 1996 m. buvo pasiūlyta estų bei latvių „Kultūros kapitalo“ fondų pavyzdžiu steigti KRF. Lietuva, kaip ir Estija, kultūros fondą sujungė su sportu. Tačiau Estijos kultūros sujungimas su sportu buvo motyvuotas tuo, kad Estijoje sportas tradiciškai priklauso Kultūros ministerijos reguliavimo sferai. O Lietuvos motyvas buvo, kad neva sujungus kultūrą ir sportą, kultūra taps populiareesnė, pasikeis skeptiškas politikų požiūris į kultūrą. Įdomu ir tai, kad Lietuvos fondas buvo įsteigtas ne kaip juridinis asmuo, o kaip biudžeto programa, taigi jis negalėjo vykdyti jokios savarankiškos veiklos, turėti nuosavybės, sudaryti sandorių ir pan. Estijos ir Latvijos fondai statusu smarkiai skiriasi: jie savarankiški, turi atskirą biudžetą ir sąskaitas bankuose, tik Latvijos fondas yra ne pelno siekianti organizacija, o Estijos – viešasis juridinis asmuo [15].

Lietuvos kultūros ir sporto rėmimo fondo įstatyme buvo nurodyta, jog Fondo lėšas sudaro:

- a) dalis akcizo pajamų, gautų už alkoholinius gėrimus ir tabako gaminius (ne mažiau kaip 2% praėjusių metų faktinių įplaukų iš akcizo);
- b) 20% lėšų, gautų iš lošimo mokesčio;
- c) Valstybės ir savivaldybių biudžetų tiksliniai asignavimai ir kt. [27 ir 28].

Estijos ir Latvijos fondams numatytos didesnės įplaukos iš alkoholio ir tabako akcizo: Estijoje – 3,5% iš alkoholio akcizo ir 3,5% iš tabako akcizo. Latvijoje – 3% iš alkoholio akcizo ir 3% – iš tabako. Be to, Estijos fondas papildomas dar 30% pajamų, gautų iš lošimo verslo mokesčių, o Latvijoje – 3% pajamų nuo azartinių lošimų mokesčių. Paradoksas tas, kad kai Fondas buvo steigiamas Lietuvoje, azartiniai lošimai dar nebuvo legalizuoti, įstatymas dėl lošimo mokesčių išleistas 2001 metais gegužės 17 dieną, tačiau jis ilgą laiką negaliojo [15]. Taigi galima sakyti, kad numatytos pajamos iš azartinių lošimų iš tikrųjų buvo tik formalios, realiai neįgyvendinamos.

Nuo 2008 m. sausio 1 dienos likviduotas Sporto ir kultūros rėmimo fondas ir pradėjo veikti KRF, priimti nauji įstatymai. Tačiau nei žymių pasikeitimų, nei didesnių asignavimų kultūrai naujajame įstatyme nebuvo numatyta: KRF sąskaitoje esančios lėšos po lygiai paskirstytos, KRF ir Kūno kultūros ir sporto rėmimo fondui, nepaisant to, jog sporto srityje yra daugiau galimybių rėmimą gauti iš kitų šaltinių, pvz., privačių rėmėjų. Taigi nuo 2008 m. sausio 1 dienos Fondo lėšas sudaro:

- a) 1% akcizo pajamų, gautų už alkoholinius gėrimus ir apdorotą tabaką;
- b) 10% lėšų, gautų iš loterijų ir azartinių lošimų mokesčio;
- c) Kitos teisėtai įgytos pajamos [28].

Taigi vėl įstatyme yra trūkumų: nenurodyta, kas konkrečiai yra teisėtai įgytos pajamos, vadinasi, vėl paliekama erdvė interpretacijai. Be to, Fondo statusas nepasikeičia – jis neturi juridinio asmens statuso, vadinasi, pats negali disponuoti turimomis lėšomis ir yra tik nelankstus biudžeto lėšų paskirstytojas.

Numatytos ir Fondo veiklos garantijos:

- a) Fondo lėšos negali būti perduodamos į valstybės biudžetą ar naudojamos kitoms valstybės reikmėms finansuoti;
- b) Per metus nepanaudotos Fondo lėšos lieka Fondo sąskaitoje ir naudojamos kitais metais numatytiems projektams remti [28].

Kita vertus, šiose garantijose slypi gilus paradoksas – dažniausiai Fondo lėšų ne tik kad nelieka, bet jų net neužtenka numatytiems projektams remti, t. y., projektams įgyvendinti gaunama mažiau lėšų nei prašoma.

Dar vienas daugiau diskusijų sulaukiantis kultūrinės periodikos rėmėjas – SRTRF. Yra nuomonių, kad pagrindinį asignavimą kultūriniai periodiniai leidiniai Lietuvoje turėtų gauti būtent iš jo, nes šio Fondo statusas, skirtingai nei buvusio Kultūros ir Sporto, dabartinio Kultūros fondo,

yra viešoji įstaiga, vadinasi, jis gali turėti savo pajamų ir jomis disponuoti. Juo labiau, kai pagal šio Fondo programą, pirmenybė turėtų būti teikiama kultūros ir meno leidiniams, nes Fondo misija – „aktyvinti kultūros ir švietimo žiniasklaidą, analizuoti kultūros būklę, kurti atsvarą komercinei žiniasklaidai“ [54].

Iki 2001 m. nebuvo tiksliai numatyta, kas sudarys SRTRF lėšas, tik buvo pasakyta, kad lėšas kasmet skirs Seimas, taigi Fondas perspektyvos neturėjo ir buvo įkurtas paskubomis. Nuo 2001 m. Fondo lėšų šaltiniai yra:

1. valstybės dotacijos;
2. juridinių ir fizinių asmenų dovanotos lėšos;
3. užmokestis už LR įregistruotų transliuotojų ir retransliuotojų licenzijas;
4. palūkanos už bankuose saugomas fondo lėšas;
5. kitos teisėtai įgytos lėšos [32].

Vaivos Radikaitės–Žukienės teigimu, šiame įstatyme dar daug spragų: nėra nusakyta, kas galėtų būti valstybės dotacijų atskaitos taškas, vadinasi, valstybės dotacijos, kaip Fondo lėšų šaltinis, yra interpretuotinas ir priklauso iš esmės nuo politikų, kurie, maža tikimybė, kad rems ne itin daug skaitytojų turinčius leidinius [42]. Diskutuotinas ir antrasis lėšų šaltinis – juridinių ir fizinių asmenų dotacijos ir lėšos. „SRTRF dalininkais gali būti meno kūrėjų asociacijos, viešosios informacijos rengėjų ir kitos organizacijos bei institucijos, formuojančios kultūros ir švietimo politiką, užsiimančios kultūrine ir / ar šviečiamąja veikla“ (VII, 28 str. 1 d.). Taigi formaliai lyg ir sudaroma galimybė gauti papildomų įplaukų iš juridinių ir fizinių asmenų, tačiau iš tikrųjų SRTRF dalininkai yra kultūrinės organizacijos, asociacijos ir draugijos (Lietuvos architektų, dailininkų, fotomenininkų, kinematografininkų, kompozitorių, rašytojų, tautodailininkų, teatro, mokslininkų, žurnalistų sąjungos, kabelinės televizijos, periodinės spaudos leidėjų ir kitos asociacijos ir t.t.), turinčios viešosios įstaigos statusą ir taip pat remiamos valstybės arba išlaikomos savo narių. Vadinasi, privačioms įstaigoms ir organizacijoms, kurios galėtų būti realiais Fondo rėmėjais, galimybės remti nepaliekama, tad ir numatytas lėšų šaltinis yra neveiksnius, nepritaikytas rinkos sąlygoms. Pasak Dariaus Kuolio, fondai Lietuvoje nesujungia privataus ir valstybės kapitalo, kaip turėtų būti, o tik dalija iš biudžeto gautas pajamas, tad, pasak jo, reiktų arba keisti fondų veiklos strategijas, arba visiškai jų atsisakyti [36]. V. Radikaitė–Žukienė pasisako ir apie trečiąjį Fondo lėšų šaltinį. Pasak jos, tikslinga yra dalį pajamų, gautų iš transliuotojų ir retransliuotojų licenzijų, skirti audivizualiniams projektams remti, tačiau iš karto kyla klausimas, kodėl žiniasklaida, kuri iš Fondo gauna kultūriniais periodiniais leidiniais skirtą finansavimą, visiškai neįpareigojama, juk situacija tokiu atveju būtų analogiška [42].

Aptarus kultūrinius leidinius remiančius fondus, vertėtų apibrėžti ir finansuojamų kultūrinių periodinių leidinių rinką. Kaip jau minėta ankstesniame skyriuje, Lietuvoje šiuo metu leidžiama apie 40 kultūrinių periodinių leidinių, iš kurių nuolat SRTRF bei KRF didesne ar mažesne suma remiami apie 25: visi kultūriniai savaitraščiai, anglų kalba leidžiami žurnalai „Vilnius“ ir „Lithuanian Music Link“, rusų kalba leidžiamas „Vilnius“, garsinis žurnalas „Kultūra“, žurnalai lietuvių kalba „Fotografija“, „Kinas“, „Metai“, „Naujasis Židinys“, „Aidai“, „Muzikos barai“, „Kultūros barai“, „Dailė“, „Vyzdys“, „Liaudies kultūra“, „Lietuvos scena“, „Krantai“, „Kultūros aktualijos“, „Naujoji Romuva“, „Santara“. Estijoje kultūrinių periodinių leidinių yra mažiau, tačiau beveik visus juos, kaip ir Lietuvoje, remia Kultūros ministerija bei KRF (apie 18 kultūrinių periodinių leidinių). Latvijoje tuo tarpu iš 22 kultūrinių periodinių leidinių Kultūros ministerijos ir KRF remiama apie 10, taigi remiamų valstybės lėšomis ir komercinių leidinių Latvijoje yra panašus skaičius.

Esant didelei kultūrinių leidinių rinkai, Lietuvoje netiksliai apibrėžti remtinų leidinių kriterijai. Tarkim, SRTRF svarstydamas projektus traktuoja, jog vadovaujasi užsibrėžtais kriterijais (svarba nacionalinei kultūrai, mokslui ir švietimui; visuomeninė reikšmė; platinimo galimybės, pareiškėjo profesionalumas vykdant ankstesnius projektus; įgyvendinimo efektyvumas ir kt. [54]), tačiau didžiausio rėmimo sulaukia keli pagrindiniai leidiniai: kultūrinis savaitraštis „Literatūra ir menas“, žurnalai „Metai“, „Dailė“ ir kt., nors kultūrinių periodinių leidinių prioritetų nenustatyta, o remiami leidiniai diskutuoti, išsiskiria net SRTRF ekspertų nuomonės. Pvz., SRTRF ekspertai A. Navickas ir A. Samalavičius žurnalą „Metai“ kritikuoja dėl nekintančios struktūros, publikuojamų didelės apimties grožinių tekstų bei neskelbiamų Europos kultūros refleksijų apeliuojant į lietuvių literatūrą [37 ir 46]. Ekspertai lygina „Metų“ ir buvusios „Pergalės“ tiražus, o tai, darbo autorės nuomone, netikslinga, nes „Pergalės“ leidimo laikais domėjimasis kultūra buvo visuotina, net idėjinė tendencija. Savaitraštis „Literatūra ir menas“, priešingai nei „Metai“, kritikuojamas už nuolat besikeičiantį formatą, bandymą atsinaujinti ir reflektuoti save kaip kultūros ir literatūros procesų reprezentantą. Kita vertus, S. Žvirgždo vertinimas visiškai kitoks. Jis teigia, kad „Literatūroje ir mene“ sustiprėjo literatūros kritikos ir eseistikos vertimų skyriai, gausiai lankomas tinklapis. Savaitraštis „Šiaurės Atėnai“ kritikuojamas už prarastą koncepciją ir skaitytojų provokaciją „gatvės žargonu ar elementariu chamizmu“ [55].

Taigi kultūrinės periodikos rėmimas problemiškas – nors leidiniai kritikuotini, jiems kasmet skiriama didžiausia parama iš visų kultūrinių periodinių leidinių. Taip yra todėl, kad pasak S. Žvirgždo, Fonde padaugėjus pinigų, perspektyvesnių leidinių neatsiranda, o Fondas vis tiek turi juos išskirstyti [20]. Pasak S. Žvirgždo, didžiausi kultūrinių periodinių leidinių trūkumai yra reklamos ir sklaidos stoka, šia linkme kryptingiausiai dirba Kauno savaitraštis „Nemunas“: jis provincijose organizuoja susitikimus su prenumeratoriais, bendradarbiauja su miestų bibliotekomis,

rado savo nišą kultūros periodikos kontekste, nors SRTRF finansavimo negavo. Tokia pati situacija yra su žurnalu „Krantai“. Nors jis nebuvo finansuojamas keletą metų, tačiau rado savo nišą – žurnalas bendradarbiauja su Europos valstybėmis ir skiria po vieną numerį kiekvienos šalies kultūrai [55].

Dar viena kultūrinės periodikos problema – kultūriniai leidiniai konkuruoja tik kaip finansavimo gavėjai, bet ne kaip rinkos dalyviai apskritai. „7 meno dienų“ redaktorius Linas Vildžiūnas sako, jog rėmimas yra būtinas ir reikalingas, tačiau jis neskatina ieškoti naujų idėjų bei megzti ryšio su skaitytoju, visuomene [23]. Šio atitolimo rezultatas – „išskyrus vieną kitą išimtį, dauguma kultūrinių leidinių murkdosi ne itin reikšmingų temų ir problemėlių užpelkyje, tylomis vegetuodami valstybės, o tiksliau, mokesčių mokėtojų sąskaita“ [45]. Kad kultūriniai periodiniai leidiniai būtų labiau prieinami ir patrauklūs ne tik aukščiausio rango intelektualams, jie, pasak Rūtos Gaidamavičiūtės, turi turėti intrigą ir būti pasiekiami [10]. Geriausia sklaidos galimybė – skaitmeninė laikraščio ar žurnalo versija. Tačiau nors Seimas įpareigojo SRTRF, kad visi leidiniai turėtų savo skaitmenines versijas, tačiau pinigų papildomai skiriama labai mažai. Pvz., 2008 m. skaitmeninių versijų plėtotei rėmimą gavo tik savaitraštis „Literatūra ir menas“, žurnalai „Kultūros barai“, „Muzikos barai“, „Naujasis Židinys“–„Aidai“. Darbo autorės nuomone, informacinėje visuomenėje būtų efektyviau tobulinti skaitmenines kultūrinių leidinių versijas, nes jų išlaikymas yra pigesnis, o pasiekiamumas gerokai didesnis, pvz., „Literatūros ir meno“ svetainę, pasak K. Platelio, aplanko apie 7000 skaitytojų, o tai yra beveik septynis kartus daugiau nei yra „Literatūros ir meno“ tiražas [22].

Esant didelei kultūrinių periodinių leidinių rinkai ir ribotam finansavimui, buvo pasiūlymų sujungti kelis kultūrinius periodinius leidinius ir sukurti vieną, kuris reprezentuotų kultūros ir literatūros refleksijas ir būtų leidžiamas dažniau nei vieną kartą per savaitę. Pasak G. Beresnevičiaus, sujungus kelis kultūrinius periodinius leidinius į vieną, jo galimybės rinkoje teoriškai būtų didesnės, tačiau praktiškai susijungimo neatleistų vieno ar kito leidinio skaitytojų auditorija, ypač jei leidinys kultūrinės periodikos kontekste jau turi savo nišą [3]. S. Žvirgždas šiuo požiūriu yra optimistiškesnis. Jis teigia, kad prievarta sujungus du kultūrinius leidinius, žinoma, organišką procesą neįvyks, patys leidiniai turi ieškoti sąsajų ir susijungimo galimybių, tačiau to nevyksta, „net badaudami visi laikosi savo leidinių“ [20].

2003 m. bandyta „Literatūrą ir meną“ jungti su „Dienovidžiu“, tačiau, pasak K. Platelio, „Literatūra ir menas“ neprarado savo liberalios koncepcijos, o katalikiškais „Dienovidis“, nesiintegruodamas į „Literatūrą ir meną“, atrodė kaip nesusipratimas, todėl nepritraukė užsienio skaitytojų, kaip buvo planuota [22]. Tai parodė, jog besijungiantys leidiniai turi sukurti bendrą viziją, tikslą ir koncepciją, o ne bandyti išlaikyti kiekvieno iš besijungiančių leidinių tradiciją.

S. Žvirgždo nuomone, išeitis iš mažatiražės ir palyginti nedaug skaitytojų turinčios kultūrinės periodikos – kultūrinio periodinio leidinio alternatyva [20]. Toks leidinys, darbo autorės nuomone, galėtų būti naujas Kaune leidžiamas komercinis miesto kultūros žurnalas „Miesto IQ“, kuris yra aukštos poligrafinės kokybės, platinamas prekybos centruose, kas yra neįprasta kultūrinių periodinių leidinių rinkoje, kaip ir kiti komerciniai žurnalai, skiria puslapių reklamai, taigi išsilaiko be valstybės paramos ir kt. Svarbiausia, kad žurnalas „Miesto IQ“ turi aiškia koncepciją: kiekvieną mėnesį analizuojama vis kita tema (teatras, moteris, kolekcijos, humoras), randama temų sąsajų su ekonomika, o tai ir galėtų būti R. Gaidamavičiūtės minėta intriga, taip pat pateikiamos naujų knygų, kino filmų apžvalgos, kultūros renginių panorama.

Apibendrinant galima sakyti, jog Lietuvoje vyrauja valstybinė kultūros politika: dauguma kultūrinių periodinių leidinių yra remiami iš valstybės, todėl sudaroma konkurencija ne tiek dėl leidinių kokybės, kiek dėl dotacijų. Kultūros ministerija, kuri yra atsakinga už kultūros politiką, remia leidinius neapibrėždama prioritetų, todėl finansavimą gauna abejotinos kokybės ir reikšmingumo kultūriniai periodiniai leidiniai. Ypač svarbu apibrėžti kultūrinės periodikos prioritetus, kai skelbiama, kad nuo 2009 m. valstybės dotacijos kultūrai žymiai sumažės, vadinasi, kai kurie kultūriniai leidiniai gali bankrutuoti, ypač tie, kurie tiesiogiai priklausomi nuo valstybės ir neatlieka jokių stimuliacijos veikslių, kad pritrauktų skaitytojų.

3. KULTŪRINĖS PERIODIKOS SKAITYTOJŲ NUOMONĖS TYRIMAS APIE KULTŪRINIŲ PERIODINIŲ LEIDINIŲ RINKĄ

Nors spaudoje daug diskutuota kultūrinių periodinių leidinių veiklos ir finansavimo klausimais, niekada nebuvo vykdytas svarbiausių kultūrinės periodikos vartotojų – jos skaitytojų nuomonės tyrimas apie kultūrinių periodinių leidinių rinką, todėl iš esmės neaišku, kokiems kultūriniais periodiniais leidiniais skaitytojai teikia pirmenybę, kokius leidinius skaito mažiau, ar pakankamai žinomi visi kultūrinės periodinės rinkos leidiniai.

3.1. TYRIMO METODIKA

Siekiant išsiaiškinti, kokius kultūrinius periodinius leidinius žino ir / ar skaito Lietuvos gyventojai bei sužinoti skaitančiųjų nuomonę apie kultūrinių periodinių leidinių rinką Lietuvoje, buvo atliktas kiekybinis tyrimas (anketinė apklausa, 3 priedas).

Tyrimo objektas. Kultūrinės periodikos rinka skaitytojų požiūriu.

Tyrimo tikslas. Ištirti kultūrinės periodikos skaitytojų požiūrį į Lietuvos kultūrinių periodinių leidinių rinką.

Tyrimo uždaviniai:

1. Ištirti, kokius kultūrinius periodinius leidinius respondentai žino ir kokius skaito, išsiaiškinti, ar sutampa žinomumo ir skaitymo tendencijos;
2. Ištirti, kaip dažnai kultūrinių periodinių leidinių skaitytojai skaito tam tikrus kultūrinius periodinius leidinius, kokie leidiniai skaitomi dažniausiai, kokie rečiausiai.
3. Sužinoti, kokiais būdais dažniausiai skaitoma kultūrinė periodika.
4. Sužinoti skaitytojų nuomonę apie kultūrinių periodinių leidinių kiekį ir finansavimą Lietuvos rinkoje.
5. Nustatyti skaitomos kultūrinės periodikos prioritetus.

3.2. TYRIMO VISUMA, IMTIS

Tiriamąją visumą sudaro respondentai, kurie skaito kultūrinę periodiką ir tie, kurie neskaito, bet žino. Tyrime dalyvavo 172 respondentai. Iš jų 125 (73%) moterys ir 47 (27%) vyrai. Būtent toks respondentų skaičius pasirinktas atsižvelgiant į kultūrinių periodinių leidinių tiražus ir turint omenyje tai, kad visas leidinių tiražas niekada nebūna išparduodamas ir prenumeruojamas. Kitaip yra su nemokamai platinamais leidiniais, tačiau iš nemokamų tiriamas tik „Pravda“, todėl nesiorientuojama į jo didelį tiražą. Be to, tyrimas yra žvalgomas, todėl manoma, kad imtis yra pakankama.

Tiriamieji buvo pasirinkti atsitiktinai: anketos platinamos Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete, siųstos į įvairias Vilniaus universiteto bei Kauno Vytauto didžiojo universiteto konferencijas elektroniniu paštu, paliktos Ukmergės Vlado Šlaito bibliotekoje periodikos skaitykloje, dalintos ir el. paštu siųstos pažįstamiems ir kt.

Respondentams atrinkti taikyta atranka pagal tam tikrus kriterijus: pagal lytį, amžių, išsimokslinimą, užsiėmimą, darbo ir studijų sritį bei gyvenamąją vietą.

Respondentai suskirstyti į keturias amžiaus grupes (1 lentelė). Apklausti 49 (28%) 18–21 m. respondentai, iš kurių 7 (14%) vyrai ir 42 (86%) moterys; 58 (34%) 22–24 m. respondentai, iš kurių 11 (19%) vyrų ir 47 (81%) moterys. Mažiausiai apklausta 25–34 m. respondentų – 22 (13%), iš jų 10 (45%) vyrų ir 12 (55%) moterų. 35–59 m. respondentų apklausta 43 (25%), iš kurių 19 (44%) vyrų ir 24 (56%) moterys. Taigi iš apklaustų respondentų amžiaus matyti, kad tyrimo rezultatai reprezentuoja darbingo amžiaus žmonių nuomonę. 25–34 m. amžiaus grupė negausiausia todėl, kad jie mažiau pasiekiami, t. y., jau baigę universitetus, todėl neturi el. konferencijų ir rečiau lankosi bibliotekose.

Pagal išsimokslinimą respondentai pasiskirstė į keturias grupes (2 lentelė):

- Turinčių nebaigtą vidurinį išsimokslinimą apklausti tik 3 (2%) respondentai, iš jų visi yra vyrai.
- Apklaustas 51 (30%) respondentas, turintis vidurinį išsilavinimą, iš jų 10 (20%) vyrų ir 41 (80%) moteris.
- 18 (10%) apklaustųjų turi aukštesnį išsilavinimą, iš jų 7 (39%) yra vyrų ir 11 (61%) moterų.
- 100 (58%) apklaustųjų turi aukštą išsilavinimą, iš jų 27 (27%) yra vyrai ir 73 (73%) moterys.

1 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių

Apklausoje dalyvavo	Proc.	Viso	Amžius			
			18-21 m.	22-24 m.	25-34 m.	35-59 m.
Vyrų	27	47	7	11	10	19
Moterų	73	125	42	47	12	24
Iš viso:	100	172	49	58	22	43

Kaip matyti iš pateiktų duomenų, turinčiųjų nebaigtą vidurinį išsilavinimą grupė yra mažiausia, o dominuoja aukštąjį išsilavinimą turinčiųjų grupė. Tokį skirtumą galima paaiškinti tuo, kad kultūrinės spaudos skaitytojui reikalingas intelektualinis pasirengimas ir žinios apie įvairias meno, kultūros, literatūros sritis.

Pagal užsiėmimą respondentai suskirstyti taip pat į keturias grupes (3 lentelė):

- Studentų apklausta 53 (31%), iš jų 8 (15%) vyrai ir 45 (85%) moterys.
- Dirbančiųjų apklausta 44 (25%), iš kurių 21 (48%) vyras ir 23 (52%) moterys.
- Dirbančių studentų apklausta 65 (38%), iš jų 14 (22%) vyrų ir 51 (78%) moteris.
- Bedarbių apklausta 10 (6%), iš kurių 5 (50%) vyrai ir 5 (50%) moterys.

Taigi mažiausią respondentų dalį sudaro bedarbiai, tačiau studentai taip pat yra nedirbantys, todėl galima sakyti, kad jie iš dalies reprezentuoja nedirbančiųjų nuomonę. Be to, daugumą nedirbančiųjų sudaro moterys, auginančios vaikus, ir vyrai, keičiantys darbą, tad juos galima traktuoti kaip laikinai nedirbančius. Vadinasi, tyrimo rezultatai pristato daugiausiai studentų ir dirbančiųjų nuomonę.

Kad būtų išsiaiškintos leidinių skaitymo ir / ar žinomumo tendencijos skirtinguose miestuose, respondentai turėjo parašyti savo gyvenamąją vietą. Taigi pagal gyvenamąją vietą respondentai pasiskirstė į tris grupes (4 lentelė):

2 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal išsimokslinimą

Apklausoje dalyvavo	Proc.	Viso	Išsimokslinimas			
			Iki vid.	Vidurinis	Aukštesnysis	Aukštasis
Vyrų	27	47	3	10	7	27
Moterų	73	125	0	41	11	73
Iš viso:	100	172	3	51	18	100

3 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal užsiėmimą

Apklausoje dalyvavo	Proc.	Viso	Užsiėmimas			
			Studentai	Dirbantys	Dirbantys studentai	Bedarbiai
Vyrų	27	47	8	21	14	5
Moterų	73	125	45	23	51	5
Iš viso:	100	172	53	44	65	10

- Vilniaus gyventojų apklausta 81 (47%), iš jų 19 (23%) vyrų ir 62 (77%) moterys.
- Kauno gyventojų apklausta 60 (35%), iš kurių 22 (37%) vyrai ir 38 (63%) moterys.
- Ukmergės gyventojų apklausta 31 (18%), iš jų 6 (19%) vyrai ir 25 (81%) moterys.

Respondentų iš Vilniaus ir Kauno atsakymai leidžia daryti išvadas apie didžiųjų miestų kultūrinės periodikos skaitymo ir žinomumo tendencijas, o Ukmergė, manoma, bent iš dalies reprezentuoja mažesniųjų miestų nuomonę.

Analizuojant kultūrinius periodinius leidinius ne mažiau svarbu, kokios srities studijas yra baigę respondentai ir kokioje srityje jie dirba. Tad respondentai suskirstyti į penkias sritis: humanitarinę, socialinę, technologijų, biomedicinos ir fizinę (5 lentelė).

Humanitarinėje srityje studijuoja 61 (35%) respondentas, iš kurių 11 (18%) vyrų ir 50 (82%) moterų, o dirba šioje srityje – 36 (21%) respondentai, iš jų 6 (17%) vyrai ir 30 (83%) moterų.

Socialinėje srityje studijuojančių apklausta 75 (44%) respondentai, iš jų 14 (19%) vyrų ir 61 (81%) moteris; dirbančių šioje srityje – 43 (25%) respondentai, iš jų 11 (26%) vyrų ir 32 (74%) moterys.

Technologijų srityje studijuoja 15 (9%) respondentų, iš kurių 8 (53%) vyrai ir 7 (47%) moterys; dirba šioje srityje 22 (13%) respondentai, iš jų 14 (64%) vyrų ir 8 (36%) moterys.

4 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą.

Apklausoje dalyvavo	Proc.	Viso	Gyvenamoji vieta		
			Vilnius	Kaunas	Ukmergė
Vyrų	27	47	19	22	6
Moterų	73	125	62	38	25
Iš viso:	100	172	81	60	31

5 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal studijų ir darbo sritį

	Lytis	Humani- tarinė	Socialinė	Techno- logijų	Biomedi- cinos	Fizinė	Jokia/ nedirba
Studijuoja (-avo)	Vyr.	11	14	8	4	1	9
	Mot.	50	61	7	1	1	5
	Viso:	61	75	15	5	2	14
Dirba	Vyr.	6	11	14	3	1	12
	Mot.	30	32	8	3	1	51
	Viso:	36	43	22	6	2	63

Biomedicinos srityje studijuojančių – 5 (3%) respondentai, iš jų 4 (80%) vyrai ir 1 (20%) moteris; dirba šioje srityje 6 (3%) respondentai, iš kurių 3 (50%) vyrai ir 3 (50%) moterys.

Fizinėje srityje ir studijuojančių, ir dirbančių respondentų yra 2 (1%) – vienas vyras ir viena moteris.

Taigi tyrimas daugiausia atskleidžia humanitarinėje ir socialinėje srityje studijuojančių ir / ar dirbančių respondentų nuomonę bei iš dalies technologinės srities studentų ir dirbančiųjų nuomonę, todėl analizuojant tyrimo rezultatus, technologijų, biomedicinos ir fizinių sričių respondentai skiriami į vieną grupę „kita“. Jokioje srityje nestudijavo 14 (8%) respondentų, iš jų 9 (64%) vyrai ir 5 (36%) moterys; nedirba jokioje srityje 63 (37%), iš jų 12 (19%) vyrų ir 51 (81%) moteris. Didžioji dalis nedirbančiųjų jokioje srityje yra studentai, tačiau jie nurodė savo studijų sritį.

3.3. KULTŪRINĖS PERIODIKOS ŽINOMUMO IR SKAITYMO TENDENCIJOS

Norint išanalizuoti kultūrinės periodikos žinomumo ir skaitymo tendencijas, respondentams buvo užduodami trys klausimai, sudarantys pirmąjį klausimų bloką. Pirmasis buvo filtruojamasis klausimas „Ar skaitote kultūrinę spaudą?“. Tie, kurie pažymėjo teigiamą atsakymą, turėjo atsakinėti į visus anketos klausimus, pažymėję neigiamą, turėjo atsakyti tik į antrą klausimą „Kokius iš žemiau pateiktų leidinių žinote?“ ir į demografinius anketos klausimus (X–XVI kl.).

Sudarant kultūrinių periodinių leidinių sąrašą antrame klausime, leidiniai pasirinkti ne atsitiktinai. Nors Lietuvoje priskaičiuojama apie 40 tokio pobūdžio leidinių, į sąrašą pateko 22: savaitraščiai „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, „Šiaurės Atėnai“ ir „7 meno dienos“, kultūros mokslo ir meno populiarinimo žurnalai „Krantai“, „Kultūros aktualijos“, „Kultūros barai“, „Liaudies kultūra“, „Muzikos barai“, „Naujoji Romuva“, „Naujasis Židinys“–„Aidai“, meno žurnalai „Dailė“, „Filmai“, „Vyzdys“, „Kinas“, „Lietuvos scena“, grožinės literatūros žurnalai „Metai“ ir „Vilnius“, informaciniai kultūros žurnalai „Miesto IQ“, „Pravda“, „MiGazine“. Stengtasi respondentams pateikti platų leidinių spektrą: įvairaus periodiškumo, leidžiamus skirtinguose miestuose, komercinius ir remiamus valstybės lėšomis. Tiems, kurie skaito ir / ar žino daugiau

kultūrinių leidinių, buvo pateiktas atsakymas „kita“, kuri pažymėjus reikėjo įrašyti leidinio(-ių) pavadinimą(-us). Keli apklaustieji įrašė leidinius, kurie neįeina į darbe nagrinėjamųjų grupę, todėl analizuojant anketas, šie leidiniai neįtraukiami (tai – Ukmergės kultūros almanachas „Eskizai“, švietimo žurnalas „Gimtasis žodis“ bei bibliotekininkų žurnalas „Tarp knygų“.

Trečiasis bloko klausimas „Kuriuos iš žemiau pateiktų kultūrinių periodinių leidinių skaitote / esate skaitę?“ panašus į antrąjį, tik iš jo išaiškėja skaitymo tendencijos.

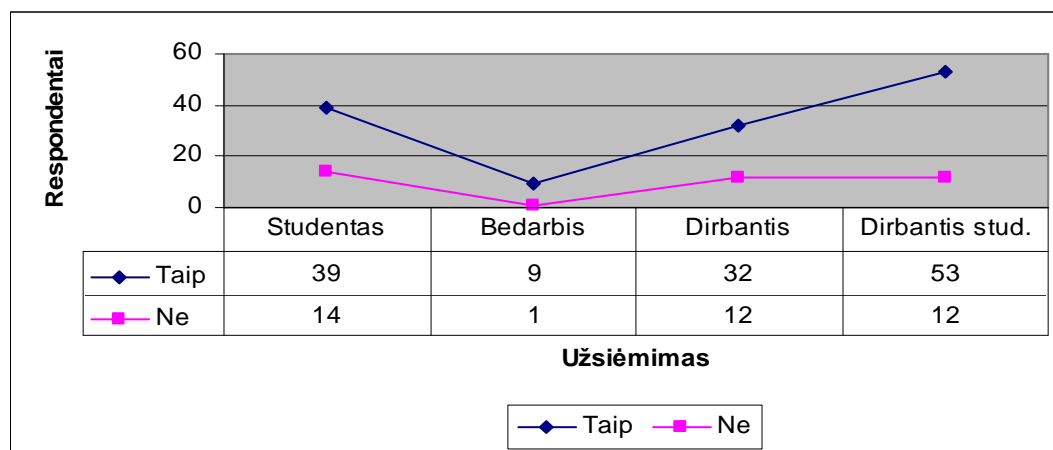
Į pirmą klausimą „Ar skaitote kultūrinę spaudą?“ teigiamai atsakė 133 (77%), neigiamai – 39 (23%) respondentų. Iš vyrų kultūrinę spaudą skaito 29 (62%) respondentai, neskaito – 18 (38%). Moterų, skaitančių kultūrinę spaudą, yra 104 (83%), neskaitančių – 21 (17%). Taigi neskaitančių kultūrinės spaudos vyrų ir moterų skaičius yra vienodas, nors procentaliai moterų, skaitančių kultūrinę spaudą yra daugiau. Taigi galima daryti prielaidą, kad vyrai kultūrinę spaudą skaito rečiau nei moterys.

Pagal amžiaus grupes skaitančiųjų ir neskaitančiųjų kultūrinę spaudą respondentų atsakymai pasidalijo daugmaž vienodai. Iš kiekvienos amžiaus grupės kultūrinę periodiką skaito nuo 74% iki 82% respondentų, neskaito – nuo 18% iki 26% respondentų.

Pagal išsimokslinimą skaitantys ir neskaitantys kultūrinės spaudos respondentai į klausimą ar skaito kultūrinę spaudą atsakė įvairiai. Negalima tiksliai numatyti tik vidurinio išsilavinimo neturinčiųjų respondentų nuomonės, nes jų apklausta tik trys, vienas iš jų skaito kultūrinę spaudą, du ne. Iš vidurinių, aukštesnįjį ir aukštąjį išsimokslinimą turinčių apklaustų respondentų neskaitantieji kultūrinės spaudos sudaro apie ketvirtadalį kiekvienos kategorijos respondentų, pvz., iš 51 vidurinį išsilavinimą turinčių respondentų 41 (80%) kultūrinę periodiką skaito, 10 (20%) neskaito; iš 18 aukštesnįjį išsilavinimą turinčių respondentų 14 (78%) kultūrinę periodiką skaito, 4 (22%) neskaito; iš 100 aukštąjį išsilavinimą turinčių respondentų 77 (77%) kultūrinę periodiką skaito, 23 (23%) neskaito. Taigi iš duomenų matyti, kad didesnis neskaitančiųjų kultūrinės periodikos skaičius yra tarp aukštąjį išsilavinimą turinčių respondentų, tačiau jis skiriasi nežymiai.

Atsižvelgiant į tai, kuo užsiima respondentai (7 diagrama), galima matyti, kad studentų ir dirbančiųjų, skaitančių kultūrinę periodiką, skaičius yra beveik vienodas (39 studentai ir 32 dirbantieji). Šių grupių neskaitančiųjų kultūrinės periodikos skaičiai taip pat beveik vienodi (14 studentų ir 12 dirbančiųjų). Dirbantys studentai kultūrinę periodiką skaito daugiausia – iš 65 apklaustų dirbančiųjų studentų 53 (82%) kultūrinę periodiką skaito ir tik 12 (18%) iš jų neskaito kultūrinės periodikos. Tokie rezultatai gali būti todėl, kad dirbantiems studentams kultūrinę periodiką reikalinga studijuojant, ypač turint omenyje tai, kad dauguma iš dirbančiųjų studentų mokosi humanitarinėje ir socialinėje srityse. Taip pat akivaizdžiai išsiskiria bedarbių respondentų

7 diagrama. Skaitančiųjų ir neskaitančiųjų kultūrinę periodiką respondentų skaičius pagal užsiėmimą

duomenys: 9 (90%) iš 10 apklaustųjų kultūrinę periodiką skaito. To priežastis galėtų būti tai, jog bedarbiai respondentai turi daugiau laisvo laiko skaityti tokio pobūdžio spaudą.

Gyvenamoji vieta, kaip parodė tyrimas, kone labiausiai lemia respondentų kultūrinės periodikos skaitymą. Mažiausiai respondentų, skaitančių kultūrinę periodiką, yra Kaune: iš 60 Kauno gyventojų kultūrinę periodiką skaito 39 (65%), neskaito 21 (35%) apklaustųjų. Iš 81 Vilniuje gyvenančių respondentų kultūrinę periodiką skaito 65 (80%), o neskaito 16 (20%). Ukmergėje gyvenančių respondentų dauguma pažymėjo, jog skaito kultūrinę periodiką – iš 31 respondento net 29 (94%), tik 2 (6%) apklaustieji Ukmergėje kultūrinės periodikos neskaito. Vis dėlto negalima teigti, kad mažesniame mieste kultūrinė periodika skaitoma daugiau, todėl kad tokį Ukmergės respondentų skaičių galėjo lemti tai, kad anketa buvo platinama Ukmergės V. Šlaito bibliotekoje, kur lengviau pasiekiamas skaitytojas.

Pagal studijų ir mokslo sritis kultūrinės periodikos skaitymo tendencijos nesiskiria, t. y., kultūrinę periodiką daugiausia skaito humanitarinės srities respondentai (ir dirbantys, ir studijuojantys sudaro 89% visų apklaustų respondentų humanitarų), šiek tiek mažiau skaito socialinės srities respondentai (86% dirbančių ir 77% studijuojančių šioje srityje), maždaug vienodai skaito technologijų (55%) ir biomedicinos bei fizinės sričių (50%) darbuotojai. Kultūrinės periodikos neskaito dauguma biomedicinos ir fizinės srities studentų (71%). Technologijų ir socialinės srities neskaitančių kultūrinės periodikos studentų skaičius panašus: technologijų 27%, socialinės srities – 23%. Tik 11% humanitarinės srities studentų neskaito kultūrinės periodikos. Taigi humanitarinės ir socialinės srities respondentai kultūrinę periodiką skaito dažniausiai, kultūrinės periodikos beveik neskaito biomedicinos ir fizinės srities respondentai. Toks pasiskirstymas gali būti dėl to, kad kultūrinė periodika, kaip objektas, yra daugiau humanitarinė, apimanti literatūros ir menų sritį, bei socialinė, skirta informuoti visuomenę apie vykstančius reikinius ir pan.

Išanalizavus respondentų atsakymus į klausimus apie žinomumą ir skaitymą paaiškėjo, jog į žinomiausių leidinių penketuką patenka trys kultūriniai savaitraščiai („Šiaurės Atėnai“, 69,2% visų apklaustų respondentų; „Literatūra ir menas“, 66,9%; „Nemunas“, 58,7%) ir du skirtingo pobūdžio žurnalai („Pravda“, 66,3% ir „Kultūros barai“, 64%) (4 priedas). Savaitraštis „7 meno dienos“ yra žinomas 52,9% respondentų. Visi kiti leidiniai yra žinomi mažiau nei 50% visų respondentų: „Metai“ – 43,6%, „Kinas“ – 41,9%, „Vyzdys“ – 34,3%. Įdomu tai, kad neseniai leidžiamas žurnalas „Miesto IQ“ yra žinomas 33,1% respondentų ir lenkia ilgametę kultūrinę tradiciją turinčius leidinius: „Naująją Romuvą“ (31,4%), „Krantus“ (30,2%), „Naująjį Židinį“ – „Aidus“ (26,7%), „Muzikos barus“ (25,6%). Galima daryti prielaidą, kad tokį naujo žurnalo žinomumą lemia tai, kad jis yra parduodamas prekybos centruose, todėl dažniau matomas. Mažiausiai žinomi kultūriniai periodiniai leidiniai yra „Dailė“ (23,8%), „Bravissimo“ (22,7%), „Liaudies kultūra“ (17,4%), „Vilnius“ (10,5%), beveik visai nežinomi „Lietuvos scena“ (7,6%), „MiGazine“ (4,1%).

Tyrimas parodė, kad pagal skaitymą pirmoje vietoje yra savaitraštis „Literatūra ir menas“ bei žurnalas „Pravda“ (5 priedas), juos žino virš 85%, o skaito 62,4% tų respondentų, kurie pirmame klausime „Ar skaitote kultūrinę spaudą?“ pažymėjo teigiamą atsakymą. Antroje vietoje – „Šiaurės Atėnai“ (žino 89,5%, skaito 60,9% skaitančių respondentų), trečioje – „Kultūros barai“ (žino 82,7%, skaito 50,4%), ketvirtoje – savaitraščiai „Nemunas“ ir „7 meno dienos“. Nors šie leidiniai skaitomi vienodo skaičiaus respondentų (46,6%), tačiau tarp skaitančiųjų kultūrinę periodiką geriau žinomas „Nemunas“ (75,9%). Nors pagal bendrą respondentų kultūrinių leidinių žinomumą „Metai“ į penketuką nepateko, pagal skaitymą šis žurnalas užima penktą vietą tarp visų leidinių (41,4%). Likusieji leidiniai skaitomi mažiau nei 30% respondentų. „Miesto IQ“ pagal skaitymą atsiduria šeštoje vietoje (29,3%). Įdomi situacija su kino mėgėjams skirtais kultūriniais leidiniais: „Kina“ skaito 24,1% respondentų, o „Filmus“ – tik 13,5%, tad kyla klausimas, kai toks nedidelis skaitančiųjų procentas, ar reikalingi rinkai du analogiški leidiniai. Beveik visai neskaitomi leidiniai „MiGazine“ (5,3%), „Lietuvos scena“ (4,5%), „Vilnius“ (9%). Šie leidiniai mažai skaitomi dėl savo specifiškumo ir riboto platinimo: „MiGazine“ platinamas Klaipėdoje, „Vilnius“ skirtas užsienio rinkai, tad Lietuvos rinkos nepasiekia, žurnalą „Lietuvos scena“ galima įsigyti tik Teatro sąjungoje, jo nėra spaudos kioskuose ar kitose lengviau pasiekiamose platinimo vietose.

Atsižvelgiant į lytį, galima pastebėti tam tikras žinomumo ir skaitymo tendencijas tarp vyrų ir moterų (6 ir 7 priedai). Moterys geriau žino ir daugiau skaito galias tradicijas turinčius leidinius, pvz., savaitraščius „7 meno dienos“ (žino 61,6% visų apklaustų moterų, skaito 50%), „Literatūra ir menas“ (žino 72% visų apklaustų moterų, skaito 68,3%), „Šiaurės Atėnai“ (žino 76% visų apklaustų moterų, skaito 63,5%) žurnalą „Kultūros barai“ (žino 72% visų apklaustų moterų, skaito 55,8%) ir kt. Vyrai tuo tarpu žino ir skaito naujus, neseniai einančius kultūrinius leidinius:

informacinius kultūros žurnalus „Pravda“ (žino 78,7% visų apklaustų vyrų, skaito 82,5%), „Miesto IQ“ (žino 40,4% visų vyrų, skaito 41,4%), alternatyvųjį „MiGazine“ (žino 6,4% visų vyrų, skaito 10,3%), iš žurnalo į savaitraštį statusą pakeitusį „Nemuną“ (žino 66% visų vyrų, skaito 62,1%). Vyrų visiškai neskaityti „Lietuvos scenos“. Taigi iš rezultatų galima daryti išvadą, kad moterys yra konservatyvesnės, o vyrai imlesni naujovėms rinkoje.

Analizuojant kultūrinių periodinių leidinių žinomumą ir skaitymą pagal amžiaus grupes, paaiškėjo, jog daugiausia kultūrinių leidinių žino ir skaito 25–34 m. ir 35–59 m. amžiaus respondentai (8 ir 9 priedai). Jie labiau prisirišę prie tradicijų, todėl žino ir skaito seniau rinkoje leidžiamus kultūrinius periodinius leidinius, pvz., žurnalus „Metai“, „Liaudies kultūra“, „Naujoji Romuva“, „Kinas“, „Krantai“. 18–21 m. ir 22–24 m. amžiaus respondentai žino ir skaito informacinius kultūros leidinius „Pravda“ ir „Miesto IQ“. Visos amžiaus grupės panašiai žino Lietuvoje leidžiamus kultūrinius savaitraščius „Literatūra ir menas“, „7 meno dienos“, „Šiaurės Atėnai“, „Nemunas“, tačiau 35–59 m. amžiaus grupės respondentai skaito šiuos leidinius aktyviau: „Literatūrą ir meną“ 81,3%, „7 meno dienas“ – 65,6%, „Šiaurės Atėnus“ – 81,3%, „Nemuną“ – 87,5% šio amžiaus respondentų. „Kultūros barus“ geriausiai žino 18–22 m. amžiaus respondentai (71,4% visų šio amžiaus apklaustųjų), tačiau šį leidinį daugiausia skaito 35–59 m. amžiaus respondentai (78,1%).

Išsimokslinimas taip pat lemia skirtingas leidinių žinomumo ir skaitymo tendencijas (10 ir 11 priedai). Analizuojant šį klausimą, dėl nepakankamos imties į diagramas neįtraukiami respondentai, kurių išsimokslinimas yra nebaigtas vidurinis (iki vidurinį išsimokslinimą turintys respondentai yra tik trys ir iš jų visi vyrai). Tačiau šio išsimokslinimo visi respondentai žino ir skaito žurnalus „Pravda“, „Miesto IQ“, taip pat prie šios grupės labiausiai skaitomų priskirtini „Vyzdis“, „Filmai“, „Kinas“. Vidurinį išsilavinimą turintys respondentai, kaip ir iki vidurinį turintys, žino tuos kultūrinius leidinius, kurie yra parduodami prekybos centruose arba platinami nemokamai ir daugiau susiję su pramogine kultūra, laisvalaikiu, pvz., „Pravda“ (žino 74,5% visų vidurinį išsilavinimą turinčių respondentų, skaito 75,5%), „Miesto IQ“ (žino 39,2% visų vidurinį išsilavinimą turinčių respondentų, skaito 39%). Pagal leidinių žinomumą ir skaitymą išsiskiria aukštesnį išsilavinimą turinčiųjų grupė, pvz., 94,4% šios grupės respondentų žino „Nemuną“, o skaito šį leidinį visi kultūrinę periodiką skaitantys šios grupės respondentai; „Metus“ žino 77,8% visų šios grupės respondentų, o skaito 85,7% nuo skaitančių kultūrinę spaudą respondentų. Aukštą išsilavinimą turintys respondentai žino ir skaito visus kultūrinius leidinius, tačiau žinančių ir skaitančių procentas dažniausiai yra mažesnis už 50%. Išimtis yra savaitraščiai „Literatūra ir menas“ (63% visų aukštojo išsilavinimo respondentų leidinį žino, 55,8% skaito), „Šiaurės Atėnai“ (74% visų aukštojo išsilavinimo respondentų leidinį žino, 55,8% skaito).

Pagal respondentų užsiėmimą (12 ir 13 priedai) daugiausia leidinių žino ir skaito bedarbiai respondentai, ypač savaitraštį „Nemunas“ (žino 100% visų bedarbių respondentų, skaito 87,5%), žurnalus „Naujoji Romuva“ (žino 66,7% visų bedarbių respondentų, skaito 62,5%), „Vyzdys“ (žino 88,9%, skaito 50%) bei „Bravissimo“ (žino 66,7%, skaito 25%). Bedarbiai visiškai neskaito žurnalo „Lietuvos scena“. Dauguma dirbančiųjų geriausiai žino ir labiausiai skaito žurnalus „Metai“ (žino 68,2% visų dirbančiųjų, skaito 71,9%) „Liaudies kultūra“ (žino 40,9% visų dirbančiųjų, o skaito 56,3%), o dirbantys studentai – žurnalą „Pravda“ (žino 83,1% visų dirbančiųjų studentų, o skaito 73,6%). Taip pat dirbantieji daugiau nei visų kitų grupių respondentai, skaito žurnalus „Krantai“, „Naujoji Romuva“. Visos grupės pagal užimtumą daugmaž vienodai žino savaitraščius „7 meno dienos“, „Šiaurės Atėnai“, „Literatūra ir menas“, žurnalą „Kultūros barai“.

Analizuojant kultūrinių periodinių leidinių žinomumą ir skaitymą pagal darbo ir studijų sritis, technologinėje, biomedicinos ir fizinėje srityje dirbantys ir / ar besimokantys respondentai priskiriami kategorijai „kita“, kad imtis būtų panaši su humanitarinės ir socialinės srities respondentų imtimi. Dažniausiai studijuojančių ir dirbančių vienoje srityje respondentų leidinių žinomumo rodikliai sutampa (14 ir 15 priedai), pvz., humanitarinės srities ir studentai ir darbuotojai geriausiai žino savaitraščius „7 meno dienos“ (83,3% visų dirbančių ir 72,1% visų studijuojančių šioje srityje), „Šiaurės Atėnai“ (83,3% visų dirbančių ir 83,6% visų studijuojančių), „Nemunas“ (72,2% visų dirbančiųjų ir 65,6% visų sudijuojančių), žurnalą „Metai“ (69,4% visų dirbančių ir 59% visų studijuojančių). „MiGazine“ humanitarinės srities darbuotojų yra visiškai nežinomas ir neskaitomas, tačiau humanitarinės srities studentai šį leidinį žino ir skaito panašiai kaip ir kitų sričių studentai. Geriausiai humanitarinės srities dirbančių ir studijuojančių respondentų žinomas savaitraštis „Literatūra ir menas“ (91,7% dirbančių ir 78,7% studijuojančių šioje srityje). Taip pat šį leidinį žino dauguma kitų sričių respondentų (apie 60%). Socialinės srities darbuotojai geriausiai žino miesto leidinius „Pravda“ (81,4%) ir „Miesto IQ“ (41,9%), kitų sričių mažiau žinomus žurnalus „Vilnius“ (18,6%) ir „Lietuvos scena“ (9,3%), tačiau studijuojantys šioje srityje kitose srityse studijuojančius respondentus lenkia tik „Pravdos“ (74,7%) žinojimu. Technologinių, biomedicinos ir fizinių sričių, kaip ir socialinės srities, respondentai geriausiai žino miesto leidinį „Pravda“ (63,3% dirbančiųjų ir 62,3% studijuojančių šioje srityje), „Nemuną“ (56,7% dirbančių ir 69,4% studijuojančių šioje srityje). Technologijų, biomedicinos ir fizinių sričių studentai, panašiai kaip humanitarai, žino žurnalus „Naujoji Romuva“, „Metai“, „Liaudies kultūra“, „Krantai“.

Skaitymo tendencijos nesutampa su žinomumo tendencijomis (16 ir 17 priedai). Netikėta tai, kad kai kurie leidiniai technologinių, fizinių bei biomedicinos sričių studijuojančių ir dirbančių respondentų yra skaitomi daugiau nei humanitarinės krypties respondentų. Pvz., „Nemuną“ skaito 59,4% humanitarinės srities ir 50% kitų sričių darbuotojų, bet lyginant studijuojančiųjų duomenis paaiškėja, kad šį leidinį skaito 69,4% technologinių, fizinių bei

biomedicinos sričių respondentų ir 65,6% humanitarų. Su kitais savaitraščiais situacija labai įvairi. Pvz., „Šiaurės Atėnai“, kaip ir „Nemunas“, daugiausia skaitomi humanitarinių ir kitų sričių darbuotojų (hum. 71,9%, kt. 56,3%), tačiau šį leidinį socialinės srities studentai skaito dažniau nei kitų sričių studentai (soc. 66,7%, kt. 50%). „Literatūrą ir meną“ daugiausia skaito dirbantys humanitarinėse ir socialinėse srityse (84,4% ir 45,9%), tačiau kitų sričių studentai šį savaitraštį skaito daugiau nei studijuojantys socialinius mokslus (kt. 63,9%, soc. 58,7%). Daugiausiai kultūrinių leidinių skaito humanitarinės ir kitų sričių darbuotojai ir studentai („Naujasis židinys“– „Aidai“, „Metai“, „Naujoji Romuva“, „Kultūros aktualijos“, „Krantai“, „Kinas“, „Vyzdys“, „Dailė“). Socialinės srities darbuotojai daugiausiai skaito, kaip ir žino, leidinį „Pravda“ (70,3%), technologinių, fizinių ir biomedicinos sričių darbuotojai pagal šio leidinio skaitymą yra antri (68,8%), tačiau pagal studijų sritis humanitarai studentai šį leidinį skaito daugiau nei kitų sričių studentai (hum. 62,3%, kt. 68,8%). „Miesto IQ“ beveik vienodai skaitomas socialinių, humanitarinių ir kitų sričių studentų (apie 30%), tačiau humanitarinės srities darbuotojai šį leidinį skaito žymiai mažiau nei kitos sritys (hum. 18,8%, soc. ir kt. apie 30%). Nemokamai platinamas žurnalas „Bravissimo“ daugiausia skaitomas socialinės srities darbuotojų ir humanitarinės srities studentų.

Pagal gyvenamąją vietą respondentų žinomumo ir skaitymo tendencijos taip pat išsiskyrė (18 ir 19 priedai). Netikėta pasirodė tai, kad daugiausia kultūrinių leidinių žino ir skaito Ukmergės miesto gyventojai. Dauguma šio miesto respondentų pažymėjo, kad žino ir skaito savaitraščius „Literatūra ir menas“ (žino 93,5%, skaito 86,2%), „Nemunas“ (žino 93,5%, skaito 82,8%), „Šiaurės Atėnai“ (žino 90,3%, skaito 79,3%), žurnalus „Kultūros barai“ (žino 87,1%, skaito 82,8%) ir „Metai“ (žino 80,6%, skaito 69%). Kad informaciniai kultūros leidiniai yra didžiųjų miestų reiškinys patvirtina tai, kad tokio pobūdžio leidiniai „Pravda“ ir „Miesto IQ“ Ukmergės respondentų žinomi ir skaitomi mažiausiai.

Didžiųjų miestų respondentai daugiau žino ir skaito savo miesto leidinius, pvz., vilniečiai – „7 meno dienas“ (žino 61,7% visų vilniečių respondentų, skaito 50,8%), „Šiaurės Atėnus“ (žino 74,1%, skaito 58,5%), „Literatūrą ir meną“ (žino 66,7%, skaito 63,1%), „Metai“ (žino 44,4%, skaito 43,1%); kauniečiai – „Nemuną“ (žino 53,3% visų kauniečių respondentų, skaito 48,7%), „Miesto IQ“ (žino 40%, skaito 41%). Yra leidinių, kurie panašiai žinomi ir skaitomi Vilniaus ir Kauno respondentų. Tai – „Naujasis Židinys“– „Aidai“, „Vilnius“, „Krantai“, „Kinas“, „Filmai“, „Pravda“, kurį abiejuose miestuose skaito 76,9%. Kauno gyventojai geriau už vilniečius žino ir daugiau skaito kultūrinius leidinius „MiGazine“, „Muzikos barai“.

Apibendrinus respondentų atsakymus į pirmojo bloko klausimus, galima daryti išvadas:

- Daugiau kaip ketvirtadalis respondentų kultūrinės periodikos neskaito. Kultūrinės periodikos skaitytojai pagal lytį daugiausia yra moterys, pagal užsiėmimą – dirbantys studentai (82%) ir bedarbiai (90%), pagal gyvenamąją vietą – Ukmergės gyventojai (94%), pagal studijų ir mokslo sritį – humanitarai (89%). Nors technologinių, fizinių ir biomedicinos sričių respondentai kultūrinę periodiką bendrame kontekste skaito rečiau, tačiau šios grupės skaitantys respondentai daugiau nei socialinių sričių respondentai skaito atskirus leidinius.
- Daugiau nei 50% visų apklaustų respondentų žinomi ir skaitomi tik keli leidiniai: „Šiaurės Atėnai“, „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, „Kultūros barai“, „Pravda“, „Metai“. Kiti leidiniai žinomi ir skaitomi mažiau nei 50% respondentų. Ilgametę tradiciją turinčius kultūrinius leidinius („7 meno dienos“, „Krantai“, „Naujasis Židinys“–„Aidai“ ir kt.) dažniausiai žino ir skaito moterys, vyresnio amžiaus respondentai (25–34m. ir 35–59 m.), humanitarinės srities studentai ir darbuotojai, aukštesnįjį ir aukštąjį išsilavinimą turintys respondentai, Ukmergės miesto gyventojai. Nauji leidiniai („Pravda“, „Miesto IQ“) dažniau skaitomi vyrų, žemesnio išsilavinimo, iki 25 m. amžiaus socialinės ar kitų sričių respondentų. Kadangi šie leidiniai – miestų reiškinys, tai jie žinomi ir skaitomi Vilniaus ir Kauno gyventojų. Didžiųjų miestų respondentai dažniau skaito savo miesto leidinius.

3.4. KULTŪRINIŲ PERIODINIŲ LEIDINIŲ SKAITYMO DAŽNUMAS

Norint išanalizuoti, kokie leidiniai yra skaitomi dažniausiai ir kokie rečiausiai, respondentams buvo užduodami du klausimai. Pirmasis – pagrindinis – „Kada Jūs paskutinį kartą skaitėte ar peržvelgėte šiuos kultūrinius periodinius leidinius?“. Į šį klausimą buvo galimi penki atsakymai: „Per paskutines 7 dienas“, „Per paskutinį mėnesį“, „Per paskutinius 6 mėnesius“, „Nepprisimenu“, „Niekad neskaiciau“. Antrasis klausimas „Kaip dažnai Jūs skaitote kultūrinę periodinę spaudą“ yra susijęs su pirmuoju, t. y., papildė atsakymus į pirmąjį klausimą ir atlieka kontrolinę funkciją.

Kalbant apie skaitymo dažnumą, procentai skaičiuojami nuo skaitančių vieną ar kitą leidinį skaičiaus. Yra leidinių, kurių respondentų dauguma pažymėjo kaip niekad neskaitytus, pvz., leidinio „Lietuvos scena“ neskaito 127 respondentai, „MiGazine“ 126, „Bravissimo“ 120, „Vilnius“ 121, „Filmai“ 115, „Muzikos barai“ 114, „Vyzdys“ ir „Kultūros aktualijos“ 112, „Liaudies kultūra 107, „Dailė“ 105, „Naujasis Židinys“–„Aidai“ 102 ir pan. Mažiausiai atsakymų „Niekad neskaiciau“

sulaukė „Kultūros barai“ (66), „Šiaurės Atėnai“ (52), „Literatūra ir menas“, „Pravda“ (50) (20 priedas). Kadangi dauguma leidinių neturi pakankamo skaitytojų skaičiaus, tai, darbo autorės nuomone, netikslinga skirti leidinių skaitymo dažnumą pagal atskiras lyties, amžiaus, išsimokslinimo, studijų ir darbo srities bei gyvenamosios vietos kategorijas. Be to, leidinių skaitymo dažnumas sutampa su respondentų bendro skaitymo tendencijomis, išsamiai analizuotomis skyriuje „Leidinių žinomumo ir skaitymo tendencijos“. Pvz., ilgametę tradiciją turinčius leidinius per paskutines 7 dienas ir paskutinį mėnesį („Literatūra ir menas“, „7 meno dienos“, „Metai“) skaitė moterys, humanitarinės srities studentai ir darbuotojai, vyresniojo amžiaus respondentai, o vyrai, socialinės ir kitų sričių bei jaunesniojo amžiaus respondentai per paskutines 7 dienas ir paskutinį mėnesį skaitė naujus, informacinius kultūros leidinius „Pravda“, „Miesto IQ“, savaitraštį „Nemunas“.

Analizuojant bendras paskutinio leidinių skaitymo tendencijas paaiškėjo, jog per paskutines septynias dienas (21 priedas) daugiausia buvo skaitomi kultūriniai savaitraščiai: „Nemunas“ (33,9% tų, kurie skaito šį leidinį), „Literatūra ir menas“ (33,7%), „Šiaurės Atėnai“ (28,4%), „7 meno dienos“ (22,6%). Manytina, kad tokios skaitymo tendencijos yra todėl, kad šie leidiniai pasirodo kas savaitę, juose pateikiama informacija greitai sensta, todėl turi būti „suvartojama“ kuo skubiau. Iš žurnalų per paskutines septynias dienas daugiausia buvo skaityti „Pravda“ (21,7%), „Miesto IQ“ (20,5%), „Naujoji Romuva“ (16,7%), „Metai“ (14,5%), „Liaudies kultūra“ ir „Filmai“. (apie 11%) Nors „Kultūros barai“ yra pagal tyrimo duomenis vienas iš labiausiai žinomų ir skaitomų leidinių, per septynias dienas jį skaitė tik 7,5% šį leidinį skaitančių respondentų. O „Vilnius“, nors pagal žinomumą ir skaitymą buvo vienas iš mažiausiai respondentų dėmesio sulaukusių leidinių, per paskutines 7 dienas jį skaitė daugiau respondentų nei „Krantus“, „Kina“ ar „Muzikos barus“. Per paskutinę savaitę visiškai niekas neskaitė „Naujojo Židinio“– „Aidų“, „MiGazine“, „Lietuvos scenos“, „Bravissimo“.

Per pastarąjį mėnesį labiausiai buvo skaitomi žurnalai, ypač tie, kurie išeina per mėnesį vieną kartą: „Miesto IQ“ (43,6%), „Kinas“ (37,5%), „Metai“ (36,4%), „Vyzdys“ ir „Filmai“ (33,3%), „Pravda“ (32,5%), „Kultūros barai“ (28,4%), „Liaudies kultūra“ (26,9%). Savaitraščiai „Literatūra ir menas“ bei „Šiaurės Atėnai“ per paskutinį mėnesį buvo skaityti daugiau nei mėnesinis žurnalas „Kultūros aktualijos“ ar „Muzikos barai“. Iš mažiausiai per mėnesį skaitytų yra „Dailė“, „Naujoji Romuva“ „Vilnius“, kurie išeina rečiau nei kartą per mėnesį.

Į per paskutinius 6 mėnesius skaitytų leidinių dešimtuką įeina leidiniai, kurie ir pagal kitus tyrimo duomenis yra iš rečiausiai skaitomų. Tai – „Bravissimo“ (53,8%), „Lietuvos scena“ (50%), „Naujasis židinys“–„Aidai“ (38,7%), „Dailė“ (35,7%) ir kt.

Yra leidinių, kurie per paskutinius šešis mėnesius skaityti panašaus skaičiaus respondentų, kaip ir per paskutines septynias dienas ar per paskutinį mėnesį: „Šiaurės Atėnai“,

„Pravda“, „Kinas“, „Kultūros barai“ per paskutinius šešis mėnesius skaitomas dažniau nei per paskutinį mėnesį, taigi galima daryti išvadą, kad jie aktualūs ne tik tol, kol yra nauji, bet ir po kurio laiko: respondentai juos skaito ne tik iš įpročio, bet ir ieškodami konkrečios informacijos ir pan.

Didelė dalis respondentų neprisimena kada skaitė žurnalus „Krantai“ (60%), „Vilnius“ (58,3%), „Naujoji Romuva“ (50%), „Kultūros aktualijos“ (42,9%) ir kt.

Taigi galima sakyti, kad leidinių skaitymo dažnumas priklauso nuo leidinio išleidimo periodiškumo: savaitraščiai dažniausiai skaitomi per paskutines septynias dienas, mėnesiniai žurnalai – per paskutinį mėnesį, rečiau nei kas mėnesį išeinantys žurnalai – kas šešis mėnesius. Kai kurie savaitraščiai ir mėnesiniai žurnalai skaitomi reguliariai, beveik kiekvienas numeris, pvz., „Nemunas“, „Literatūra ir menas“, „Metai“, „Miesto IQ“, „Vyzdys“, tačiau šio leidinio skaitančiųjų per paskutinius šešis mėnesius yra mažiau nei tų, kurie skaito per paskutines dienas arba per paskutinį mėnesį. Vadinasi, galima sakyti, kad šie leidiniai turi daugiau pastovių skaitytojų. „Šiaurės Atėnai“, priešingai nei kiti kultūriniai savaitraščiai, yra skaitomas ir nuolatinių skaitytojų per septynias dienas bei paskutinį mėnesį, ir atsitiktinai per šešis mėnesius ieškant konkretaus straipsnio ar publikacijos. Nors „Kultūros barai“ vienas iš visų respondentų skaitomiausių žurnalų, tačiau jis dažniausiai skaitomas per paskutinius šešis mėnesius, taigi nereguliariai, neperiodiškai, vadinasi, jo skaitytojai yra daugiau atsitiktiniai. Kita vertus, iš tokių paskutinio skaitymo rezultatų galima daryti išvadą, kad šis leidinys yra svarbus kultūrinės periodikos kontekste, juo pasitikima kaip mokslinės informacijos šaltiniu. „Pravda“, kaip ir „Kultūros barai“, nors yra vienas iš skaitomiausių leidinių, tačiau respondentai jį skaito kartais, t. y., neperiodiškai ir nereguliariai, vadinasi, specialiai šio leidinio neieško.

3.5. KULTŪRINĖS PERIODIKOS SKAITYMO BŪDAI

Siekiant išsiaiškinti, kokiais būdais respondentai skaito kultūrinę periodiką, buvo užduotas klausimas „Kokiais būdais skaitote kultūrinę periodiką?“, į kurį buvo galimi penki atsakymai. Taip pat buvo paliktas atviras atsakymas „kita“. Atsakant į šį klausimą buvo galima rinktis ne vieną atsakymą, bet kelis tinkamus.

Iš visų 133 skaitančių kultūrinius leidinius respondentų 66 (28%), taigi beveik pusė, leidinius skaito internetu (22 priedas). Didelė yra ir skaitančių bibliotekose bei skaityklose grupė – 58 respondentai (24%), šiek tiek mažiau kultūrinę periodiką gauna iš draugų ar pažįstamų (56, 23%). Perkančių kultūrinę periodiką yra 36 (15%) respondentų, bet prenumeruoja leidinius tik 7 (3%) respondentai. Kitais būdais skaito (pasiima nemokamai, skaito kavinėse ar kirpyklose) 16 (7%) respondentų. Taigi iš rezultatų galima daryti išvadą, kad populiariausi kultūrinės periodikos skaitymo būdai – tie, kuriems nereikia materialinių sąnaudų.

Leidinių skaitymo būdai pagal lytį skiriasi (23 priedas): vyrai dominuoja prenumerata – net 17% iš jų prenumeruoja, kai tuo tarpu leidinius prenumeruoja tik 2% moterų. Taip pat vyrai daugiau nei moterys leidinius skaito internetu (56% vyrų, 48% moterų) bei gauna iš draugų ir pažįstamų (52% vyrų, moterų 39%). Moterys daugiau už vyrus kultūrinius periodinius leidinius skaito bibliotekose, skaityklose (47% moterų, 31% vyrų). Panašiai vyrų ir moterų kultūrinę spaudą perka ir gauna kitais būdais.

Pagal amžiaus grupes taip pat galima išvelgti tam tikras skaitymo tendencijas (24 priedas). Vyresnio amžiaus respondentai (35–59 m.) daugiau nei kitos grupės leidinius skaito tradiciniais būdais – bibliotekose ir skaityklose (72%), prenumeruoja (13%). 22–24 m. amžiaus respondentai daugiau nei kitos grupės gauna leidinius iš draugų ir pažįstamų (57%). Perkančių panašiai visose amžiaus grupėse, tačiau 18–21 m. ir 22–24 m. amžiaus daugiau (virš 52%). Nemokamai gauna leidinius visos grupės, tačiau daugiausia 18–21 ir 22–24 m. amžiaus respondentai, t. y., studijuojantieji. Taip yra todėl, kad universitetai yra pagrindinė vieta, kur platinamas žurnalas „Pravda“.

Vidurinio ir iki vidurinio išsimokslinimo respondentai leidinius dažniausiai skaito internetu (61%) arba gauna iš draugų ar pažįstamų (46%) bei kitais būdais (15%) (25 priedas). Aukštesniojo išsilavinimo respondentai prenumeruoja daugiau nei kitos sritys (net 21%) bei skaito bibliotekose (79%). Šio išsilavinimo respondentai visai neima leidinių nemokamai. Aukštąjį išsilavinimą turintys respondentai truputį daugiau nei kitos grupės (21%) leidinius perka, tačiau skirtumas nėra labai ryškus. Įdomu tai, kad aukštąjį išsilavinimą turintys respondentai kultūrinę periodiką prenumeruoja mažiausiai. Taip pat 47% šio išsilavinimo respondentų skaito leidinius internetu, o tai daugiau nei aukštesniojo išsilavinimo respondentų. Panašiai kaip iki vidurinio ir vidurinio išsilavinimo respondentai, aukštąjį išsilavinimą turintys leidinius gauna iš draugų ar pažįstamų. Taigi iš rezultatų matyti, kad populiariausi kultūrinės periodikos skaitymo būdai – internetas, biblioteka bei draugai, pažįstami. Mažiausiai dėmesio sulaukia prenumerata ir pirkimas.

Pagal užsiėmimą kultūrinės spaudos skaitymo būdai taip pat skiriasi (26 priedas). Kultūrinius leidinius daugiausia prenumeruoja bedarbiai ir dirbantieji (13%), mažiausiai – dirbantys studentai (2%). Skaitymu bibliotekoje dominuoja dirbantieji (72%), kitų grupių respondentų skaitymas bibliotekoje beveik vienodas (37% bedarbių, 36% studentų, 32% dirbančių studentų). Perka kultūrinę periodiką daugiausia studentai (38%) ir bedarbiai (37%). Dirbantys studentai kultūrinę periodiką perka rečiausiai (17%), tačiau jie dažniau nei kitos grupės leidinius gauna iš draugų ar pažįstamų (49%) arba skaito internetu (51%). Net 59% studentų leidinius taip pat skaito internetu.

Pagal darbo ir studijų sritis kultūrinę spaudą, kaip bebūtų keista, mažiausiai prenumeruoja humanitarinės ir socialinės srities respondentai ir darbuotojai (27 ir 28 priedas).

Daugiausiai prenumeruojančių tarp technologinių, fizinių ir biomedicinos sričių respondentų (19% studijuojančių ir 14% dirbančių šioje srityje). Humanitarinės srities darbuotojai skaitymu bibliotekoje aiškiai lenkia kitų sričių darbuotojus (hum. 66%, soc. 30%, kt. 50%), bet studijuojantys humanitarinėje srityje bibliotekoje skaito panašiai kaip ir kitų sričių respondentai (hum. 56%, kt. 57%). Studentai humanitarai kultūrinius periodinius leidinius perka daugiau nei kitų sričių respondentai (35%), bet dirbantieji šioje srityje šiuo požiūriu truputį atsilieka nuo socialinės srities darbuotojų (hum. 22%, soc. 24%) ir perpus daugiau perka nei kitų sričių respondentai (12%). Iš draugų ir pažįstamų daugiausia kultūrinius leidinius gauna socialinės srities studentai (48%) bei kitų sričių darbuotojai (50%). Socialinės srities studentai ir darbuotojai daugiau nei kitų sričių respondentai gauna leidinius nemokamai, skaito kavinėse ar kirpyklose (kita) (19% dirbančių ir studijuojančių). Atsakymo „kita“ visiškai nepasirinko technologinių, fizinių ir biomedicinos sričių darbuotojai. Internetu kultūrinę periodiką panašiai skaito visų sričių respondentai.

Ukmergės miesto gyventojai dažniau nei kitų miestų respondentai leidinius skaito bibliotekoje ir skaitykloje (76%) (29 priedas). Tokį rezultatą, kaip jau minėta, galėjo lemti tai, kad Ukmergėje anketos buvo platinamos bibliotekoje. Tik 6% vilniečių bibliotekoje skaito daugiau nei kauniečiai. Kauniečiai daugiau nei kitų miestų gyventojai kultūrinius leidinius prenumeruoja (8%) perka (33%), gauna iš draugų ir pažįstamų (56%) bei skaito internetu (62%). Taigi nors procentaliai kauniečiai kultūrinę periodiką skaito mažiau nei kitų miestų gyventojai, bet jie kitus miestus lenkia skaitymo būdų įvairove. Vilniečiai nežymiai, bet kitus miestus lenkia nemokamai gaunamų kultūrinių leidinių skaitymu.

Pagal pateiktus rezultatus galima daryti apibendrinimus, kad:

- Populiariausi leidinių skaitymo būdai – internetas ir biblioteka, nepopuliariausi – prenumerata ir pirkimas.
- Pagal lytį, amžiaus grupes, išsimokslinimą, darbo ir studijų sritį bei kitus kriterijus skaitymo būdai skiriasi, pvz., vyrai daugiau nei moterys kultūrinius leidinius prenumeruoja bei pasiskolina iš draugų, moterys dažniau skaito bibliotekose; vyresnio amžiaus respondentai dažniau renkasi tradicinius skaitymo būdus – prenumeratą ir bibliotekas, jaunesnio amžiaus naujus – internetą bei nemokamus leidinius ir pan.

3.6. SKAITYTOJŲ NUOMONĖ APIE KULTŪRINIŲ LEIDINIŲ KIEKĮ IR FINANSAVIMĄ

Norint išsiaiškinti skaitytojų nuomonę apie kultūrinių periodinių leidinių kiekį ir finansavimą, respondentams buvo užduodami du klausimai „Jūsų nuomone, kultūrinių periodinių leidinių Lietuvos rinkai yra per mažai / per daug / tiek, kiek reikia“ bei „Jūsų nuomone, ar kultūrinių periodinių leidinių kokybė priklauso nuo Kultūros ministerijos ar Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo finansavimo?“. Į šį klausimą buvo galima atsakyti priklauso ar nepriklauso. Tiems respondentams, kurie šiais klausimais nuomonės neturi, buvo palikta tokio atsakymo galimybė.

Iš 133 skaitančių kultūrinę spaudą respondentų 49 (37%), taigi trečdalis, neturi nuomonės apie kultūrinių periodinių leidinių kiekį Lietuvos rinkoje. Toks rezultatas gali būti dėl dviejų priežasčių: ne visi kultūriniai periodiniai leidiniai iš pateikto sąrašo buvo žinomi respondentams, Lietuvoje mažai analizuojami kultūrinių leidinių rinkos ir finansavimo klausimai, todėl respondentai neturi susiformavusios nuomonės. Taigi kadangi 37% respondentų neturi nuomonės, tai analizuojama likusiųjų 63% respondentų nuomonė. Iš jų 44 (33%) respondentų nuomone, kultūrinių periodinių leidinių Lietuvos rinkoje yra tiek, kiek reikia. Kad leidinių per daug, mano 28 (21%) respondentų ir tik 12 (9%) respondentų mano, kad leidinių yra per mažai.

Vyrai daugiausia teigia, kad leidinių Lietuvos rinkoje yra per daug (38%) ir taip mano tik 16% moterų. Moterys daugiausia mano, kad leidinių yra tiek, kiek reikia (39%) ir taip mano 28% vyrų. Kad kultūrinių leidinių Lietuvos rinkoje yra per mažai teigia panašiai vyrų ir moterų (10% vyrų ir 9% moterų) (30 priedas).

Pagal amžiaus grupes išsiskyrė jaunesnių ir vyresnių amžiaus respondentų nuomonės (31 priedas). 18–21 m. bei 22–24 m. ir 25–34 amžiaus respondentai daugiausia atsakė, kad leidinių yra tiek, kiek reikia: 18–21 – 48%, 22–24 m. ir 25–34 m. – 29%. Iš 25–34 m. amžiaus grupės nė vienas respondentas nemano, kad kultūrinių leidinių yra per mažai, tačiau net 47% šios grupės respondentų nuomonės apie kultūrinių leidinių rinką neturi. 22–24 m. ir 25–34 m. amžiaus respondentams vienodai atrodo, kad leidinių yra per daug (25% ir 24%), o tai yra perpus daugiau respondentų nei 18–21 m. amžiaus kategorijoje. 35–59 m. amžiaus respondentai dažniausiai mano, kad kultūrinių leidinių yra tiek, kiek reikia (38%) bei per daug (31%). Galima sakyti, kad būtent šios amžiaus grupės respondentai turi aiškiausią nuomonę apie kultūrinių leidinių rinką, nes neturinčiųjų nuomonės šioje amžiaus kategorijoje yra 25%.

Pagal išsimokslinimą visų respondentų nuomonės daugiau ar mažiau sutapo (32 priedas): 43% iki vidurinio ir vidurinio išsimokslinimo, 50% aukštesniojo išsimokslinimo bei 31% aukštojo išsimokslinimo respondentų mano, kad kultūrinių periodinių leidinių Lietuvos rinkoje yra tiek, kiek reikia. Net 30% aukštąjį išsilavinimą turinčių respondentų mano, kad leidinių yra per

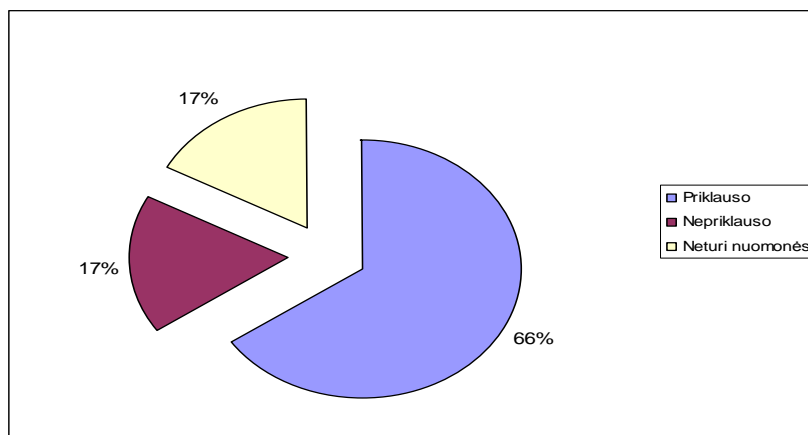
daug, o iki vidurinių ir vidurinių išsilavinimą turintys respondentai perpus dažniau nei kitos grupės atsako, kad leidinių yra per mažai (14%).

Pagal užsiėmimą visų grupių respondentai daugiausia atsakė, kad kultūrinių leidinių yra tiek, kiek reikia (46% studentų, 38% bedarbių, 34% dirbančiųjų ir 32% dirbančių studentų) (33 priedas). Dirbantieji dažniau nei kitų grupių respondentai mano, kad kultūrinių leidinių yra per daug (38%), o studentai – kad per mažai (15%). Net 50% bedarbių nuomonės apie kultūrinių leidinių rinką neturi.

Studijų ir darbo sritis taip pat turi įtakos respondentų atsakymams (34 ir 35 priedai). Studentų atsakymai dažniausiai sutampa, pvz., beveik vienodas skaičius studentų teigia, kad leidinių Lietuvos rinkai yra per mažai (hum. ir soc. 9%, kt. sričių – 10%), tačiau socialinės srities darbuotojai beveik penkiais kartais daugiau už humanitarinės srities darbuotojus tą patį mano apie kultūrinių periodinių leidinių rinką, nors nė vienam technologinės, fizinės ar biomedicinos srities darbuotojui neatrodo, kad leidinių yra per mažai. Humanitarinių mokslų studentai ir darbuotojai dažniausiai mano, kad kultūrinių leidinių tiek, kiek reikia (stud. 46%, darb. 47%), tačiau dirbantieji humanitarinėse srityse dažniau už šios srities studentus mano, kad leidinių yra per daug (28%). Socialinės srities studentai ir darbuotojai labiausiai neapsisprendę kultūrinių leidinių rinkos klausimu – daugiau kaip 40% iš jų pažymėjo, kad neturi nuomonės. Jei socialinės srities studentams dažniausiai atrodo, kad leidinių yra tiek, kiek reikia (30%), tai net 24% šios srities darbuotojų atrodo, jog leidinių yra per daug. Tarp technologinių, fizinių ir biomedicinos sričių darbuotojų ir studentų dominuoja dvejopa nuomonė: leidinių yra per daug ir tiek, kiek reikia.

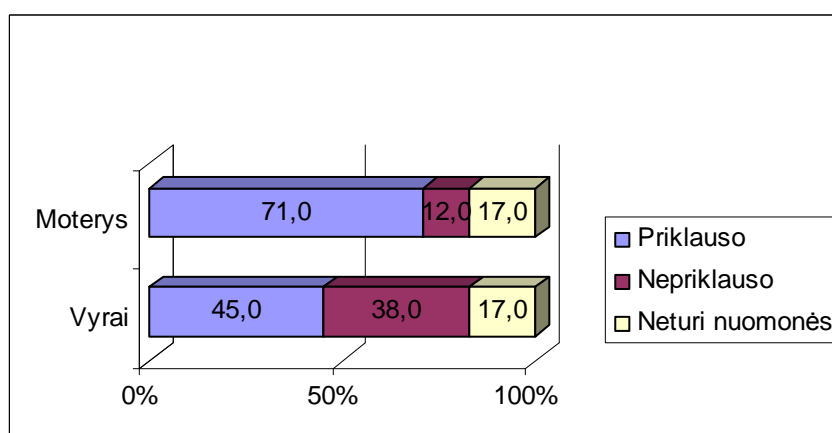
Pagal gyvenamąją vietą respondentų nuomonės pasidalijo labai panašiai (36 priedas): virš 30% respondentų kiekviename mieste nuomonės kultūrinių periodinių leidinių rinkos klausimu neišreiškė, o iš išreiškusiųjų dominavo atsakymai, kad leidinių yra tiek, kiek reikia (Vilniaus 35%, Kauno 36%, Ukmergės 41%). Vilniečiams dažniau nei kitų miestų respondentams atrodo, jog leidinių yra per daug (25%), o kauniečiai daugiau nei kitų miestų respondentai pažymėjo, jog leidinių yra per mažai. Galima daryti prielaidą, kad taip didžiųjų miestų nuomonės išsiskyrė todėl, kad Vilniuje leidžiama dauguma kultūrinių leidinių, o Kaune tik du – savaitraštis „Nemunas“ ir žurnalas „Miesto IQ“, todėl Kauno kultūrinių periodinių leidinių rinką dar nėra užpildyta.

8 diagrama. Ar kultūrinių periodinių leidinių kokybė priklauso nuo Kultūros ministerijos ar Spaudos, radijo ir televizijos fondo finansavimo? (Visų respondentų)

Analizuojant antrąjį bloko klausimą „Ar kultūrinių periodinių leidinių kokybė priklauso nuo Kultūros ministerijos ir Sporto rėmimo fondo finansavimo“ (8 diagrama) paaiškėjo, jog iš 133 respondentų 87 (66%) atsakė, jog kultūrinių periodinių leidinių kokybė nuo finansavimo priklauso, 23 (17%) pažymėjo, kad nepriklauso ir tiek pat neturėjo nuomonės šiuo klausimu. Kadangi dauguma respondentų pasirinko vieną atsakymą, tai išskirti tendencijas pagal amžiaus grupes, išsimokslinimą, užsiėmimą, studijų ir mokslo sritis nėra tikslinga, nes pagal visus kriterijus dominuoja vienas respondentų atsakymas. Nuomonės šiuo klausimu išsiskyrė tik pagal lytį (9 diagrama). Moterys pritaria respondentų daugumai, jog kultūrinių leidinių kokybė priklauso nuo finansavimo (71%), tuo tarpu taip mano 45% vyrų. 38% iš jų mano, jog leidinių kokybė nuo finansavimo nepriklauso. Vienodas skaičius vyrų ir moterų šiuo klausimu nuomonės neturi.

9 diagrama. Ar kultūrinių leidinių kokybė priklauso nuo finansavimo? (pagal lytį)

Apibendrinant skaitytojų nuomonę galima teigti:

- Nemaža dalis respondentų neturi nuomonės apie kultūrinių leidinių kiekį ir finansavimą, vadinasi, šie klausimai Lietuvoje yra mažai analizuojami ir mažai skelbiami, taigi būtų pravartu apie kultūrinių leidinių problemas kalbėti ne tik kultūrinės periodikos kontekste, bet ieškoti naujų nišų.

- Pagal įvairius kriterijus dažniausias atsakymas apie kultūrinių periodinių leidinių kiekį – jų yra tiek, kiek reikia. Kad leidinių yra per daug mano 38% vyrų, 31% 35–59 m. amžiaus respondentų, 38% dirbančiųjų bei 25% Vilniaus gyventojų. Kad leidinių per mažai, mano labai mažą dalis respondentų.
- Dauguma respondentų mano, jog kultūrinių periodinių leidinių kokybė nuo finansavimo priklauso, tik vyrai linkę manyti, jog nepriklauso.

3.7. KULTŪRINIŲ LEIDINIŲ REIKALINGUMAS SKAITYTOJŲ POŽIŪRIU

Norint išanalizuoti kultūrinių leidinių reikalingumą skaitytojų požiūriu, respondentams buvo užduodamas klausimas „Kurie iš kultūrinių leidinių Jums asmeniškai yra labai reikalingi, mažiau reikalingi, visai nereikalingi?“ Respondentai turėjo prie kiekvieno leidinio lentelėje apibraukti atsakymą, išreiškiantį nuomonę.

Išanalizavus anketas paaiškėjo, kad respondentai reikalingiausiais laiko tuos leidinius, kuriuos dažniausiai skaito. Labai reikalingi leidiniai respondentų požiūriu yra kultūriniai savaitraščiai „7 meno dienos“ (34,6% respondentų), „Šiaurės Atėnai“ (36,1%), „Literatūra ir menas“ (48,1%), žurnalai „Kultūros barai“ (35,3%) ir „Metai“ (33,8%). „Nemunas“ 32,3% respondentų taip pat vertinamas kaip labai reikalingas (37 priedas). Keli leidiniai, respondentų nuomone, yra visiškai nereikalingi – tai leidiniai, kuriuos daugiau kaip 50% respondentų pažymėjo kaip visai nereikalingus: „MiGazine“ (57,1%), „Bravissimo“ (53,4%), „Vilnius“ (51,9%), „Lietuvos scena“ (51,1%). Kiti leidiniai kaip nereikalingi pažymėti nuo 21,8% („Literatūra ir menas“) iki 45,9% („Muzikos barai“) respondentų. Kai kurie leidiniai, nors kaip paaiškėjo kitose tyrimo dalyse, yra mažai žinomi ir skaitomi, tačiau priskiriami prie mažiau reikalingų leidinių – tai „Krantai“ (32,3%), „Naujasis Židinys“–„Aidai“ (31,6%), „Filmai“ (30,8%), „Naujoji Romuva“ (29,3%), „Muzikos barai“ ir „Kinas“ (28,6%), „Vyzdys“ ir „Miesto IQ“ (27,8%) bei „Pravda“ (27,1%). Su „Pravda“ labai įdomi situacija – nors šis leidinys, kaip paaiškėjo iš tyrimo, yra vienas iš labiausiai respondentų žinomų ir skaitomų, bet dėl jo reikalingumo nuomonės neturi kone daugiausia respondentų.

Pagal įvairias kategorijas skaitytojų nuomonė dažniausiai sutapo su visų respondentų nuomone, todėl, pristatant tyrimo rezultatus pagal lyties, amžiaus, studijų ir darbo srities bei gyvenamosios vietos kategorijas, analizuojami tik tie leidiniai, apie kuriuos manoma kitaip.

Pagal lytį kaip labai reikalingus galima išskirti devynis kultūrinius periodinius leidinius, kuriuos pažymėjo dauguma vyrų ir / ar moterų. Dauguma leidinių sutampa su bendra respondentų nuomone: „Literatūra ir menas“ labai reikalingas 37,9% vyrų ir net 51% moterų, „Metai“ – 31% vyrų ir 34,6% moterų, „Nemunas“ – 39% vyrų ir 32% moterų, „Šiaurės Atėnai“ –

31% vyrų ir 37,5% moterų, „7 meno dienos“ – 27,6% vyrų ir 36,5% moterų. „Pravda“, vienas iš skaitomiausių ir žinomiausių leidinių, yra labai reikalingas 27,6% vyrų ir 22,1% moterų. Tačiau kaip mažiau reikalingą šį leidinį pažymi 48,3% vyrų, nors 40,4% moterų mano, jog „Pravda“ – visai nereikalingas leidinys. Vyrai dažniau nei moterys leidinius skiria prie labai ar mažiau reikalingų, moterys labiau linkę manyti, kad leidiniai nereikalingi, nors jos skaito ir žino daugiau. Pvz., prie mažiau reikalingų vyrai skiria žurnalus „Filmai“ (45%), „Kinas“ (41%), „Krantai“ (44,8%), „Miesto IQ“ (51,1%), „Naujoji Romuva“ (41,4%), nors beveik pusė moterų mano, jog šie leidiniai visai nereikalingi.

Pagal amžiaus kategorijas respondentų nuomonės apie kultūrinių leidinių reikalingumą taip pat išsiskyrė. 25–34 m. bei 35–59 m. amžiaus respondentams labai reikalingi „Kultūros barai“ (41,2% ir 53,1%), nors 22–24 m. amžiaus respondentai mano, kad šis leidinys mažiau reikalingas (31,8%), o 18–21 m. amžiaus respondentai – kad visai nereikalingas (37,5%). Panaši situacija su „Metais“: šis leidinys labai reikalingas 35–59 m. amžiaus respondentams (59,4%), 25–34 m. amžiaus respondentų vienodas skaičius mano, jog leidinys labai reikalingas ir visai nereikalingas (35,3%), o 18–21 m. amžiaus respondentai labiau linkę manyti, kad visai nereikalingas (45%). 25–34 bei 35–59 m. amžiaus respondentams labai reikalingas „Nemunas“ (58,8% bei 62%) ir „7 meno dienos“ (47,1% ir 53,1%), 22–24 m. amžiaus respondentams šie leidiniai mažiau reikalingi, o 18–21 m. labiau linkę manyti, kad nereikalingi. „Literatūra ir menas“ labai reikalingas visų amžiaus kategorijų respondentams, taip pat ir „Šiaurės Atėnai“: 18–21 m. (40%) bei 35–59 m. (43,8%), mažiau reikalingas 22–24 m. (31,8%) amžiaus respondentams. Jaunesniojo amžiaus respondentai prie labai reikalingų ar mažiau reikalingų priskiria žurnalus „Miesto IQ“ (35% 18–21 m. amžiaus respondentų mano, jog leidinys mažiau reikalingas, 29,5% 22–24 m. respondentų – kad labai reikalingas), „Pravda“ (po 27,5% 18–21 m. ir po 31,6% 22–24 m. amžiaus respondentų mano, jog leidinys labai ir mažiau reikalingas). Vyresnio amžiaus nuo 40 iki 50% respondentų mano, jog šie leidiniai visai nereikalingi.

Pagal darbo ir studijų sritis respondentų atsakymai sutapo su visų respondentų atsakymais, nors nuomonės apie kai kuriuos leidinius išsiskyrė. Dauguma leidinių labai reikalingi humanitarinės ir kitų (tiksliau) sričių darbuotojams, pvz., „Kultūros barai“ kaip labai reikalingą pažymėjo net 50% humanitarinės srities darbuotojų, kaip mažiau reikalingą – 50% kitų (tiksliau) mokslų) darbuotojų. Socialinės srities darbuotojai linkę manyti, jog leidinys yra visai nereikalingas.

„Literatūra ir menas“ labai reikalingas 65,6% humanitarinėje srityje dirbančių respondentų ir 59,3% studijuojančių šioje srityje, 37,8% dirbančių socialinėje srityje ir 31% šioje srityje studijuojančių. Dirbančiųjų ir studijuojančių kitose srityse atsakymai labai skiriasi: po 37,5% šios srities darbuotojų atsakė, kad leidinys yra mažiau reikalingas ir visai nereikalingas, ir net

66,7% studijuojančių ne humanitarinėse ir socialinėse srityse atsakė, kad „Literatūra ir menas“ yra labai reikalingas.

Nuomonės apie „Metus“ taip pat skiriasi: 62,5% humanitarinės srities darbuotojų mano, jog leidinys labai reikalingas, taip pat mano 40,7% šios srities studentų. Dirbantiesiems ne humanitarinėse ir socialinėse srityse atrodo, jog leidinys yra visai nereikalingas (62,5%), ir net 57,1% kitų sričių studentų mano, jog labai reikalingas.

Pora leidinių, kuriuos ankstesniuose klausimuose respondentai pažymėjo kaip skaitomus rečiausiai, pagal darbo ir studijų sritis pripažįstami kaip labai ar mažiau reikalingi. Pvz., žurnalas „Kinas“ labai reikalingas 28,1% humanitarinės ir 31,3% kitų sričių darbuotojams, 33,3% humanitarinės srities studentų mano, jog leidinys mažiau reikalingas, o 42,9% kitų sričių studentų – kad labai reikalingas. Socialinės srities atstovai mažiau reikalingu laiko „Miesto IQ“: taip mano 37,8% socialinės srities darbuotojų ir 31% šios srities studentų.

Respondentų nuomonės pagal gyvenamąją vietą išsiskyrė. Daugiausia atsakymų, kad vieni ar kiti leidiniai yra labai reikalingi, pažymėjo Ukmergės miesto gyventojai, pvz., net 55,2% šio miesto respondentų labai reikalingais laiko „Kultūros barus“, 51,7% – „Liaudies kultūrą“, 62,1% – „Metus“, 72,4% – „Literatūrą ir meną“, 72,4% – „Nemuną“. Vilniečių ir kauniečių, atsakiusių, jog leidiniai labai reikalingi, procentas yra žymiai mažesnis: manančių, kad „Kultūros barai“ labai reikalingas leidinys yra 33% kauniečių, kad mažiau reikalingas atsakė 38,5% šio miesto gyventojų, o net 41,5% vilniečių mano, jog leidinys nereikalingas. „Literatūra ir menas“ labai reikalingas 46,2% vilniečių ir mažiau reikalingas 35,9% kauniečių. „Metai“ vilniečių ir kauniečių priskiriamas prie labai ar mažiau reikalingų leidinių: labai reikalingas 35,4% vilniečių, mažiau – 41% kauniečių. Informacinius kultūros leidinius „Miesto IQ“ ir „Pravda“ kaip labai ar mažiau reikalingus traktuoja didžioji dalis kauniečių ir vilniečių, kai Ukmergės miesto gyventojams šis leidinys yra visiškai nereikalingas.

Apibendrinant skaitytojų nuomonę galima teigti:

- Reikalingi respondentams yra tie leidiniai, kuriuos jie žino ir skaito. Prie labiausiai reikalingų priskirtini visi Lietuvos kultūriniai savaitraščiai bei žurnalai „Kultūros barai“ ir „Metai“, mažiau reikalingi „Krantai“, „Naujasis Židinys“, „Aidai“, „Filmai“, „Naujoji Romuva“, visai nereikalingi „MiGazine“, „Bravissimo“, „Vilnius“. Dėl kitų leidinių reikalingumo respondentai arba daugiausia žymi kaip visai nereikalingus, arba neturi nuomonės.
- Pagal įvairius kriterijus respondentų nuomonės dėl daugumos leidinių reikalingumo sutapo, tik dėl dažniausiai skaitomų leidinių išsiskyrė: ilgametę tradiciją turintys leidiniai labai ar mažiau reikalingi moterims, vyresniojo

amžiaus respondentams, humanitarinės srities darbuotojams ir studentams. Nauji leidiniai labai reikalingi vyrams, jaunesniojo amžiaus respondentams bei socialinės srities studentams ir darbuotojams. Didelė dalis Ukmergės miesto gyventojų atsako, jog vienas ar kitas leidinys labai reikalingas („Nemunas“, „Metai“, „Kultūros barai“ ir kt.), o didžiųjų miestų gyventojai palaiko savo miesto leidinius, pvz., vilniečiams labai reikalingas „7 meno dienos“ ar „Literatūra ir menas“, kauniečiams – „Miesto IQ“.

IŠVADOS

- Kultūrinė periodika, kaip atskira žiniasklaidos ir leidybos sritis, iki šiol nebuvo apibrėžta, visos periodikos kontekste ji buvo priskiriama prie specializuotų leidinių ir vadinama literatūrine (tarybmečiu) ar literatūros ir meno (pagal Urboną) periodika. Taigi įvairiuose šaltiniuose kultūriniai periodiniai leidiniai klasifikuoti tik pagal vieną – temos kriterijų.
 1. Terminas „kultūrinis periodinis leidinys“ sudarytas iš dviejų reikšminių sandų: „kultūrinis“ ir „periodinis leidinys“. Išanalizavus šių sandų apibrėžimus, galima apibrėžti kultūrinę periodiką – tai vienodai apipavidalintų, numeruotų ar datuotų, vienodo formato ar apimties, reguliariai išeinančių atskirų leidinių, kuriuose nagrinėjami kultūros, literatūros, (vizualiojo ir tarpdisciplininio) meno, kino, muzikos, teatro klausimai, pateikiama kultūros renginių informacija ir analizė, visuma.
 2. Kultūrinė periodika gali būti klasifikuojama ne tik pagal temą, bet ir pagal kitus kriterijus: tipus (laikraštis, žurnalas ir kt.), periodiškumą (savaitraščiai, mėnraščiai, ketvirtiniai ir kt.), paskirtį (bendrieji ir specialieji), apyvartos ypatybes (prenumeruojami, nemokami, parduodami), paramos gavimo būdą (remiami valstybės lėšomis ir komerciniai), ar leidiniai turi elektroninę svetainę, ar ne. Kadangi Lietuvoje didžiąją kultūrinės periodikos rinkos dalį sudaro žurnalai, tai jie taip pat klasifikuojami: be grožinės literatūros ir meno žurnalų, išskirtini kultūriniai mokslo ir meno populiarinimo žurnalai, kurie yra tarpiniai tarp kultūrinių ir mokslo leidinių, bei informaciniai kultūros žurnalai, kurie dažniausiai platinami nemokamai didžiuosiuose miestuose ir kultūrinės periodikos rinkoje yra pakankamai naujas reiškinys.
- Kultūrinės periodikos raidoje galima išskirti du pagrindinius procesus: specializuoto kultūrinio leidinio formavimasis bei specializuotos kultūrinės periodikos kaita iki 1990 m.
 1. Kultūrinis leidinys, toks, koks jis suprantamas dabar, formavosi nuo XIX a. pr., kuomet buvo leidžiami lenkiškos dvasios leidiniai su sandu „Litewski“, „Wilenski“, iki 1911 m., kai pasirodė pirmasis specializuotas kultūrinis leidinys „Teatras“. Taigi į kultūrinės periodikos formavimosi laikotarpį įeina nelegali periodinė spauda („Aušra“, „Varpas“) ir organizacijų, draugijų jaunimui skirti leidiniai („Draugas“, „Aušrinė“, „Draugija“). Šiuo laikotarpiu leidiniai buvo visuomeniniai, skirti tautos kultūrai ugdyti, o ne tenkinti kultūrinius poreikius. Vis dėlto dėl kai kurių priežasčių šiuos leidinius galima laikyti

kultūrinio periodinio leidinio užuomazgomis: jie skelbė rašytojų kūrinis, būta poleminių straipsnių, recenzijų ir pan.

2. Specializuotų kultūrinių leidinių raidoje išskiriami du laikotarpiai: Pirmoji Lietuvos nepriklausomybė (1918–1940 m.) bei Okupacijos laikotarpis (1941–1990 m.). Pirmuoju laikotarpiu Lietuvoje leista apie 40 leidinių, tačiau jie greitai nutraukdavo savo veiklą (tik „Kultūra“ ir „Naujoji Romuva“ ėjo kelis metus). Daugiausia leista literatūros, muzikos ir meno leidinių. Nuo 1941 m. Lietuvos kultūrinėje periodikoje ryškūs du etapai – stagnacija ir cenzūra (iki 1953 m.), kuomet buvo leidžiami vos keli leidiniai („Pergalė“, „Literatūra ir menas“), bei kultūrinės periodikos laisvėjimas (1953–1990 m.) – meno organizacijų ir sąjungų leidybos tarpsnis.
- Šiandieninės, t. y., nepriklausomos Lietuvos periodikos ypatumai išaiškėja analizuojant kultūrinių periodinių leidinių kaitą 1990–2008 m., vykdomą kultūros politiką bei finansavimo vykdymą Lietuvoje.
 1. 1990–2008 m. kultūrinės periodikos raida skiriama į tris etapus: nepriklausomos periodinės spaudos sistemos formavimasis (1990–1996 m.), periodinės spaudos sistemos formavimasis konkurencijos sąlygomis (1997–2002 m.) bei kultūrinė periodika informacinėje visuomenėje (2003–2008 m.). Daugiausia leidinių (32) pasirodė pirmuoju laikotarpiu, tačiau pusė iš jų leidyba buvo nutraukta, kitais dviem laikotarpiais pasirodė panašus skaičius leidinių, tačiau 1997–2002 m. pusė iš jų nutraukė savo veiklą, o 2003–2008 m. baigė eiti tik keturi leidiniai, vadinasi, rinka jau susiformavusi, joje mažai kas kinta. Antruoju laikotarpiu pasirodė pirmieji informaciniai kultūros leidiniai („Ore“, „Klausk“), kurių ypač daug įsteigta trečiuoju raidos etapu – savo nišos ieško jaunimas, leidiniai integruojami į viešąsias erdves, taigi lengviau prieinami skaitytojui. Šiuo metu Lietuvoje eina apie 40 kultūrinių periodinių leidinių, Estijoje, nors ji perpus mažesnė, – 18, Latvijoje – 22.
 2. Kultūriniai periodiniai leidiniai Lietuvoje priklauso nuo valstybės kultūros politikos, nes dauguma jų išlaikomi valstybės fondų. Vis dėlto kultūros politikos nuostatose iki šiol nenustatyti remtinų kultūrinių leidinių prioritetai, todėl finansuojama dažniausiai iš tradicijos. Kadangi dauguma leidinių Lietuvoje turi galias leidybos tradicijas, konkuruojama ne dėl kokybės, o finansavimo. Pati kultūrinių leidinių finansavimo sistema Lietuvoje labai nelanksti: fondai yra tik valstybės lėšų paskirstytojai, jų dalininkais gali būti tik organizacijos, užsiimančios menine ar kultūrine veikla, tačiau paradoksas – jos ir pačios yra biudžetinės.

- Atlikus tyrimą pasirvirtino iškelta hipotezė, jog esant didelei kultūrinių periodinių leidinių rinkai, kai kurie leidiniai yra mažai žinomi ir skaitomi kultūrinės periodikos vartotojų.
 1. Prie žinomiausių ir dažniausiai skaitomų kultūrinių leidinių respondentai išskyrė visus tiriamus kultūrinius savaitraščius, žurnalus „Kultūros barai“, „Metai“, „Kinas“. Įdomu tai, kad nauji leidiniai („Pravda“, „Miesto IQ“) yra dažniau skaitomi, nei ilgametę tradiciją turintys ir valstybės remiami kultūriniai leidiniai („Naujoji Romuva“, „Krantai“, „Dailė“, „Naujasis židinys“–„Aidai“ ir kt.). Yra leidinių, kurie greičiausiai dėl savo specifiškumo ir nepakankamos sklaidos beveik nežinomi ir neskaitomi kultūrinės periodikos vartotojų: „Vilnius“, „Lietuvos scena“, „MiGazine“. Tokie rezultatai rodo, jog kultūriniai leidiniai turi ieškoti alternatyvų pasiekti skaitytoją: gerinti stimuliacijos, įvaizdžio kūrimo kompleksus, įvairiomis reklamos priemonėmis kurti skaitytojų motyvaciją.
 2. Iš tyrimo paaiškėjo, jog nemaža dalis respondentų neturi nuomonės apie kultūrinės periodikos rinką bei finansavimą Lietuvoje, vadinasi, šie klausimai žiniasklaidoje yra mažai analizuojami, taigi kultūriniai leidiniai turėtų suponuoti skaitytojų nuomonę dažniau skelbdami publikacijas apie kultūrinės periodikos, kultūros politikos privalumus ir trūkumus ne tik kultūriniuose leidiniuose, bet ir kitose erdvėse, pvz., internete, nes, kaip parodė tyrimas, populiariausi kultūrinės spaudos skaitymo būdai – būtent internetas ir biblioteka. Taigi kultūrinių leidinių redakcijoms vertėtų tobulinti ir viešinti skaitmenines leidinių versijas (nuorodomis interneto tinklapiuose), juo labiau, kai internetas – efektyvi, bet kultūrinės periodikos rinkoje dar neišnaudota priemonė stimuliuoti diskusiją, skatinti dialogą, kurti kultūrinio leidinio įvaizdį. Diskusija, dialogas ir įvaizdžio kūrimas svarbus ypač dabar, kai prognozuojama, jog kultūriniai leidiniai, būsiantys išlaikomi tik iš SRTRF dotacijų, pasmerkti žlugti. Galima prognozuoti, jog kultūriniai leidiniai, pasikeitus finansavimui, turi dvi perspektyvas: vieni, kurie tikisi išgyventi iš valstybės dotacijų, pasmerkti žlugti, kiti, – kurie gerins savo įvaizdį, kurs stimuliacijos kompleksus (ieškos privačių rėmėjų, užsiims reklama ir pan.) ir orientuosis į vartotojų auditoriją, išsilaikys.

CULTURAL PERIODICALS IN LITHUANIA: CURRENT SITUATION AND THEIR SPECIFICITY (SUMMARY)

Vaiva Kuodytė

The object of the thesis is cultural periodicals in Lithuania. The aim of the survey completed as part of this thesis was to investigate the current situation of cultural periodicals in Lithuania and their specificity. This topic is unexplored and new in the field of Lithuanian publishing research because no studies about contemporary cultural periodicals as a separate field were done so far. There many problems associated with publishing of cultural periodicals in Lithuania: the circulations and sales are low, votes and allocations are constantly reduced, whereas the market is large: there are about 40 cultural periodicals most of them are subsidized. Given such a market size, cultural periodicals should compete for readers' attention while at the moment the majority of them are competing for financial support from the government. Moreover, there were no completed surveys investigating readers' opinion about the market of cultural periodicals in Lithuania.

In order to achieve aforesaid aim, the following goals are set:

- 1) define and categorize cultural periodicals in Lithuania, analyze the formation and development of cultural periodicals in Lithuania;
- 2) analyze the specifics of contemporary cultural periodicals in Lithuania;
- 3) investigate the readers' opinion about cultural periodicals, summarize the results.

The thesis defines the term of cultural periodical as a regularly released publication that is uniformly formatted, numerated or dated, appearing in homogenous style and size, discussing the themes of literature, art, cinema, music or theatre, providing information on various cultural events and analyzing them. The categorization of cultural periodicals can be done on many different criteria: type of publication, periodicity, etc. Scholars distinguish two main stages in the development of publishing of cultural periodicals in Lithuania: the formation stage (up to 1911) and the development of specialized cultural periodicals (1911–1990). The periodization of contemporary cultural periodicals is divided into development of independent periodicals (1990–1996) and the formation of periodicals' publishing in the competitive market (1997–2002). From the year 2003 the last stage of periodization began concerning development in the information society. Currently there are about 40 cultural periodicals majority of which financial support and subsidy comes as a tradition, irrespective to readers' opinion.

The readers' opinion investigation by the author of this thesis was done by distributing a questionnaire. After summarizing the results of the survey, it can be stated that readers marked the entire list of cultural periodicals, including „Kultūros Barai“, „Metai“, „Kinas“. The survey also

showed that there are several periodicals that probably due to their specificity and insufficient spread among wider audience are almost unread: „Vilnius“, „Lietuvos Scena“, „MiGazine“. Most frequently, the periodicals are read on the Internet and in public libraries, therefore edits should pay more attention for improving electronic versions of respective periodicals and advertising in public libraries.

BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS

1. BARTKEVIČIŪTĖ, Inga; BĖKŠTA, Arūnas; MAKSELIS, Rasmus ir kt. *Šiuolaikinis kultūros įstaigų administravimas ir valdymas*. Vilnius: Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centras, 2007. 216 p. ISBN 978-9955-9394-9-8.
2. BAVERSTOCK, Alison. *Leidybos marketingas*. Vertė Elena Macevičiūtė. Kaunas, 2002. 343 p. ISBN 1850-380.
3. BERESNEVIČIUS, Gintaras. *Snobo auklėjimo problemos. Samprotavimai apie metodą [interaktyvus]*. 2002 [žiūrėta 2008 m. rugsėjo 10]. Prieiga per internetą: <<http://www3.lrs.lt/pls>>.
4. BERNOTIENĖ, Jadvyga; TRAKYMAS, Antanas. Periodinė spauda. In *Tarybų Lietuvos enciklopedija*. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1987, t. 3, p. 349–352.
5. *Bibliografinės žinios. Seraliniai leidiniai: Lietuvos valstybinė bibliografijos rodyklė*. Redaktorė Regina Varnienė. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 1996–. ISSN 1392-1754 (įvairių metų).
6. BULOTA, Jonas. Periodinės spaudos raida Lietuvoje XVI–XX a. pirmoji pusė. *Žurnalisto žinynas*. Kaunas: Vilius, 1992. p. 23–38.
7. BURNEIKIENĖ, Genovaitė. Lietuvių periodinės spaudos sistemos raidos ypatumai (1988–2003) [interaktyvus]. *Knygotyra*. 2005 [žiūrėta 2008 m. rugsėjo 7 d.], Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, nr. 45. ISSN 0204-2061.
Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/knygot/45/straipsniai/str10.pdf>>.
8. ČEPYTĖ, Julija. Nauja rusiškoji leidinių klasifikacija [interaktyvus]. *Knygotyra*. 2004 [žiūrėta 2008 m. lapkričio 2 d.]. Vilnius: VU leidykla, nr. 43. ISSN 0204-2061. Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/knygot/43/straipsniai/str13.pdf>>.
9. ČERNEVIČIŪTĖ, Jūratė; RUDŽIONIENĖ, Jurgita; ALPERYTĖ, Irena ir kt. *Rinkodaros priemonių valdymas kultūros įstaigų veikloje*. Vilnius: Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centras, 2007. 212 p. ISBN 978-9955-793-01-04.
10. GAIDAMAVIČIŪTĖ, Rūta. *Apie kultūrinių leidinių būtį: tekstas parengtas pagal pranešimą, skaitytą 2007 m. kovo 28 konferencijoje, skirtoje SRTRF dešimtmečiui [interaktyvus]*. 2007 [žiūrėta 2007 m. rugsėjo 24 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.srtfondas.lt/index.php?-828677023>>.
11. GUDAITIS, Leonas. *Permainų vėjai: lietuvių literatūrinė spauda 1923–1927 metais*. Vilnius: Vaga, 1986. 360 p.

12. GUTANE, Avete. Latvijos literatūros centras. *Re: for information* [interaktyvus]. Pranešimas Vaivai Kuodytei. 2008 lapkričio 28 d. [žiūrėta 2008 lapkričio 29 d.]. Asmeninis pranešimas.
13. JAKIMAVIČIUS, Liudvikas. *Kultūros žmogus ir kultūros politika: interviu su Donatu Katkumi* [interaktyvus]. *Literatūra ir menas*. 2003 [žiūrėta 2008 m. rugsėjo 20 d.], Vilnius, nr. 2957. ISSN 0233-3260.
Prieiga per internetą: <http://www.culture.lt/lmenas/?st_id=2726>.
14. JUOZAITIS, Arvydas. Naujoji Romuva – valstybės kultūra [interaktyvus]. *Šiaurės Atėnai*. 2004 [žiūrėta 2008 m. vasario 7 d.], Vilnius, nr. 708. ISSN 1392-7760. Prieiga per internetą: <http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=708&kas=straipsnis&st_id=2765>.
15. KARNACKAITĖ, Raimonda. *Kultūros rėmimo fondai Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje: lyginamoji apžvalga* [interaktyvus]. 2001 [žiūrėta 2008 m. gegužės 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.politika.asf.lt/kultura/santraukos/KulturosRemimoFondai.htm>>.
16. KAVOLIS, Vytautas. *Kultūros dirbtuvė*. Vilnius: Baltos lankos, 1998. 342 p. ISBN 9986-813-64-6.
17. *Knygotyra*: enciklopedinis žodynas. Redaktorių kolegija Stanislovas Dubauskas, Osvaldas Janonis, Domas Kaunas ir kt. Vilnius: Alma litera, 1997. 413 p. ISBN 9986-02-352-1.
18. *Knygotyra*: vadovėlis. Sudarytojas Domas Kaunas. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006. 402 p. ISBN 9986-19-928-X.
19. KRAUKLE, Līga. Latvijos nacionalinė biblioteka. *Re: cultural periodicals of Latvia* [interaktyvus]. Pranešimas Vaivai Kuodytei. 2008 lapkričio 26 d. ir 27 d. [Žiūrėta 2008 lapkričio 27 d. ir 28 d.]. Asmeninis pranešimas.
20. KRYŽEVIČIENĖ, Jolanta. *Geriau netikęs kultūros savaitraštis ar komercinis leidinys: paruošta pagal Lietuvos radijo laidos „Kultūros savaitė“ pokalbių ciklą apie kultūrinę spaudą ir jos situaciją Lietuvoje* [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2008 m. spalio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/83006>>.
21. KRYŽEVIČIENĖ, Jolanta. *Kultūrinių leidinių finansavimas ir kultūrinė cenzūra* [interaktyvus]. 2004 [žiūrėta 2007 m. lapkričio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.rask.lt/ivykiai/kulturiniu-leidiniu-finansavimas-ir-kulturine-cenzura.html>>.
22. KRYŽEVIČIENĖ, Jolanta. *Kultūra traukiasi į paraštes: pokalbis su Kornelijumi Plateliumi apie kultūrinę spaudą, parengtas pagal Lietuvos radijo laidos „Kultūros savaitė“ pokalbių ciklą apie kultūrinę spaudą ir jos situaciją Lietuvoje* [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2008 m. rugsėjo 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://maripoisson.blogas.lt/406568/kornelijus-platelis-apie-kulturine-spauda.html>>.

23. KUČINSKAITĖ, Elvyra. *Pokalbiai apie kultūrą: Kultūrinė žiniasklaida – inercija, mitai ir viltys: interviu su „Septynių meno dienų“ vyr. redaktoriumi Linu Vildžiūnu* [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2007 m. lapkričio 17 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/10737>>.
24. *Kultūros švietimo projektai žiniasklaidoje*. Sudarytoja Dalia Marija Valančiūtė. Vilnius: Lietuvos dailininkų sąjungos personalinė įmonė „Dailės leidybos ir informacijos centras“, 1999. 58, [1] p.
25. *Kultūros vadyba: profesionalaus meno teorija ir praktika*. Sudarytojai Herman Rauhe, Christine Demmer, vertė Austėja Merkevičiūtė. Vilnius: Tyto alba, 2004. 573 p. [1]. ISBN 9986-16-344-7.
26. LIETUVNINKAITĖ, Nijolė. Kauno periodinės spaudos cenzūra 1900–1914 metais. [interaktyvus]. *Knygotyra*. 2001 [žiūrėta 2008 m. kovo 15 d.], Vilnius: VU leidykla, nr. 37. ISSN 0204-2061.
Prieiga per internetą: <<http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/knygot/37/str15.pdf>>.
27. Lietuvos Respublikos kultūros ir sporto rėmimo fondo įstatymas, nr. VIII-876, 1998–10–08 [interaktyvus]. *Valstybės žinios*. 1998 [žiūrėta 2008 m. balandžio 5 d.], Vilnius, nr. 95-2634. ISSN 1392-4559. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=30553&Vr=1&Pr=1>>.
28. Lietuvos Respublikos kultūros ir sporto rėmimo fondo įstatymas, nr. X-1260, 2007–07–14 [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2008 m. balandžio 5 d.].
Prieiga per internetą: <<http://www.ksrf.lt/index.php/m/Meniu/a/MeniuKlik/id/281>>.
29. Lietuvos Respublikos kultūros ir sporto rėmimo fondo įstatymo 3, 5, 6, 7 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, nr. IX-1364, 2003–03–13. *Valstybės žinios*. Vilnius, nr. 32-1311, 2003. ISSN 1392-4559.
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos kultūros politikos nuostatų“, nr. 542, 2001–05–14 [interaktyvus]. *Valstybės žinios*. 2001 [žiūrėta 2008 m. kovo 4 d.], Vilnius, nr. 42. ISSN 1392-4559.
Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/psl/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p=132646>.
31. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas, nr. I-1418, 1996–07–02 [interaktyvus]. *Valstybės žinios* 1996 [žiūrėta 2008 m. spalio 5 d.], nr. 71–1706. ISSN 1392-4559. Prieiga per internetą: <<http://www.lexnet.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&id=1919&mn=2&dn=20>>.
32. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymas, nr. VIII-1905, 2000–08–29 [interaktyvus]. *Valstybės žinios*. 2000 [žiūrėta 2008 m. spalio 5 d.], nr. 75–2272. ISSN 1392-4559. Prieiga per internetą:

- <http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=107744>.
33. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymas, nr. X-752, 2006-07-11 [interaktyvus]. *Valstybės žinios*. 2006 [žiūrėta 2008 m. kovo 5 d.], nr. 82-3254. ISSN 1392-4559. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=280580&p_query=&p_tr2=>.
34. Literatūros žurnalai. In *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija*. Mokslinė redakcinė taryba: J. Zinkus ir kt. Vilnius: Mokslas, 1981, t. 7, p. 56-57.
35. Literatūros žurnalai. In *Tarybų Lietuvos enciklopedija*. Mokslinė redakcinė taryba: J. Zinkus ir kt. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1986, t. 2, p. 631-632.
36. MILAŠIUS, Gediminas. *Kultūros politika šiandien: pokalbis su LR Prezidento patarėju socialinės politikos klausimais Dariumi Kuoliu* [interaktyvus]. *Septynios meno dienos*. 2002 [žiūrėta 2008 m. kovo 5 d.]. Vilnius, nr. 531. ISSN 1392-6462. Prieiga per internetą:
<http://www.culture.lt/7md?kas=straipsnis&leid_id=543&st_id=186>.
37. NAVICKAS, Andrius. *2006 m. SRTRF remiamų leidinių analizė* [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2008 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://www.srtfondas.lt/index.php?-1219146362>>.
38. NORKŪNAS, Povilas. *Viešoji įstaiga* [interaktyvus]. 2006 [žiūrėta 2008 m. spalio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.sutartys.lt/page/93>>.
39. OJASAAR, Krista. Estijos kultūros ministerija. *Re: for information* [interaktyvus]. Pranešimas Vaivai Kuodytei. 2008 m. lapkričio 7 ir 10 d. [Žiūrėta 2008 m. lapkričio 8 d. ir lapkričio 11 d.]. Asmeninis pranešimas.
40. RAČIS, Antanas; PEČIULIENĖ, Ona; BROGA, Albertas. Periodinė spauda. In *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007, t. 12, p. 472-479. ISBN 978-5-420-01631-2.
41. RADIKAITĖ-ŽUKIENĖ, Vaiva. *Kas padės kultūros žiniasklaidai, jeigu ne ji pati?* [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2007 m. lapkričio 7 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/57284>>.
42. RADIKAITĖ-ŽUKIENĖ, Vaiva. *Vieno įstatymo anatomija* [interaktyvus]. 2006 [žiūrėta 2008 m. kovo 23 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/55512>>.
43. RADIKAITĖ-ŽUKIENĖ, Vaiva. *Visuomenės informavimo įstatymo paskatos ir kliūty:* pranešimas, skaitytas 2007 m. kovo 28 konferencijoje skirtoje SRTRF dešimtmečiui [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2007 m. lapkričio 11 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/61393>>.

44. RAGUOTIS, Bronius. Žurnalistikos istorijos ir teorijos klausimai „Aušroje“. *Knygotyra*. Vilnius: VU leidykla, 1995, nr. 22, p. 61–71. ISSN 0204-2061.
45. SAMALAVIČIUS, Almantas. *Kultūros spauda: dabartis ir vizija: pranešimas skaitytas 2007 m. kovo 28 konferencijoje skirtoje SRTRF dešimtmečiui [interaktyvus]*. 2007 [žiūrėta 2007 m. lapkričio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/63053>.
46. SAMALAVIČIUS, Almantas. *2006 m. SRTRF remiamų leidinių analizė [interaktyvus]*. 2007 [žiūrėta 2008 m. balandžio 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.srtfondas.lt/index.php?-1219146362>.
47. TAMOŠIŪNAS, Julius. *Lietuviškų periodinių leidinių bibliografija 1832–1982*. Kaunas: Aut. Leid., 1991. 941 [2] p.
48. TAMOŠIŪNAS, Julius. *Lietuviškų periodinių leidinių bibliografija 1983–1993: su 1832 – 1982 metų bibliografijos papildymu*. Kaunas: Aut. Leid., 1994. 585 p. ISBN 9986-9012-0-0.
49. URBONAS, Vytas. *Lietuvių laikraštis: nuo seniausių laikų iki mūsų dienų: mokomoji knyga*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1997. 212 p. ISBN 9986-19-274-9.
50. URBONAS, Vytas. Lietuvių žurnalų raidos tendencijos. In *Naujosios žiniasklaidos formavimasis Lietuvoje (1988–1998): monografija*. Vilnius: SPAB „Lietuvos geležinkeliai“ informacijos ir leidybos centras, 2000, p. 114-160. ISBN 9986-537-57-6.
51. URBONAS, Vytas. *Lietuvių žurnalas: nuo pirmojo numerio iki šių dienų*. Trakai – Vilnius: Voruta, 1993. 176 p. ISBN 9986-510-04-X.
52. URBONAS, Vytas; ŽILIONIS, Stanislovas. Estija: periodika. In *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2004, t. 5, p. 608–610. ISBN 5-420-01532-3.
53. *Žurnalistikos enciklopedija*. Sudarytojai Genovaitė Burneikienė, Dalia Dirvonaitė, Juozapas Vytas Urbonas. Vilnius: Pradai, 1997. 606, [1] p. ISBN 9986-776-62-7.
54. ŽVIRGŽDAS, Stanislovas. *SRTRF 2006 m. veiklos ataskaita [interaktyvus]*. 2007 [žiūrėta 2008 m. spalio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/docs2/R4XMHUSY.COC>.
55. ŽVIRGŽDAS, Stanislovas. *SRTRF 2007 m. veiklos ataskaita [interaktyvus]*. 2008 [žiūrėta 2008 m. spalio 13 d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/docs2/VHHNQ/ZS.COC>.

PRIEDAI

1 PRIEDAS. INFORMACIJA APIE TIRIAMUS KULTŪRINIUS LEIDINIUS

Leidiny	Periodiš-kumas	El. versija	Leidimo pradžia	Valstybė remia	Miestas	Priklausomybė
Literatūra ir menas	Savaitraštis	+	1946	Taip	Vilnius	Lietuvos rašytojų sąjunga
Nemunas	Savaitraštis (nuo 2004 m.)	+	1967	Taip	Kaunas	Lietuvos rašytojų sąjunga
Šiaurės Atėnai	Savaitraštis	+	1990	Taip	Vilnius	Neprikl.
7 meno dienos	Savaitraštis	+	1992	Taip	Vilnius	Neprikl.
Bravissimo	Mėnraštis	+ Nevisa-tekstė	2005	Ne	Vilnius	Nacionalinis operos ir baleto teatras
Dailė	2 kart per metus, žurn.	+	1960	Taip	Vilnius	Lietuvos dailininkų sąjunga
Filmai	Dvimėnesinis žurnalas	-	2006	Ne	Kaunas	UAB „Acme Film“
Vyzdys	Ketvirtinis žurnalas	-	1994	Ne	Vilnius	V. Jurgaičio fotografijos studija „Vyzdys“
Kinas	Mėnesinis žurnalas	+ Nevisa-tekstė	1972 – 1994; 1998	Taip	Vilnius	VŠĮ „7 meno dienos“
Krantai	4 leid. per metus (žurn.)	-	1989	Taip	Vilnius	Lietuvos dailininkų ir kompozitorių teatro sąj.
Kultūros aktualijos	Dvimėnesinis žurnalas	-	1998	Ne	Vilnius	Lietuvos Kultūros darbuotojų tobulinimosi centras
Kultūros barai	Mėnesinis žurnalas	+ Nevisa-tekstė	1965	Taip	Vilnius	Neprikl.
Liaudies kultūra	Dvimėnesinis žurnalas	+	1989	Taip	Vilnius	Lietuvos liaudies kultūros centras
Lietuvos scena	Dvimėnesinis žurnalas	-	2006	Taip	Vilnius	Lietuvos teatro sąjungos fondas

Leidinys	Periodiškumas	El. versija	Leidimo pradžia	Valstybė remia	Miestas	Priklausomybė
MiGazine	Ketvirtinis žurnalas	-	2007	Ne	Klaipėda	Klaipėdos dailės ir parodų rūmai
Miesto IQ	Mėnesinis žurnalas	+ Nevisa- tekstė	2008	Ne	Kaunas	UAB „Express media“
Muzikos barai	Mėnesinis žurnalas	+	1989	Taip	Vilnius	Muzikų sąjunga
Naujoji Romuva	4 kartus per metus	-	1931– 1940; 1995	Taip	Vilnius	Nepr.
Pravda	Mėnesinis žurnalas	+	2004	Ne	Vilnius	UAB „Idėjų revoliucija“
Vilnius	Įvairaus dažnumo	+	1974 (ru) 1993 (angl.)	Taip	Vilnius	Lietuvos rašytojų sąjunga
Naujasis Židinys–Aidai	Mėnesinis žurnalas	+	1992	Taip	Vilnius	Katalikų pasaulis

2 PRIEDAS. 1918 – 1940 M. ĖJĘ KULTŪRINIAI PERIODINIAI LEIDINIAI

Leidinio tipas	Leidiniai	Leidimo metai
1. Bendri literatūros, meno ir kultūros leidiniai	„Veja“ „Gairės“ „Krivulė“ „Pradai ir žygiai“ „Gaisai“ „Prošvaistė“ „Dienovidis“ „Raštai“ „Literatūra“ „Naujoji Romuva“ „Kultūra“	(1919–1920); (1923–1924); (1923–1925); (1926–1927); (1930–1931); (1937–1940); (1938–1940); (1940–1941); (1936); (1931–1940); (1923–1941).
2. Literatūrinė periodika	„Skaitymai“ „Baras“ „Keturi vėjai“ „Literatūros naujienos“ „Trečias frontas“	(1920–1923); (1925); (1924–1928); (1934–1938); (1930–1931).
3. Muzikos periodika	„Muzikos menas“ „Muzika“ „Muzikos aidai“ „Linksmasis dainininkas“ „Muzikos barai“ „Vargonininkas“	(1924–1925); (1925); (1926); (1927); (1931–1940); (1933–1934).
4. Meno periodika	„Menas“ „Gyvenimas ir menas“ „Meno kultūra“ „7 meno dienos“ „Meno dienos“ „Mūsų menas“	(1926–1927); (1927); (1928, 1930); (1927–1934); (1933–1935); (1937–1938).
5. Kino periodika	„Kino naujienos“ „Kinas“	(1931–1932); (1934–1935).
6. Fotografijos periodika	„Foto mėgėjas“	(1933–1934).
7. Teatro periodika	„Teatras“	(1937–1939).

3 PRIEDAS. TYRIMO ANKETA

KULTŪRINĖS PERIODIKOS SKAITYTOJŲ NUOMONĖS TYRIMAS APIE LIETUVOS KULTŪRINIŲ PERIODINIŲ LEIDINIŲ RINKĄ

Šios anketos tikslas – išsiaiškinti, kokius kultūrinius periodinius leidinius žino ir / ar skaito Lietuvos gyventojai, sužinoti skaitytojų nuomonę apie kultūrinių periodinių leidinių rinką Lietuvoje.

Anketa yra anoniminė. Tyrimo duomenys bus apibendrinti ir panaudoti Vilniaus universiteto, komunikacijos fakulteto, dokumentotyros instituto leidybos specialybės magistrantės Vaivos Kuodytės baigiamajame darbe.

Jums tinkantį atsakymą apibraukite. Į kai kuriuos klausimus gali būti daugiau nei vienas atsakymas, todėl sekite instrukcijas prie klausimų. Jos išskirtos *pasviruoju šriftu*.

Iš anksto dėkoju už bendradarbiavimą!

I. Ar skaitote / esate skaitę kultūrinę spaudą?

1. Taip
2. Ne

Jei atsakėte neigiamai, toliau atsakinėkite tik į II ir X–XVI klausimus.

II. Kuriuos iš žemiau pateiktų kultūrinių periodinių leidinių žinote?

1. Savaitraštį „Literatūra ir menas“
2. Savaitraštį „Nemunas“
3. Savaitraštį „Šiaurės Atėnai“
4. Savaitraštį „7 meno dienos“
5. Žurnalą „Bravissimo“
6. Žurnalą „Dailė“
7. Žurnalą „Filmai“
8. Žurnalą „Vyzdys“
9. Žurnalą „Kinas“
10. Žurnalą „Krantai“
11. Žurnalą „Kultūros aktualijos“
12. Žurnalą „Kultūros barai“
13. Žurnalą „Liaudies kultūra“
14. Žurnalą „Lietuvos scena“
15. Žurnalą „Metai“
16. Žurnalą „MiGazine“
17. Žurnalą „Miesto IQ“
18. Žurnalą „Muzikos barai“
19. Žurnalą „Naujoji Romuva“
20. Žurnalą „Pravda“
21. Žurnalą „Vilnius“
22. Žurnalą „Židinys“–„Aidai“
23. Kita (įrašykite) _____

III. Kurios iš žemiau pateiktų kultūrinių periodinių leidinių skaitote / esate skaitę?

1. Savaitraštį „Literatūra ir menas“
2. Savaitraštį „Nemunas“
3. Savaitraštį „Šiaurės Atėnai“
4. Savaitraštį „7 meno dienos“
5. Žurnalą „Bravissimo“
6. Žurnalą „Dailė“
7. Žurnalą „Filmai“
8. Žurnalą „Vyzdys“
9. Žurnalą „Kinas“
10. Žurnalą „Krantai“
11. Žurnalą „Kultūros aktualijos“
12. Žurnalą „Kultūros barai“
13. Žurnalą „Liaudies kultūra“
14. Žurnalą „Lietuvos scena“
15. Žurnalą „Metai“
16. Žurnalą „MiGazine“
17. Žurnalą „Miesto IQ“
18. Žurnalą „Muzikos barai“
19. Žurnalą „Naujoji Romuva“
20. Žurnalą „Pravda“
21. Žurnalą „Vilnius“
22. Žurnalą „Židinys“–„Aidai“
23. Kita (įrašykite) _____

IV. Kada Jūs paskutinį kartą skaitėte ar peržvelgėte šiuos kultūrinius periodinius leidinius? Skaitykite kiekvieną leidinio pavadinimą. Prie kiekvieno leidinio apibraukite po vieną atsakymą.

Leidiny	Per paskutines 7 dienas	Per paskutinį mėnesį	Per paskutinius 6 mėnesius	Neprisimenu	Niekad neskaičiau
„Bravissimo“	1	2	3	4	5
„Dailė“	1	2	3	4	5
„Filmai“	1	2	3	4	5
„Vyzdys“	1	2	3	4	5
„Kinas“	1	2	3	4	5
„Krantai“	1	2	3	4	5
„Kultūros aktualijos“	1	2	3	4	5
„Kultūros barai“	1	2	3	4	5
„Liaudies kultūra“	1	2	3	4	5
„Lietuvos scena“	1	2	3	4	5
„Literatūra ir menas“	1	2	3	4	5
„Metai“	1	2	3	4	5
„MiGazine“	1	2	3	4	5
„Miesto IQ“	1	2	3	4	5
„Muzikos barai“	1	2	3	4	5
„Naujoji Romuva“	1	2	3	4	5
„Nemunas“	1	2	3	4	5
„Pravda“	1	2	3	4	5
„Šiaurės Atėnai“	1	2	3	4	5
„Vilnius“	1	2	3	4	5
„Židinys“–„Aidai“	1	2	3	4	5
„7 meno dienos“	1	2	3	4	5

V. Kokius kultūrinius periodinius leidinius Jūs skaitote visada (kiekvieną numerį, reguliariai), kartais skaitote (ne kiekvieną numerį, nereguliariai), skaitote retai (atsitiktinai ar ieškant konkretaus straipsnio), visai neskaitote. Prie kiekvieno leidinio apibraukite po vieną atsakymą.

Leidiny	Skaitau visada	Kartais skaitau	Skaitau retai	Visai neskaitau
„Bravissimo“	1	2	3	4
„Dailė“	1	2	3	4
„Filmai“	1	2	3	4
„Vyzdis“	1	2	3	4
„Kinas“	1	2	3	4
„Krantai“	1	2	3	4
„Kultūros aktualijos“	1	2	3	4
„Kultūros barai“	1	2	3	4
„Liaudies kultūra“	1	2	3	4
„Lietuvos scena“	1	2	3	4
„Literatūra ir menas“	1	2	3	4
„Metai“	1	2	3	4
„MiGazine“	1	2	3	4
„Miesto IQ“	1	2	3	4
„Muzikos barai“	1	2	3	4
„Naujoji Romuva“	1	2	3	4
„Nemunas“	1	2	3	4
„Pravda“	1	2	3	4
„Šiaurės Atėnai“	1	2	3	4
„Vilnius“	1	2	3	4
„Židinys“–„Aidai“	1	2	3	4
„7 meno dienos“	1	2	3	4

VI. Kokiais būdais skaitote kultūrinę periodinę spaudą?

1. Prenumeruojate
2. Skaitote bibliotekoje
3. Perkate
4. Gaunate iš draugų, pažįstamų
5. Skaitote internetu
6. Kita (įrašykite) _____

VII. Jūsų nuomone, kultūrinių periodinių leidinių Lietuvos rinkai yra:

1. Per mažai
2. Per daug
3. Tiek, kiek reikia
4. Neturiu nuomonės

VIII. Jūsų nuomone, ar kultūrinių periodinių leidinių kokybė priklauso nuo Kultūros ministerijos ar Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo finansavimo?

1. Priklauso
2. Nepriklauso
3. Neturiu nuomonės

IX. Kurie iš šių kultūrinių periodinių leidinių Jums asmeniškai yra labai reikalingi, mažiau reikalingi, visai nereikalingi? Prie kiekvieno leidinio lentelėje apibraukite po vieną atsakymą.

	Labai reikalingi	Mažiau reikalingi	Visai nereikalingi
„Bravissimo“	1	2	3
„Dailė“	1	2	3
„Filmai“	1	2	3
„Vyzdys“	1	2	3
„Kinas“	1	2	3
„Krantai“	1	2	3
„Kultūros aktualijos“	1	2	3
„Kultūros barai“	1	2	3
„Liaudies kultūra“	1	2	3
„Lietuvos scena“	1	2	3
„Literatūra ir menas“	1	2	3
„Metai“	1	2	3
„MiGazine“	1	2	3
„Miesto IQ“	1	2	3
„Muzikos barai“	1	2	3
„Naujoji Romuva“	1	2	3
„Nemunas“	1	2	3
„Pravda“	1	2	3
„Šiaurės Atėnai“	1	2	3
„Vilnius“	1	2	3
„Židinys“–„Aidai“	1	2	3
„7 meno dienos“	1	2	3

PABAIGAI KELETAS KLAUSIMŲ APIE JUS

X. Jūsų lytis

1. Vyras
2. Moteris

XI. Kiek Jums metų?

(Įrašykite)_____

XII. Jūsų išsimokslinimas?

1. Pagrindinis arba nebaigtas vidurinis (daugiau nei 9 klasės) arba profesinio mokymo mokykla
2. Vidurinis
3. Aukštesnysis (technikumas)
4. Aukštasis

XIII. Šiuo metu Jūs esate

1. Moksleivis
2. Studentas
3. Bedarbis
4. Dirbantis
5. Dirbantis studentas
6. Pensininkas
7. Kita (įrašykite)_____

Jei šiuo metu nedirbate, praleiskite XIV klausimą. Jei esate moksleivis, pereikite prie XVI klausimo.

XIV. Sritis, kurioje dirbate

1. Humanitarinė sritis
2. Socialinė sritis
3. Technologinė sritis
4. Biomedicinos sritis
5. Fizinė sritis
6. Kita (įrašykite) _____

XV. Sritis, kurioje studijuojate / studijavote

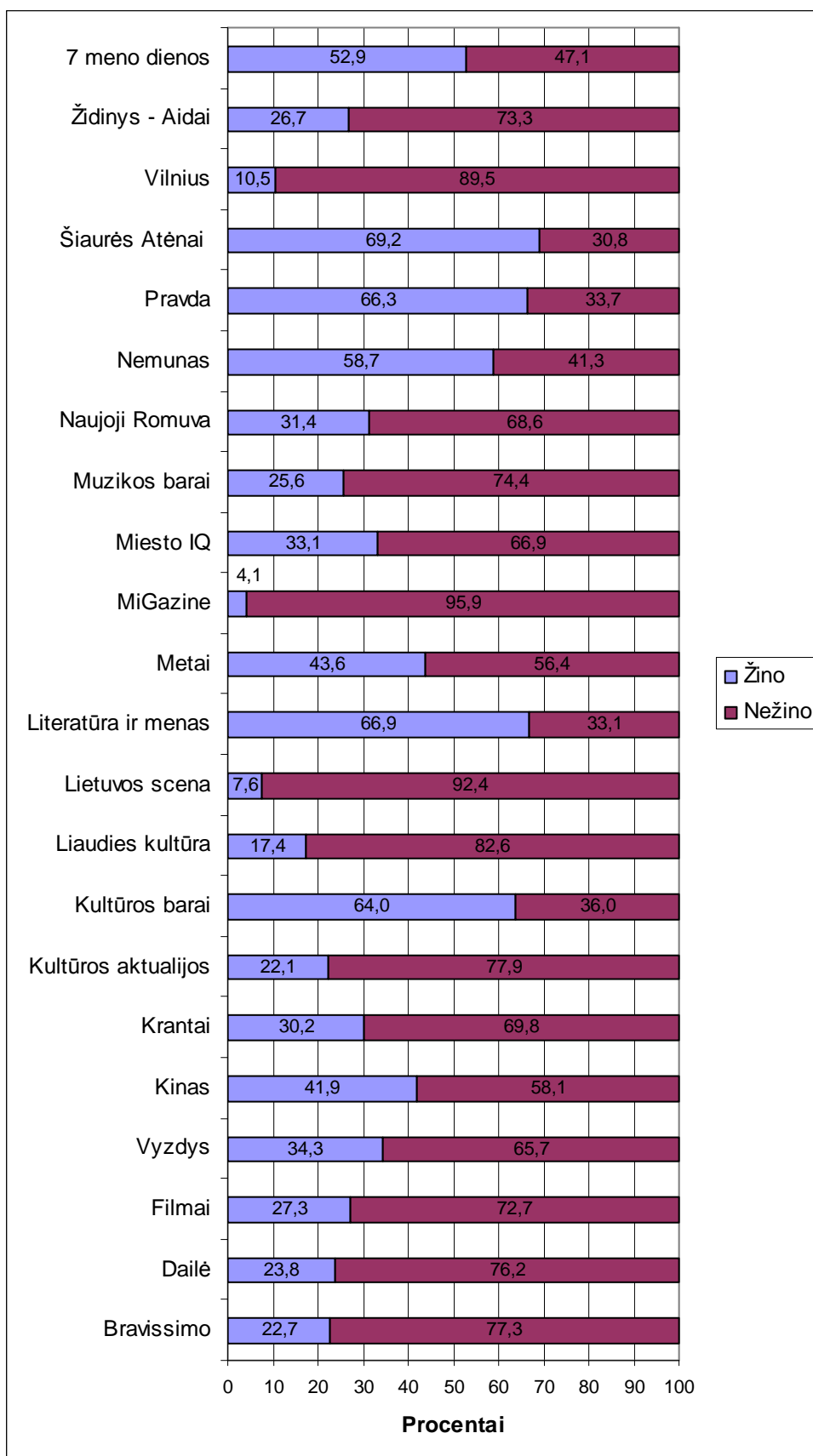
1. Humanitariniai mokslai
2. Socialiniai mokslai
3. Technologijos mokslai
4. Biomedicinos mokslai
5. Fiziniai mokslai
6. Kita (įrašykite) _____

XVI. Jūsų gyvenamoji vieta

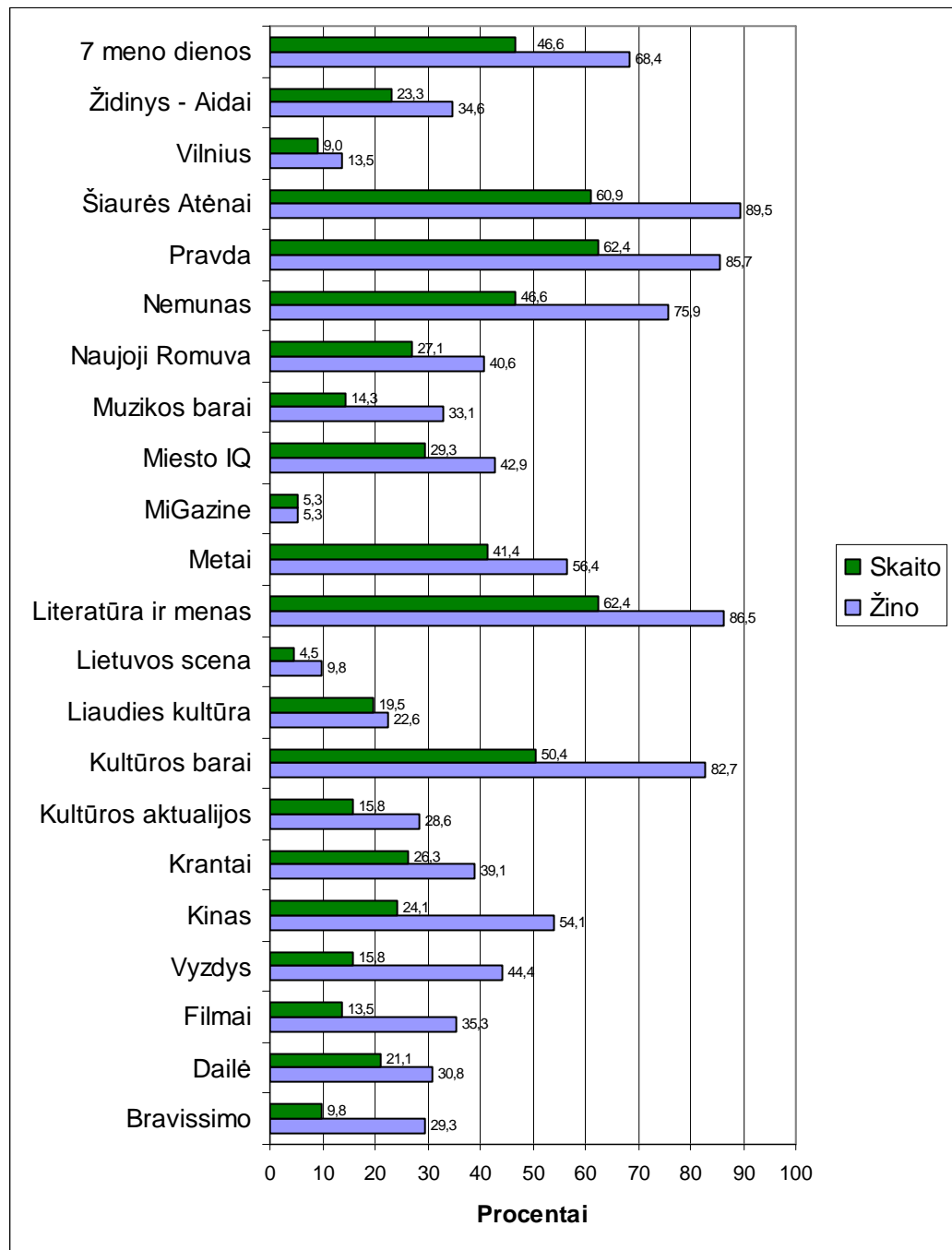
(Įrašykite) _____

NUOŠIRDŽIAI DĖKOJU UŽ ATSAKYMUS!

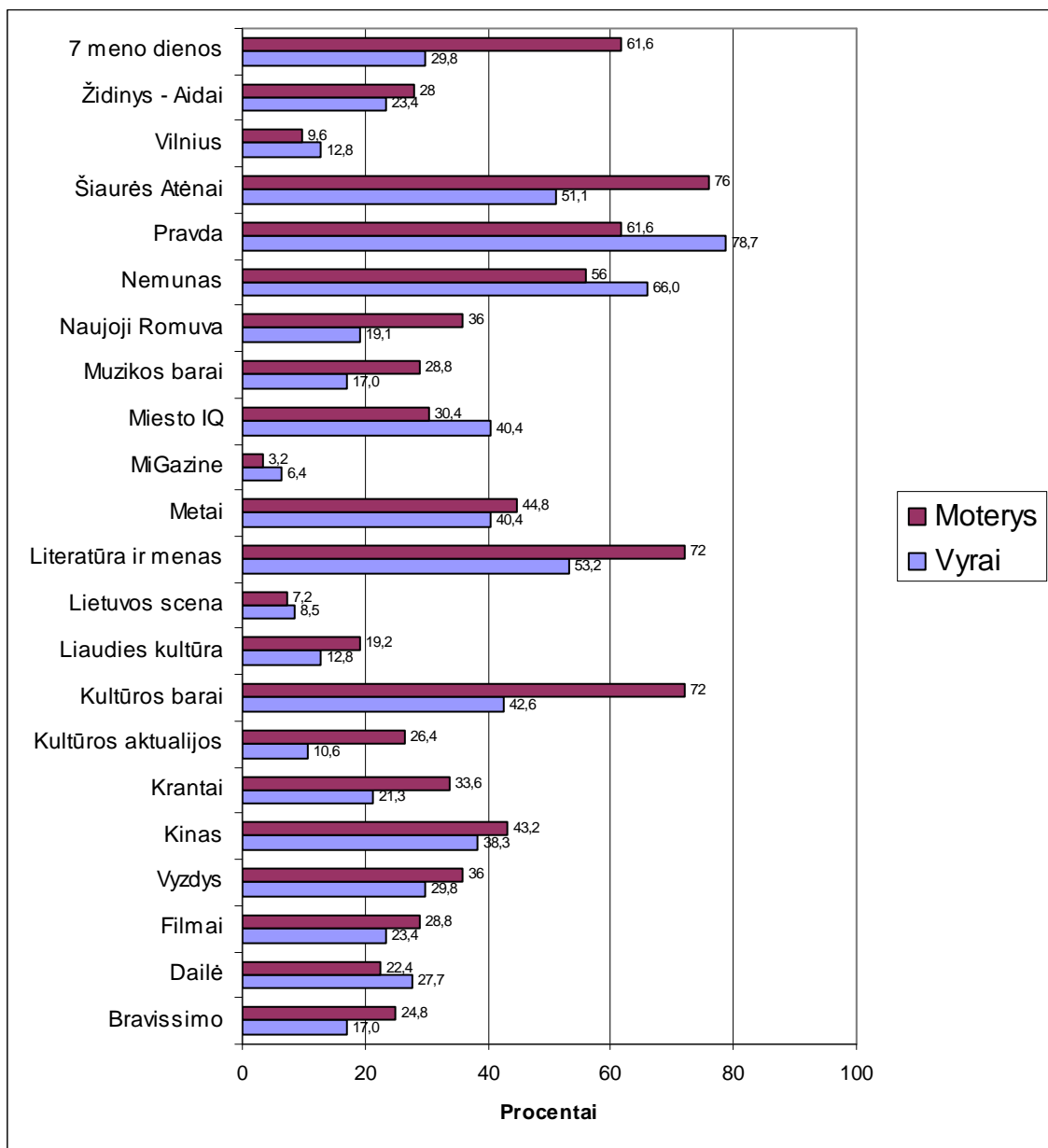
4 PRIEDAS. LEIDINIŲ ŽINOMUMAS (VISŲ RESPONDENTŲ)

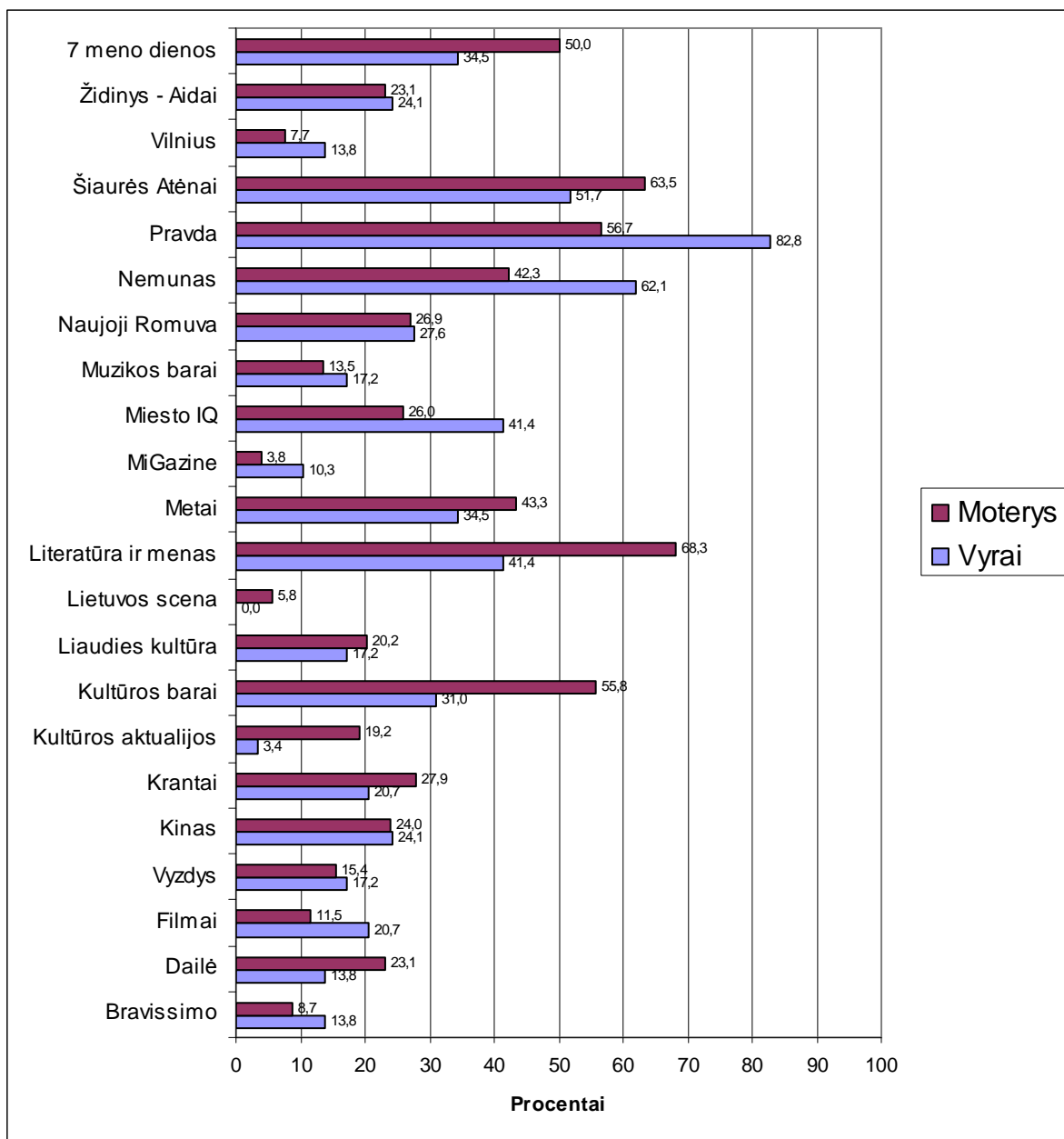
**5 PRIEDAS. LEIDINIŲ ŽINOMUMAS IR SKAITYMAS
(NUO SKAITANČIŲ KULTŪRINĘ PERIODIKĄ RESPONDENTŲ)**

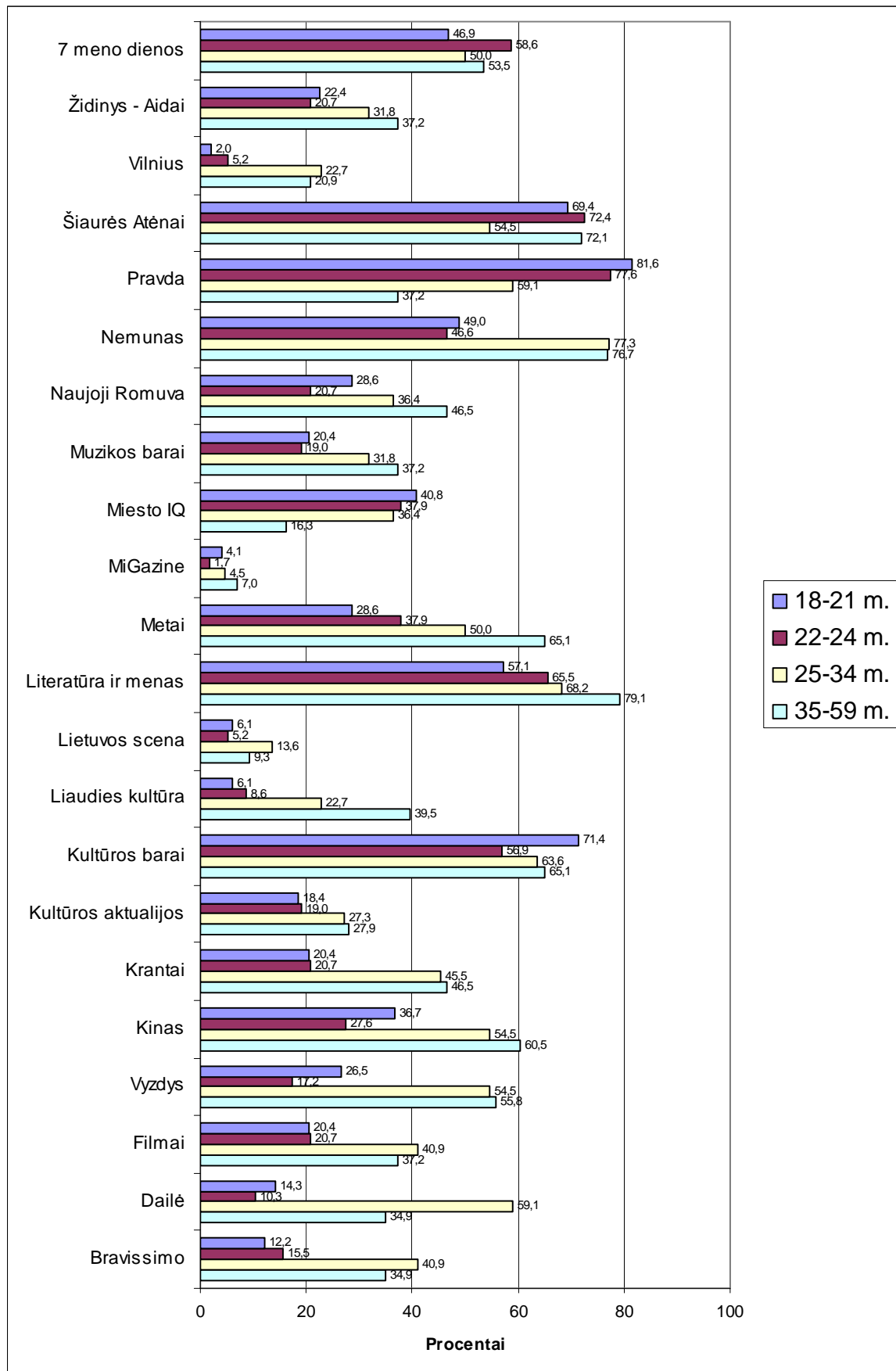
6 PRIEDAS. LEIDINIŲ ŽINOMUMAS PAGAL LYTĮ (NUO VISŲ RESPONDENTŲ)

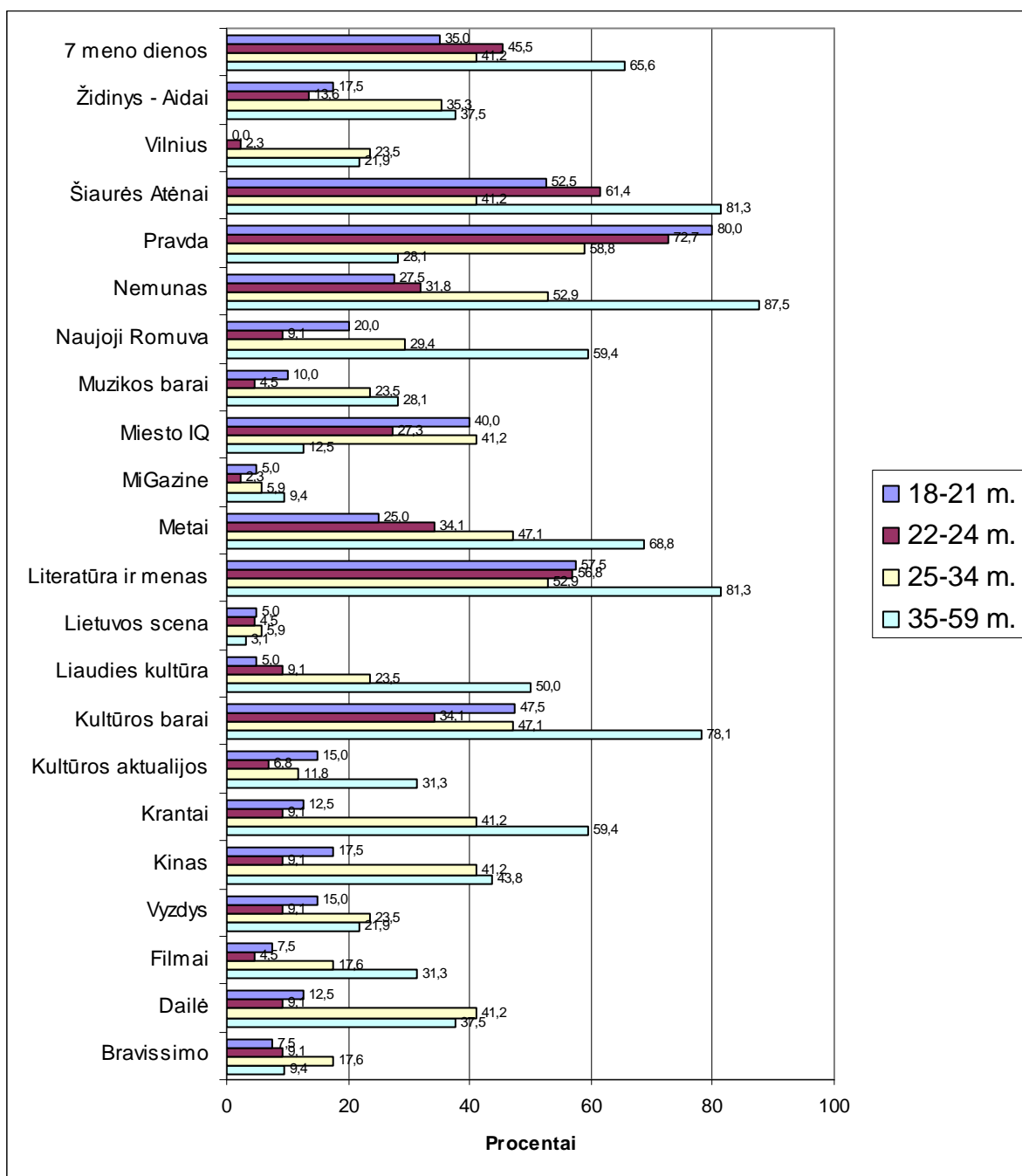
**7 PRIEDAS. LEIDINIŲ SKAITYMAS IR ŽINOMUMAS PAGAL LYTĮ
(NUO SKAITANČIŲ KULTŪRINĘ PERIODIKĄ RESPONDENTŲ)**

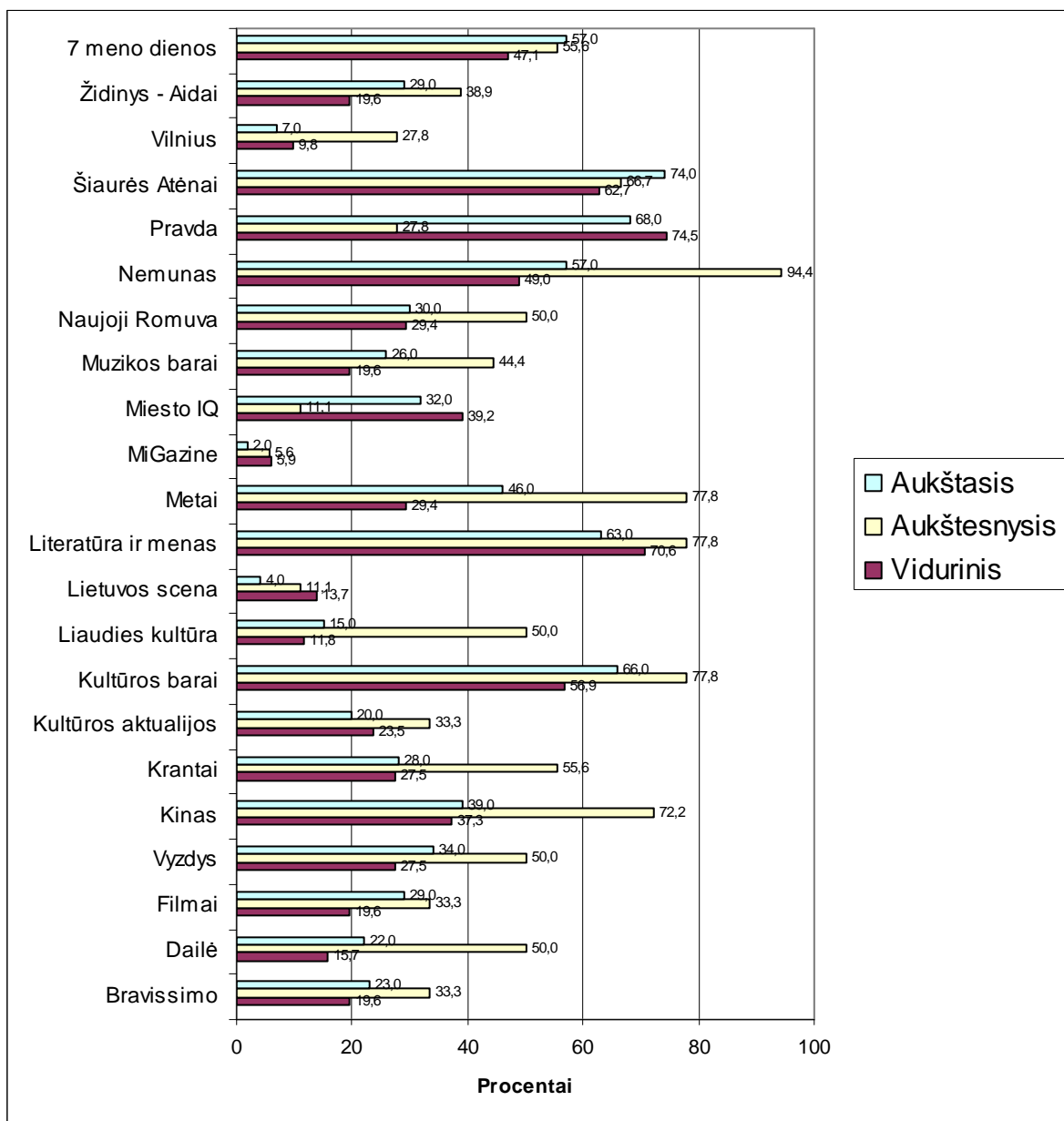
**8 PRIEDAS. LEIDINIŲ ŽINOMUMAS PAGAL AMŽIAUS GRUPES
(NUO VISŲ RESPONDENTŲ)**

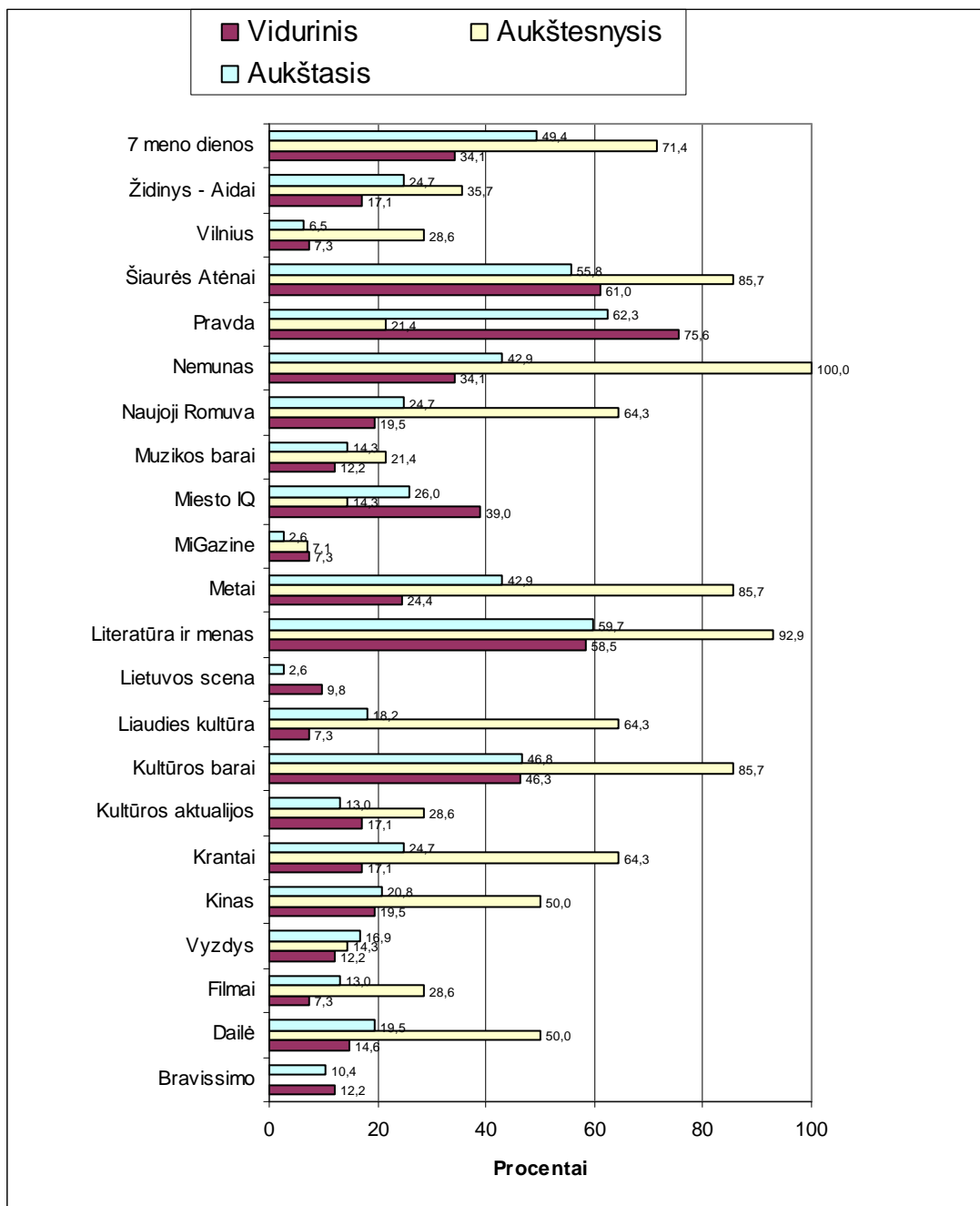
9 PRIEDAS. LEIDINIŲ SKAITYMAS PAGAL AMŽIAUS GRUPEIS

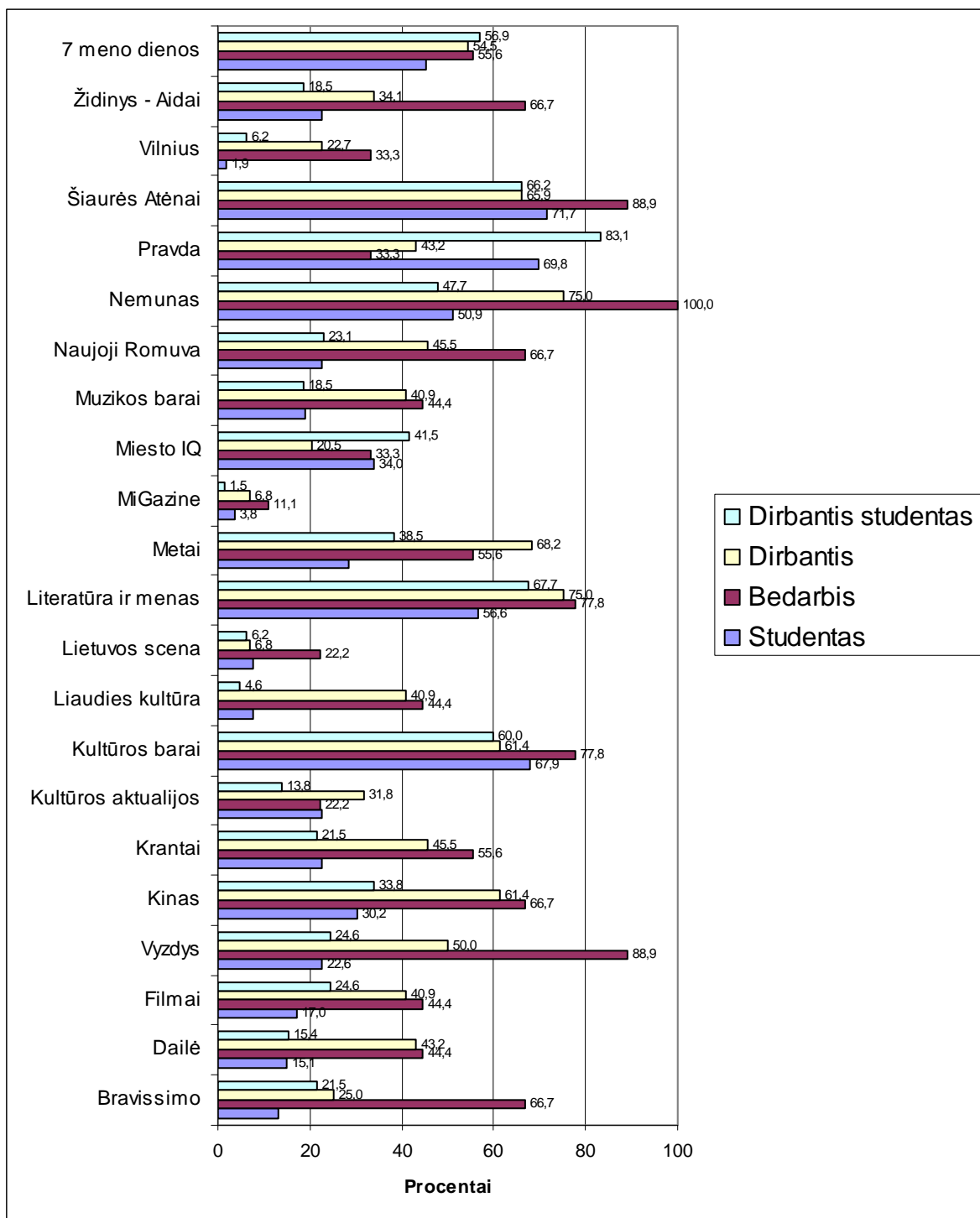
**10 PRIEDAS. LEIDINIŲ ŽINOMUMAS PAGAL IŠSIMOKSLINIMĄ
(NUO VISŲ RESPONDENTŲ)**

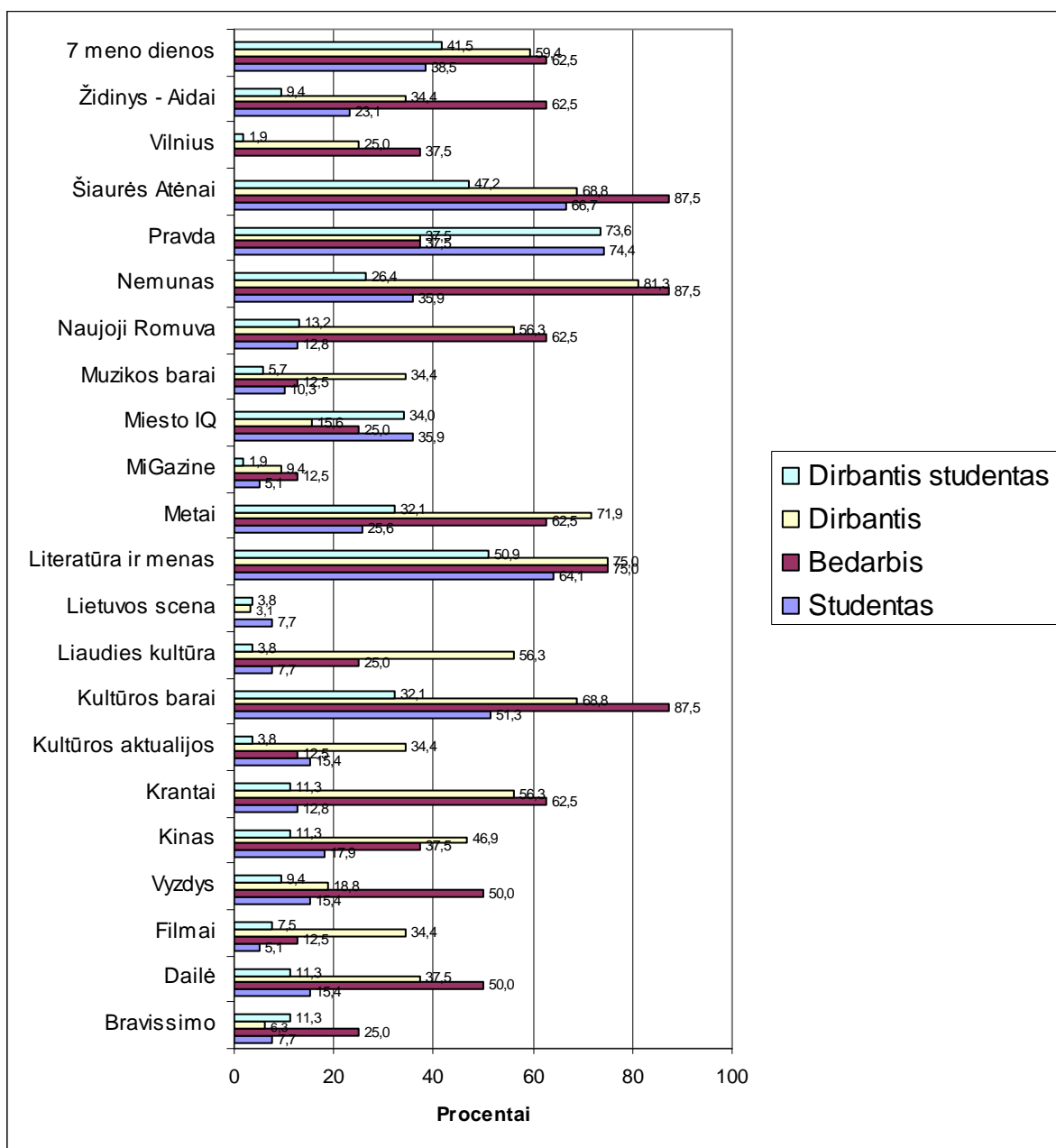
11 PRIEDAS. LEIDINIŲ SKAITYMAS PAGAL IŠSIMOKSLINIMĄ

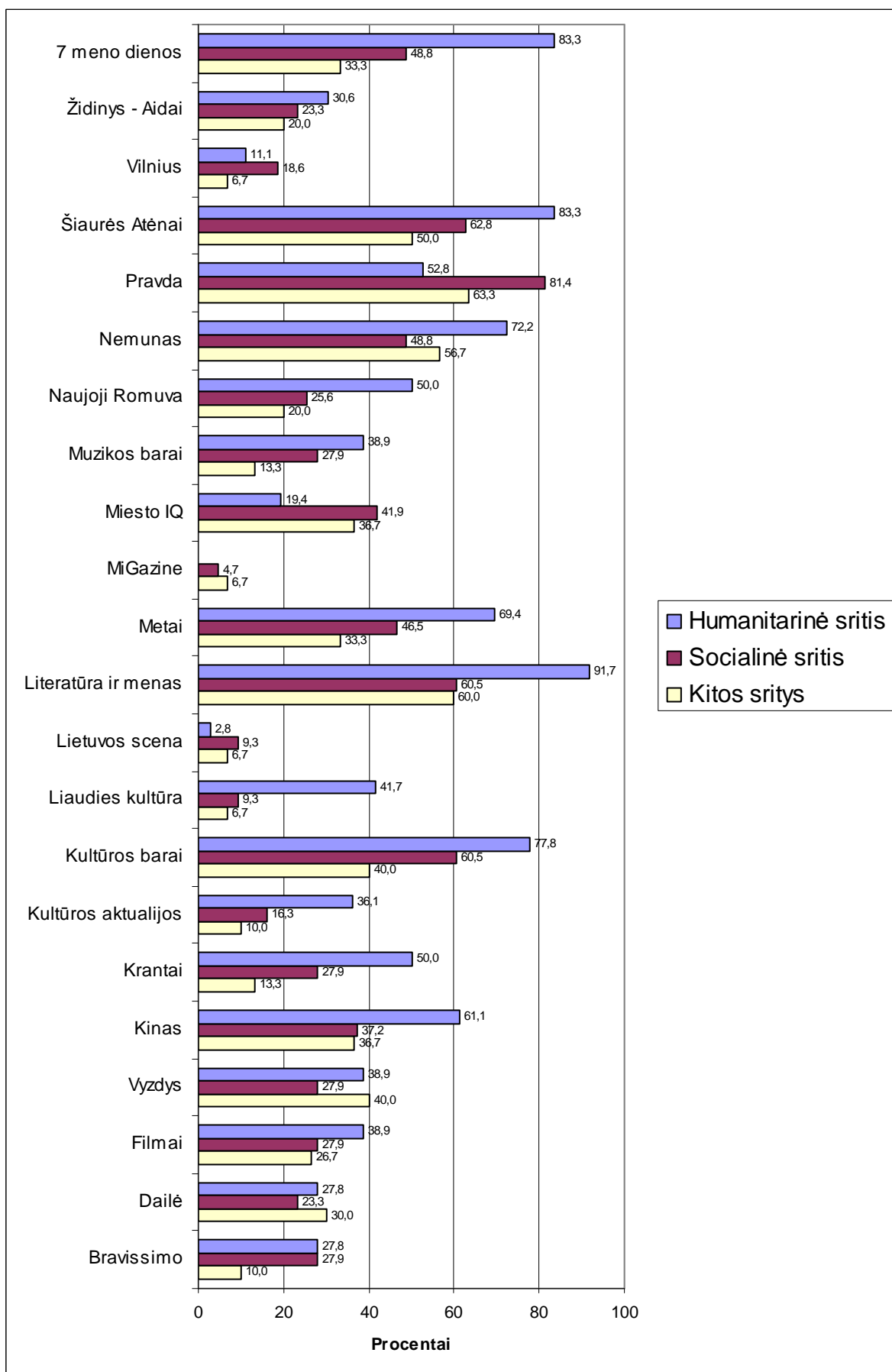
**12 PRIEDAS. LEIDINIŲ ŽINOMUMAS PAGAL UŽSIĖMIMĄ
(NUO VISŲ RESPONDENTŲ)**

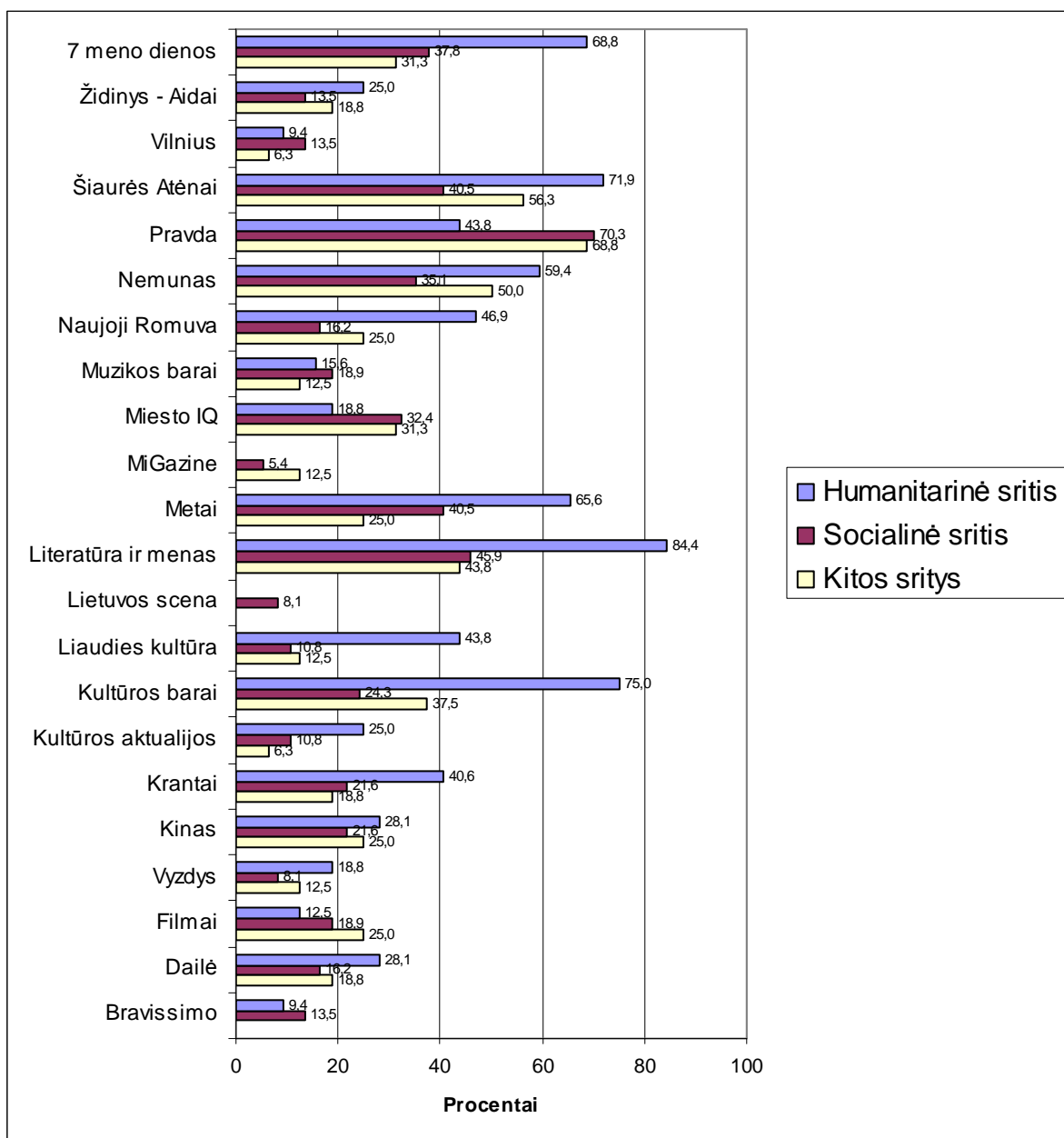
13 PRIEDAS. LEIDINIŲ SKAITYMAS PAGAL UŽSIĖMIMĄ

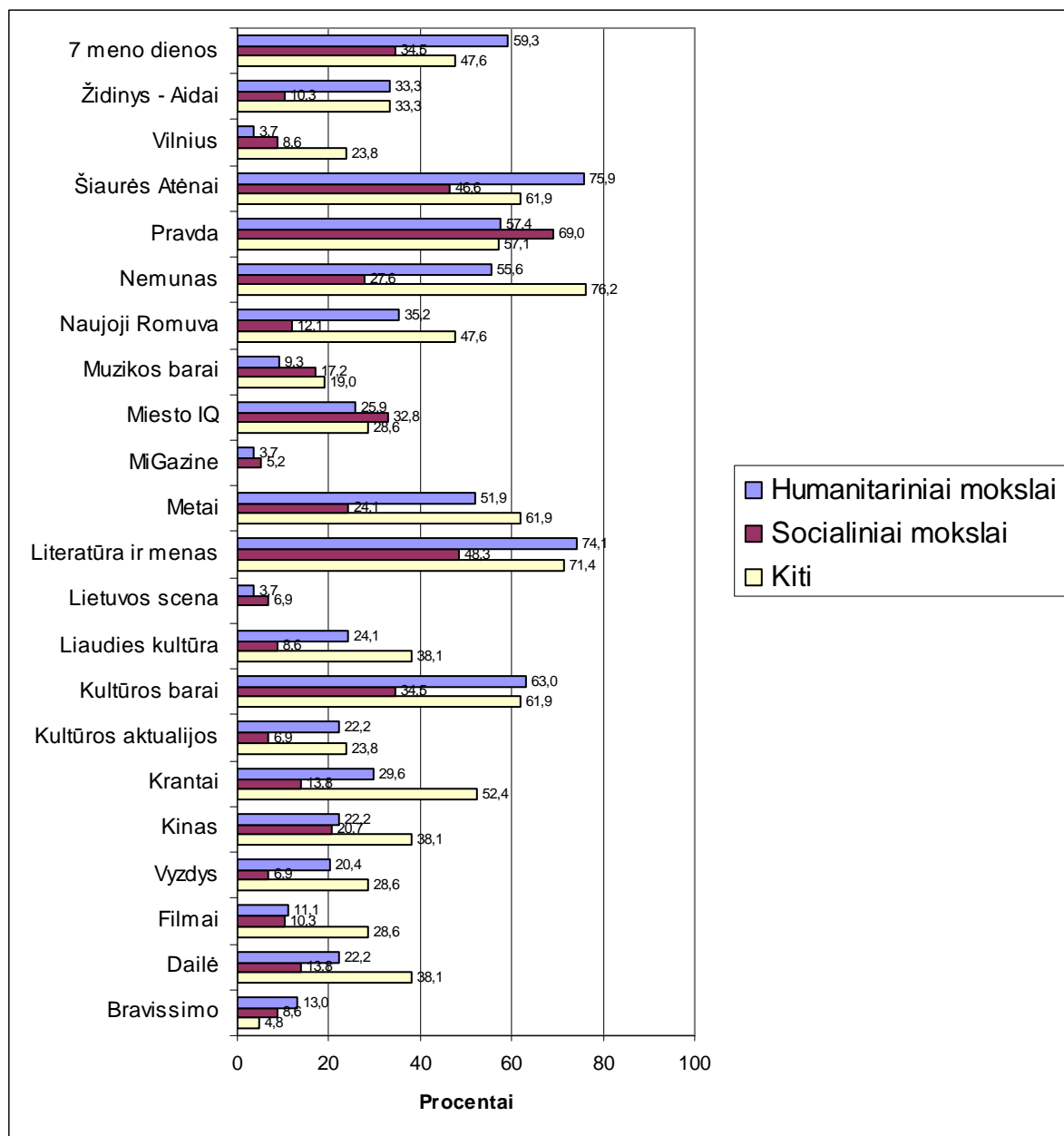
14 PRIEDAS. LEIDINIŲ ŽINOMUMAS PAGAL DARBO SRITĮ

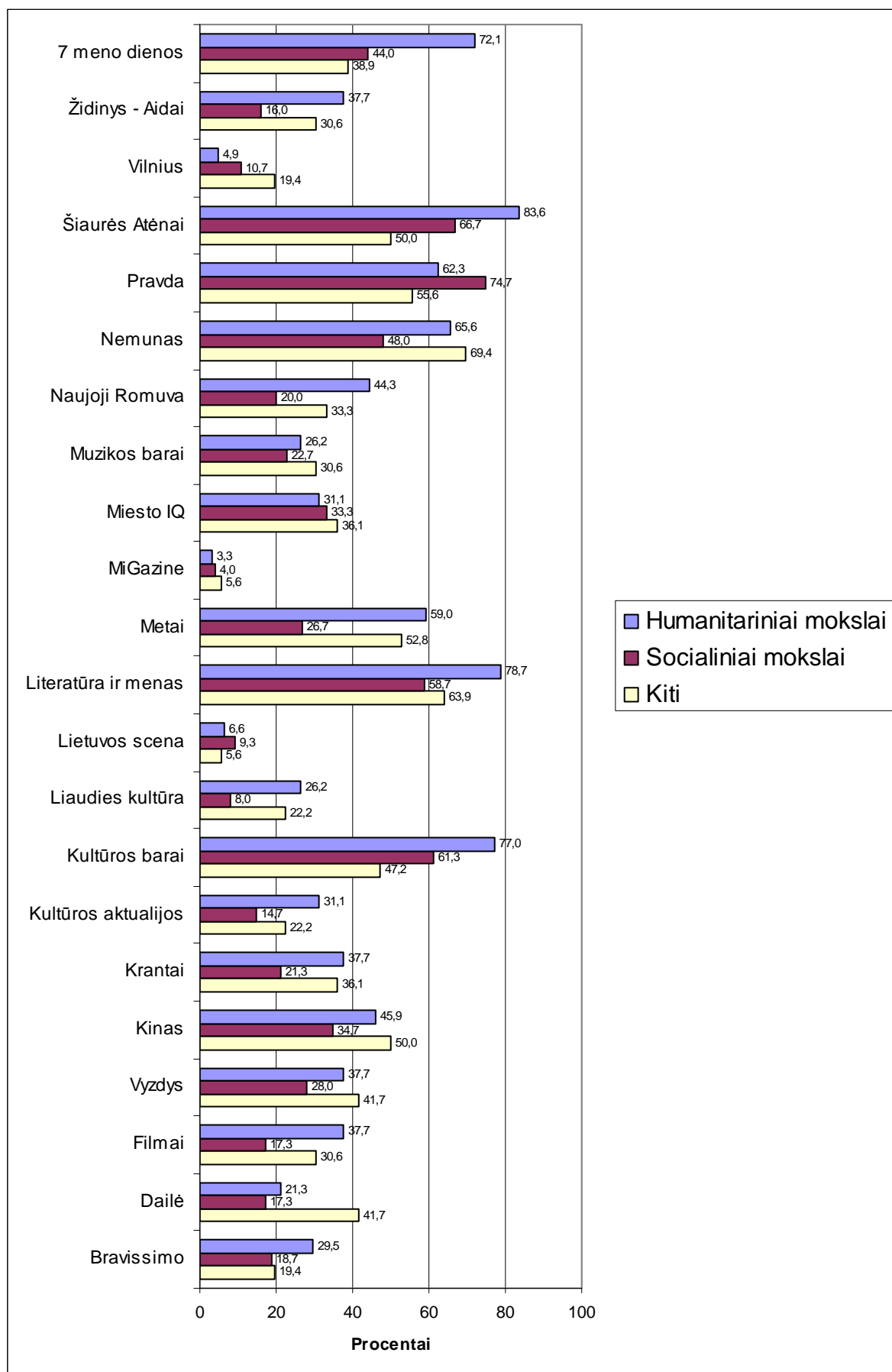
15 PRIEDAS. LEIDINIŲ SKAITYMAS PAGAL DARBO SRITĮ

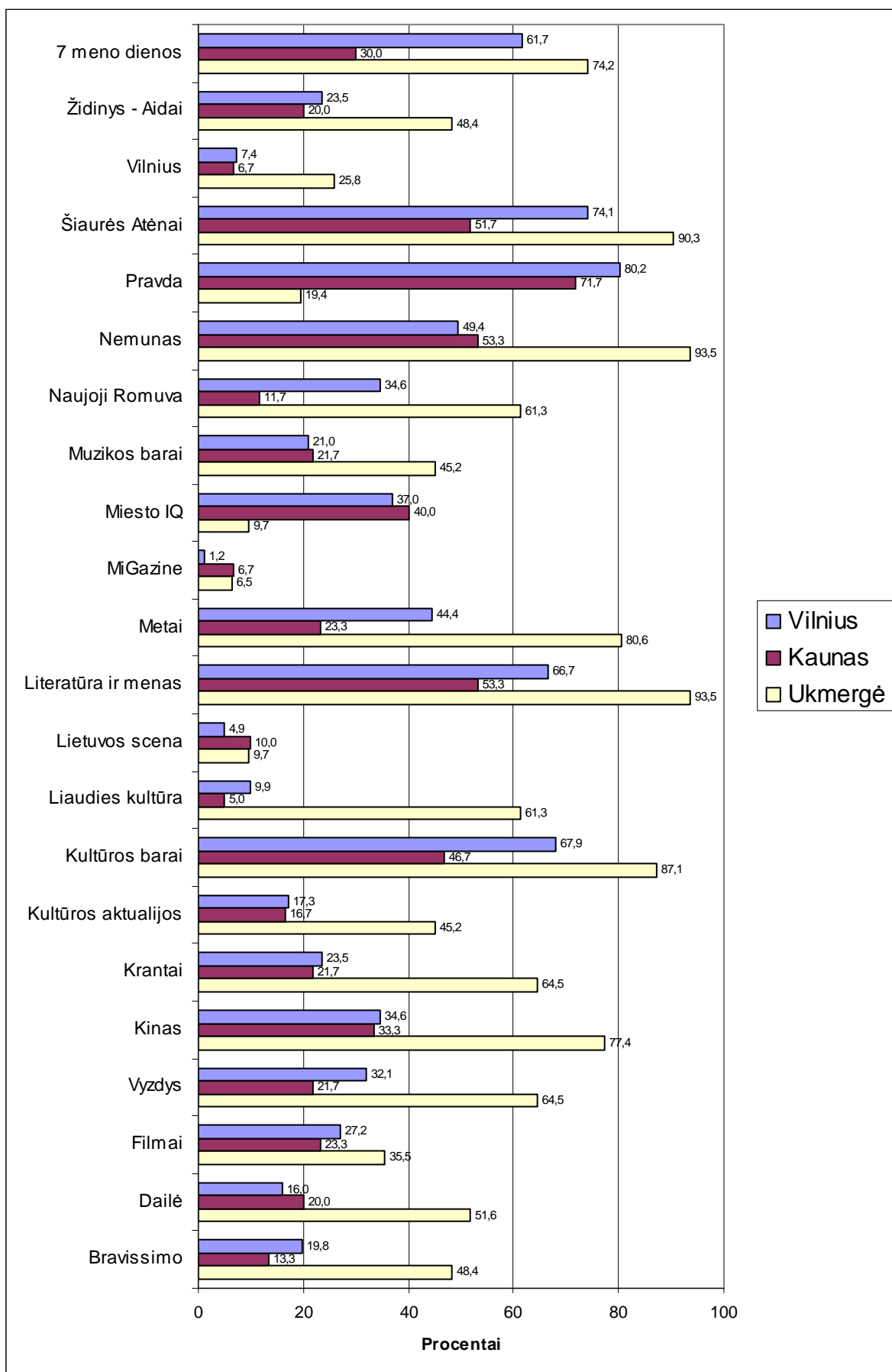
16 PRIEDAS. LEIDINIŲ ŽINOMUMAS PAGAL STUDIJŲ SRITĮ

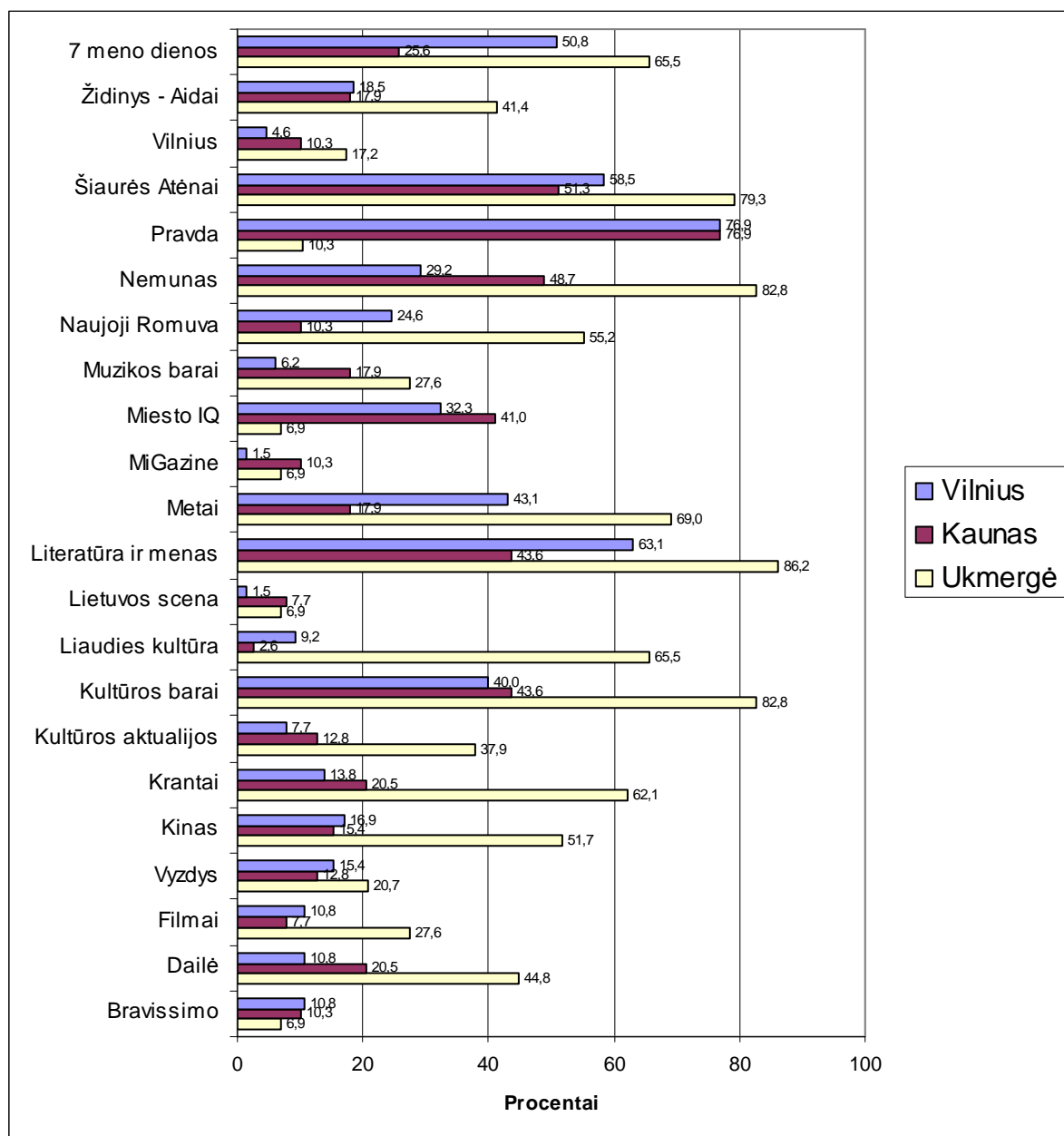
17 PRIEDAS. LEIDINIŲ SKAITYMAS PAGAL STUDIJŲ SRITĮ

18 PRIEDAS. LEIDINIŲ ŽINOMUMAS PAGAL VIETOVĘ

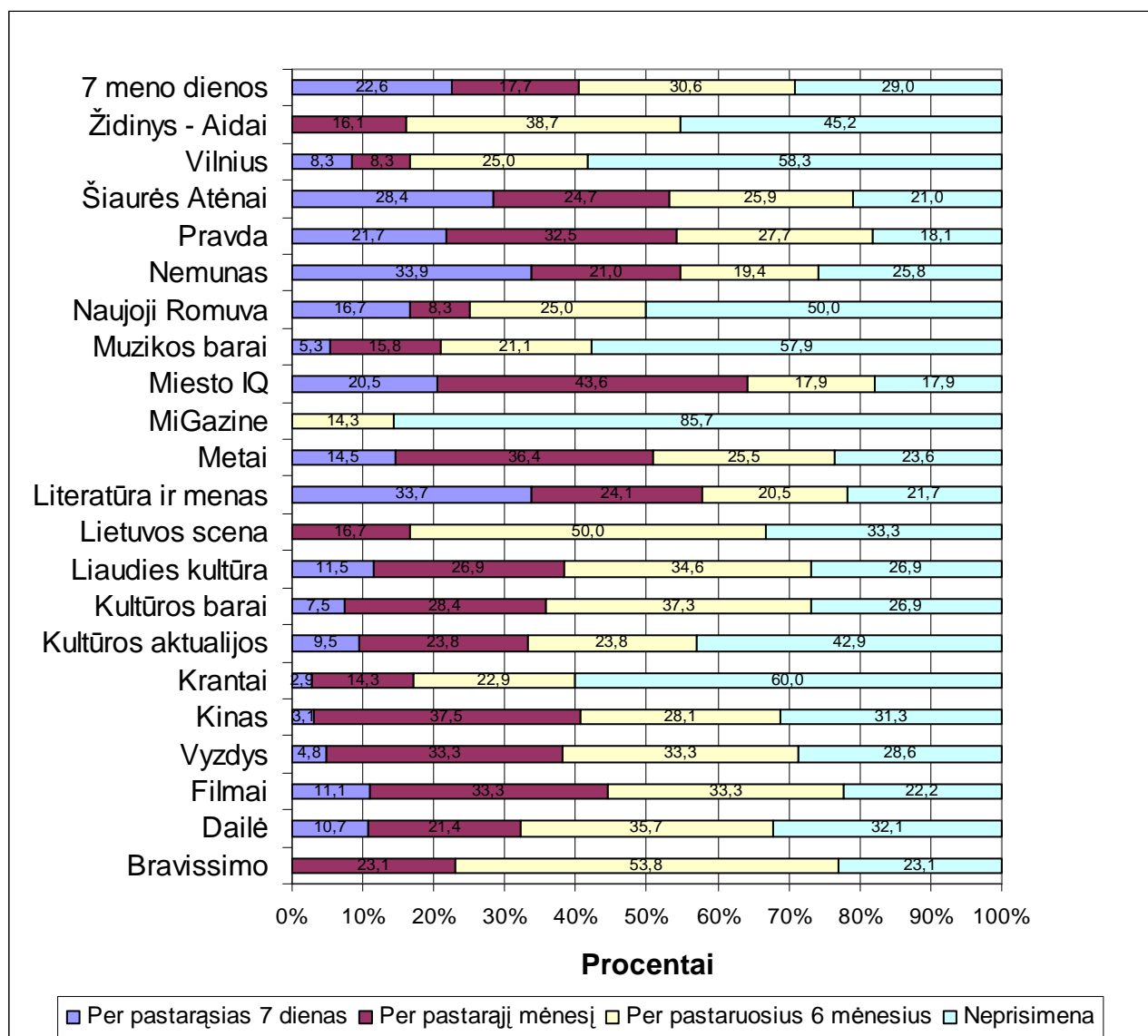
19 PRIEDAS. LEIDINIŲ SKAITYMAS PAGAL VIETOVĘ

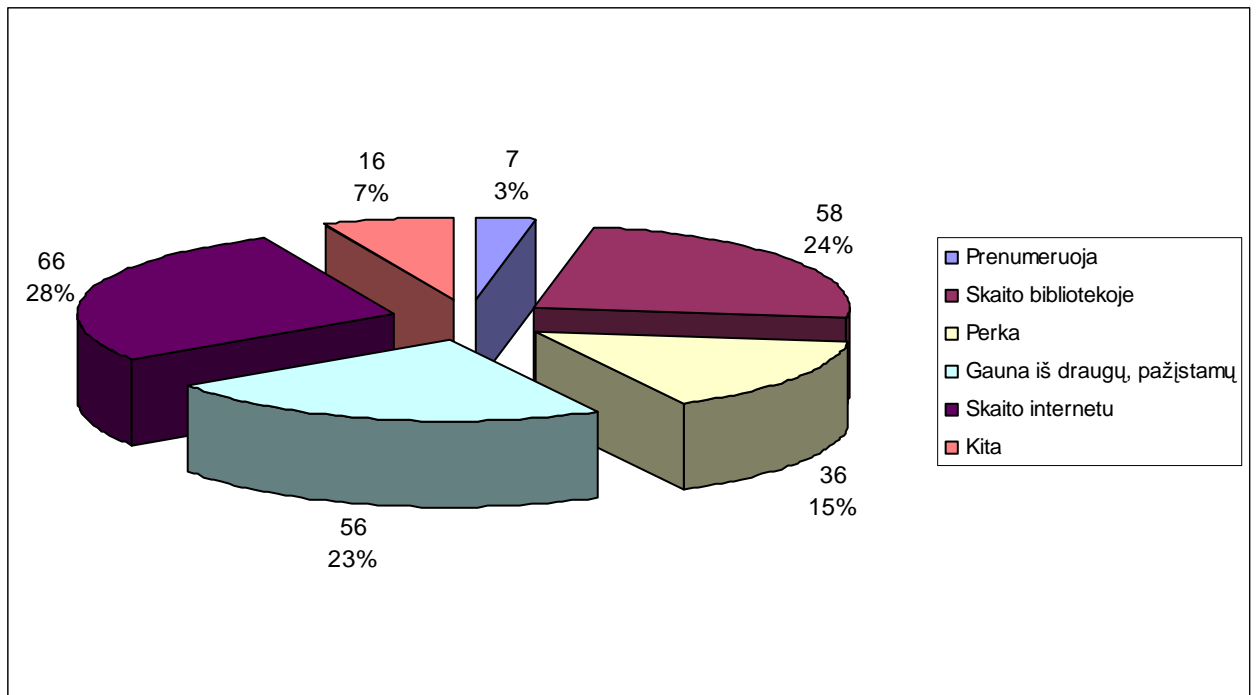
20 PRIEDAS. LEIDINIŲ SKAITYMAS (VISŲ RESPONDENTŲ)

Leidiny	Neskaito	Skaito
„Lietuvos scena“	127	6
„MiGazine“	126	7
„Vilnius“	121	12
„Bravissimo“	120	13
„Filmai“	115	18
„Muzikos barai“	114	19
„Vyzdys“	112	21
„Kultūros aktualijos“	112	21
„Liaudies kultūra:	107	26
„Dailė“	105	28
„Naujasis židinys“-„Aidai“	102	31
„Kinas“	101	32
„Krantai“	98	35
„Naujoji Romuva“	97	36
„Miesto IQ“	94	39
„Metai“	78	55
„Nemunas“	71	64
7 meno dienos“	71	64
„Kultūros barai“	66	67
„Šiaurės Atėnai“	52	85
„Literatūra ir menas“	50	87
„Pravda“	50	87

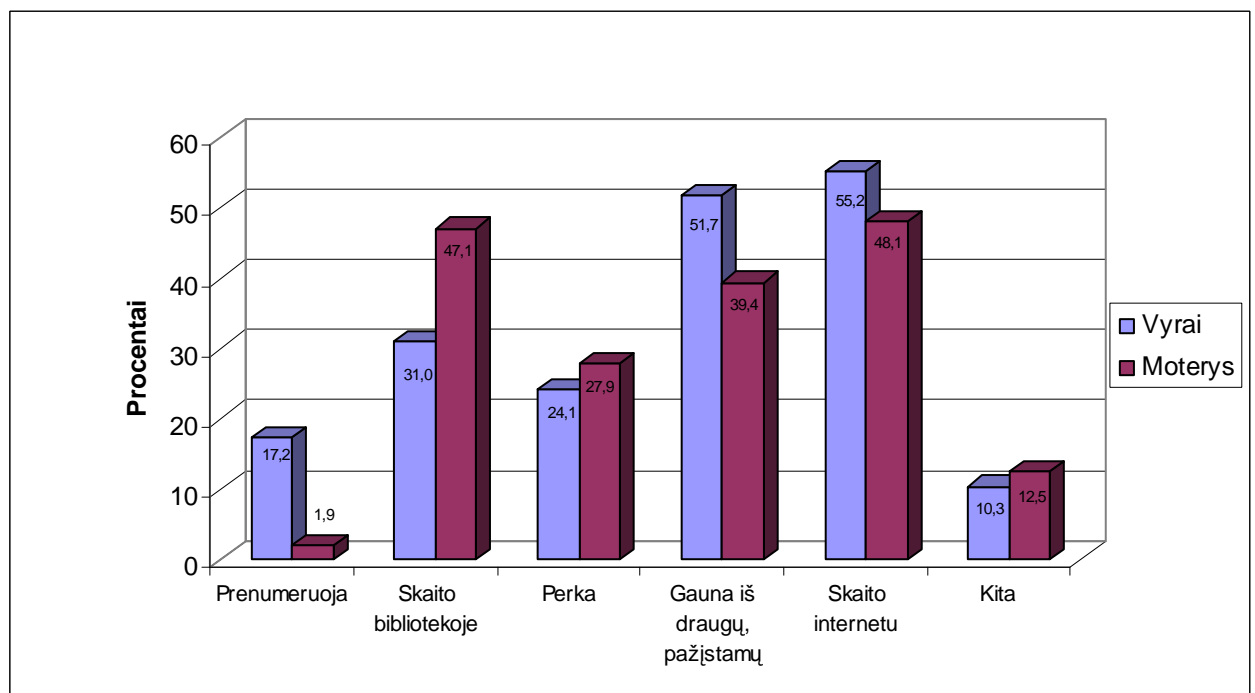
21 PRIEDAS. PASKUTINIS LEIDINIŲ SKAITYMAS

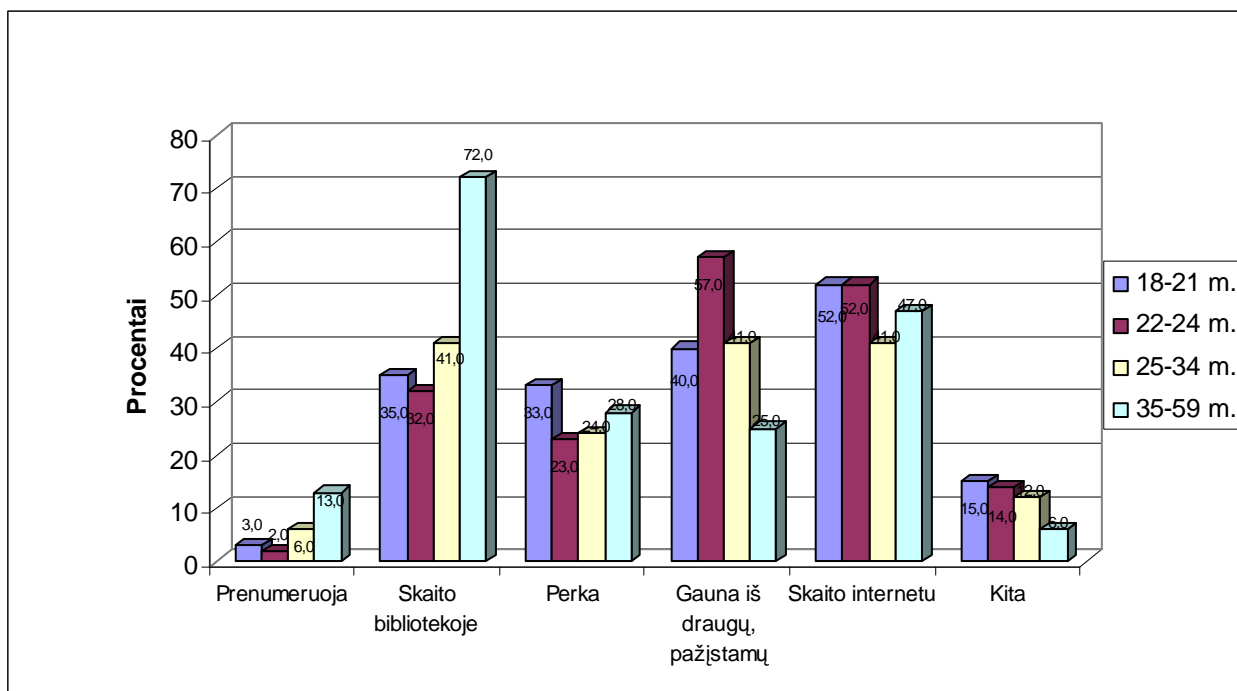
**22 PRIEDAS. KOKIAIS BŪDAIS SKAITO KULTŪRINĘ PERIODIKĄ
(VISI RESPONDENTAI)**

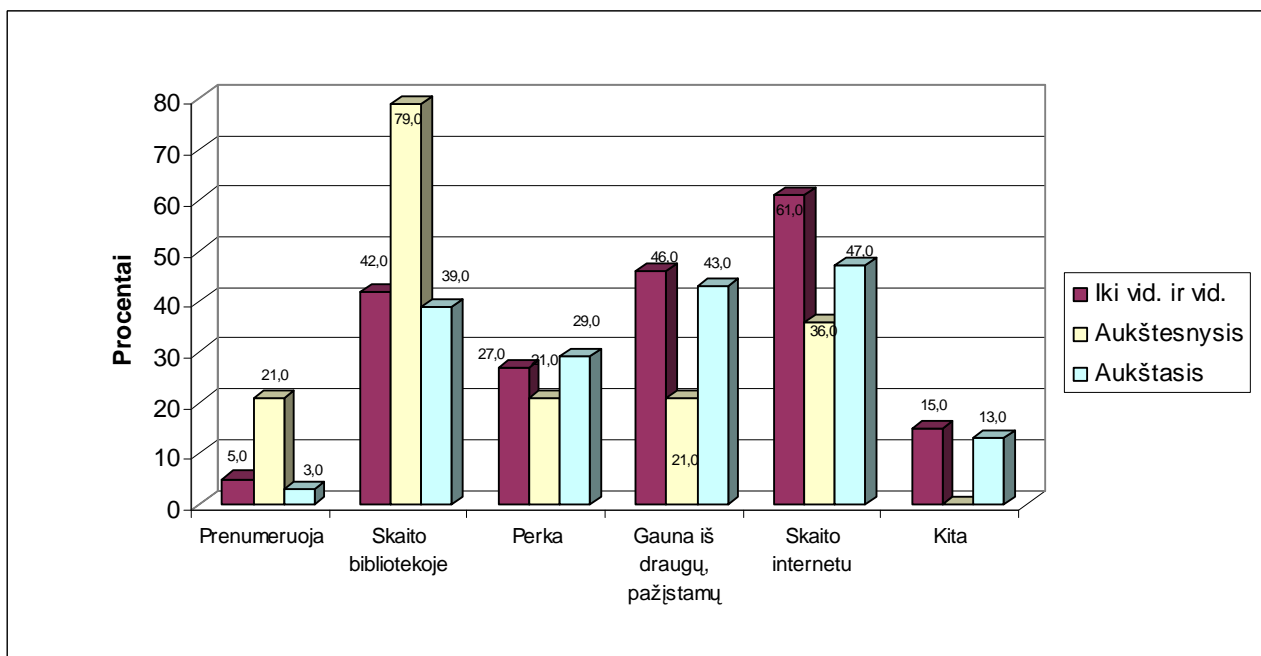
23 PRIEDAS. KULTŪRINĖS PERIODIKOS SKAITYMO BŪDAI PAGAL LYTIS

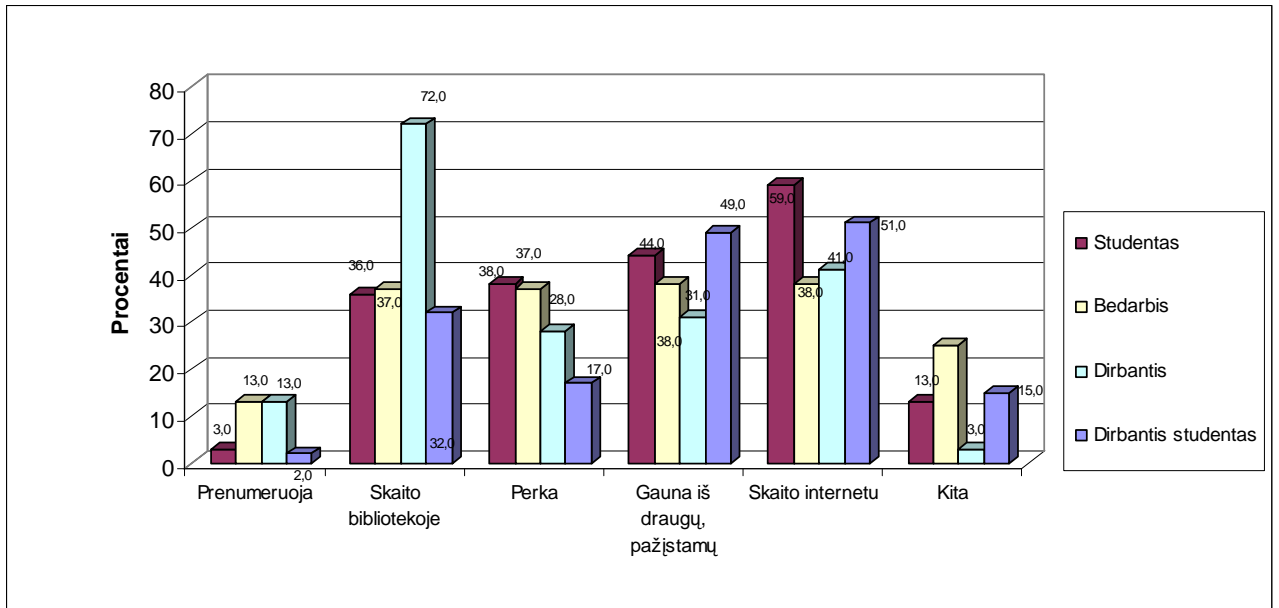
24 PRIEDAS. KULTŪRINĒS PERIODIKOS SKAITĪMO BŪDAI PAGAL AMŽIAUS GRUPES

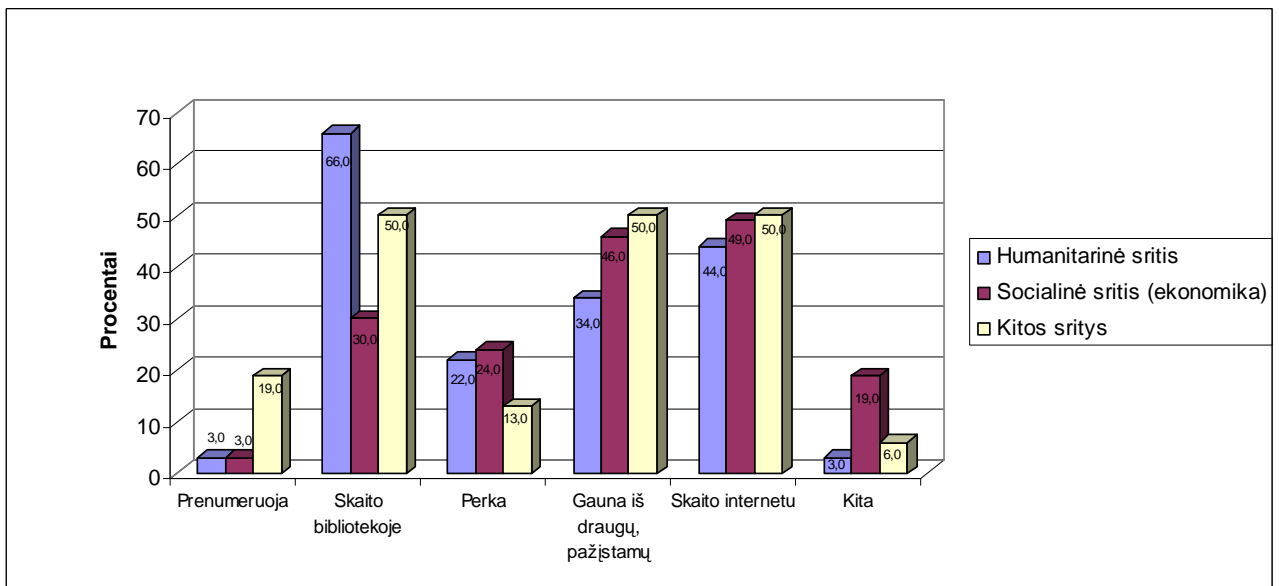
25 PRIEDAS. KULTŪRINĒS SPAUDOS SKAITĪMO BŪDAI PAGAL IŠSIMOKSLINĪMA

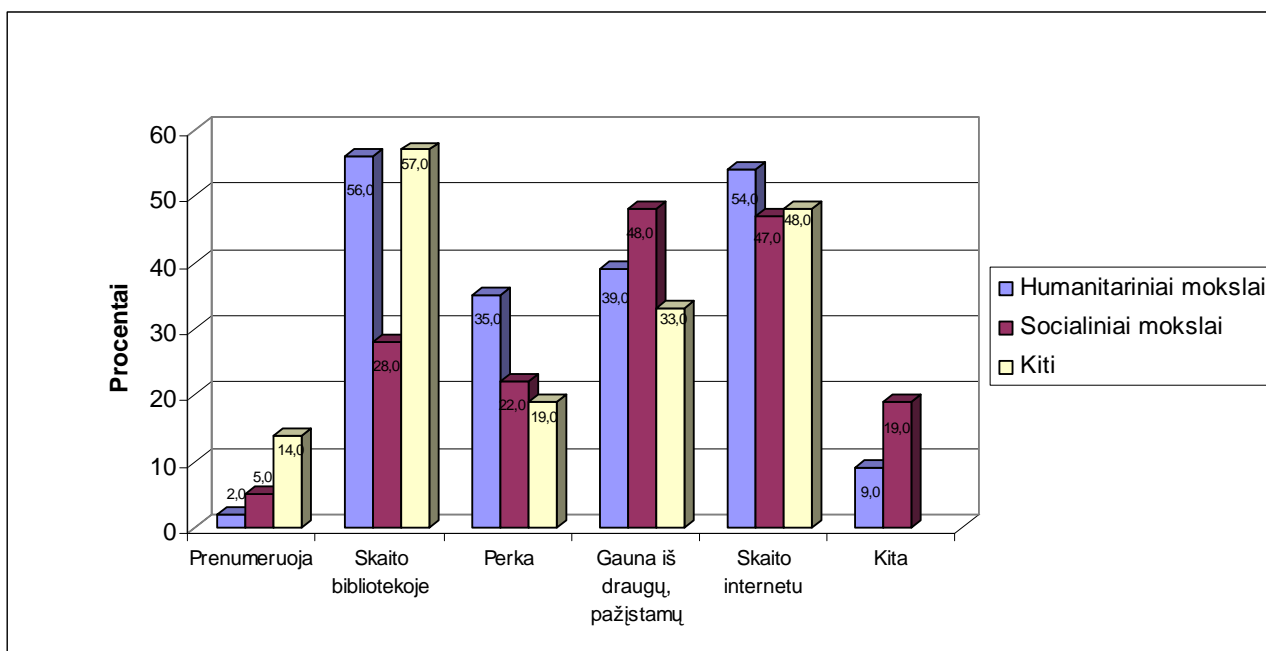
26 PRIEDAS. KULTŪRINĒS SPAUDOS SKAITĪTĀJUMI PAĢAL UŽSIĒMĪBU

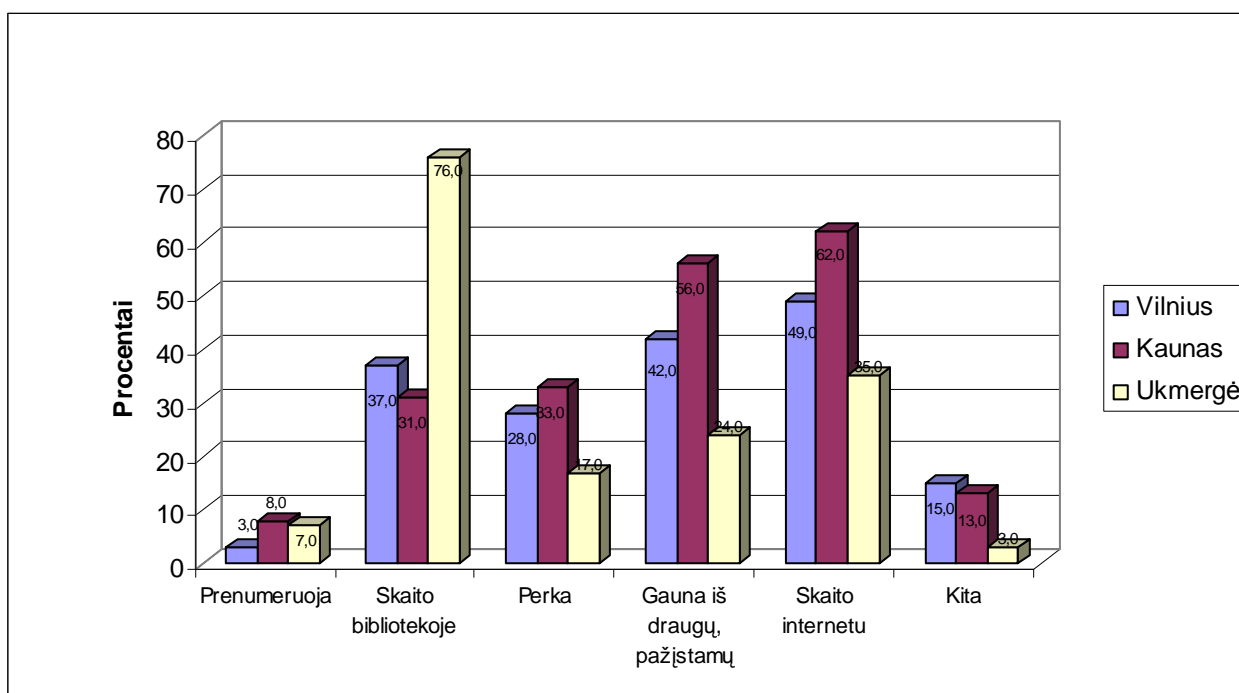
27 PRIEDAS. KULTŪRINĒS SPAUDOS SKAITĪTĀJUMI PAĢAL DARBO SRITĪ

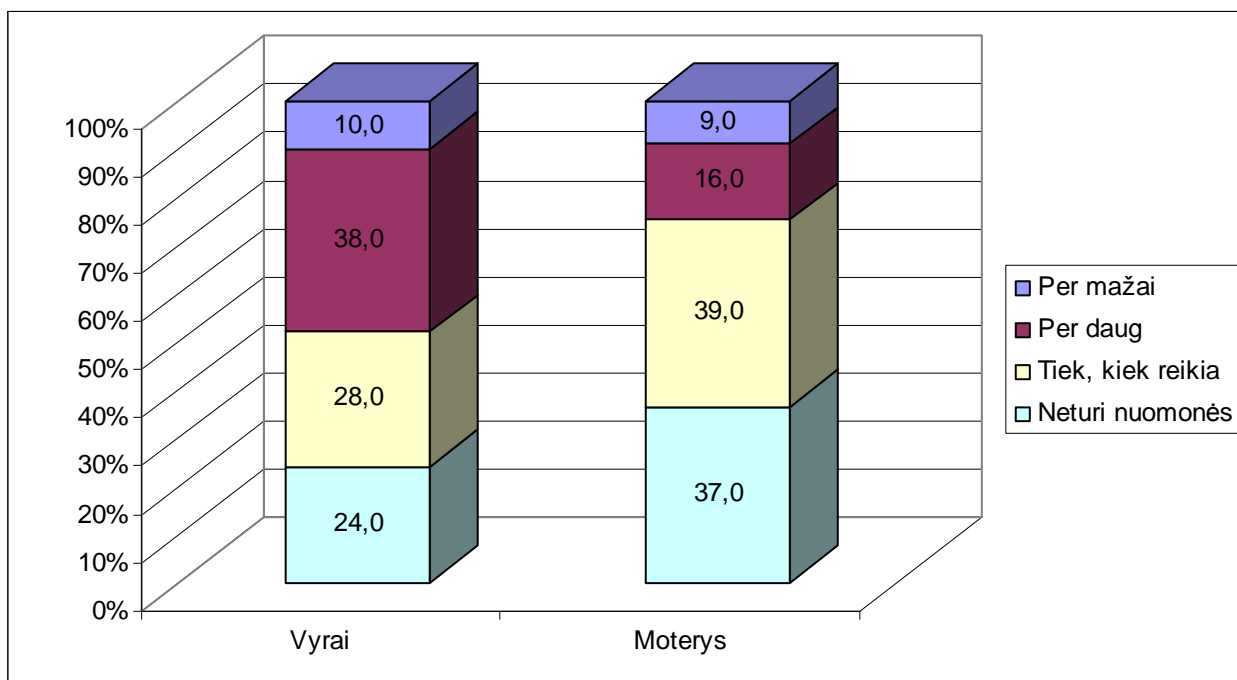
28 PRIEDAS. KULTŪRINĖS SPAUDOS SKAITYMO BŪDAI PAGAL STUDIJŲ SRITĮ

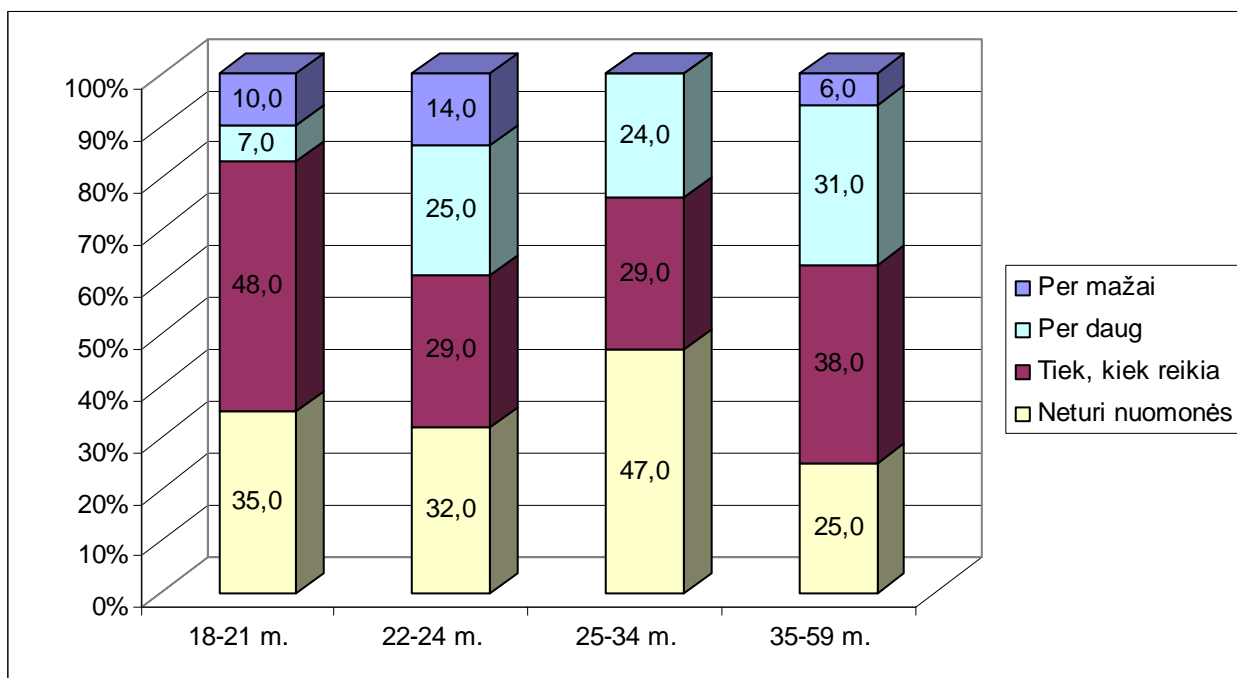
29 PRIEDAS. KULTŪRINĖS PERIODIKOS SKAITYMO BŪDAI PAGAL VIETOVĘ

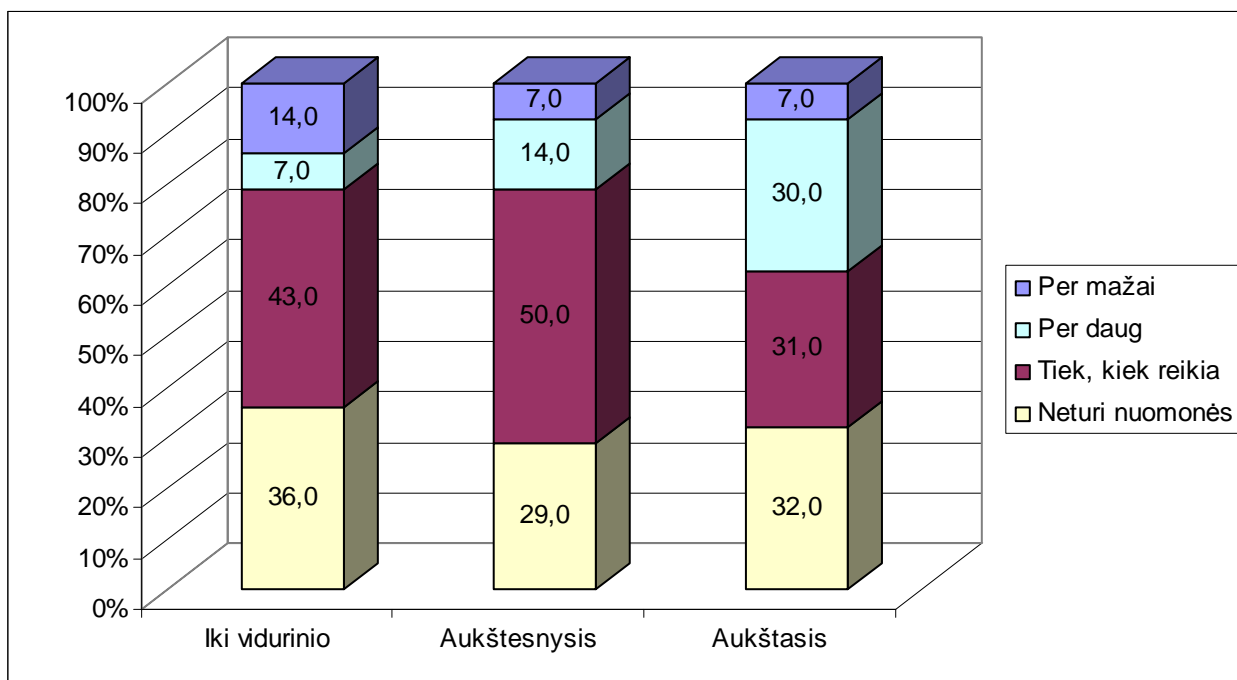
**30 PRIEDAS. NUOMONĖ APIE KULTŪRINIŲ PERIODINIŲ LEIDINIŲ KIEKĮ
PAGAL LYTĮ**

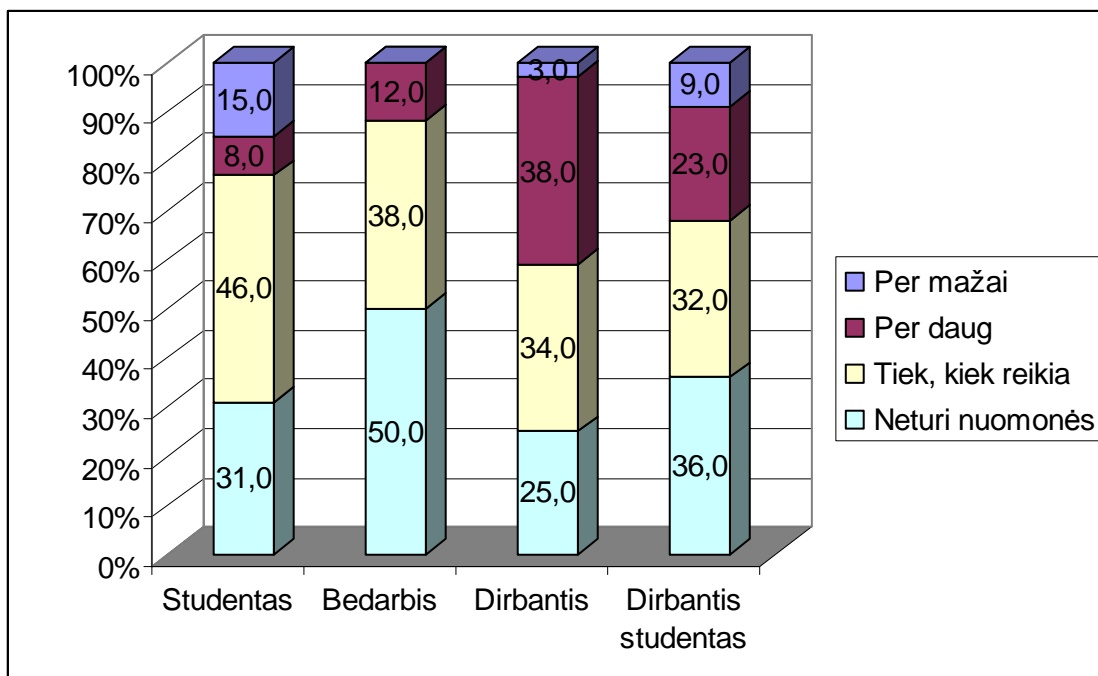
**31 PRIEDAS. NUOMONĖ APIE KULTŪRINIŲ LEIDINIŲ KIEKĮ
PAGAL AMŽIAUS GRUPES**

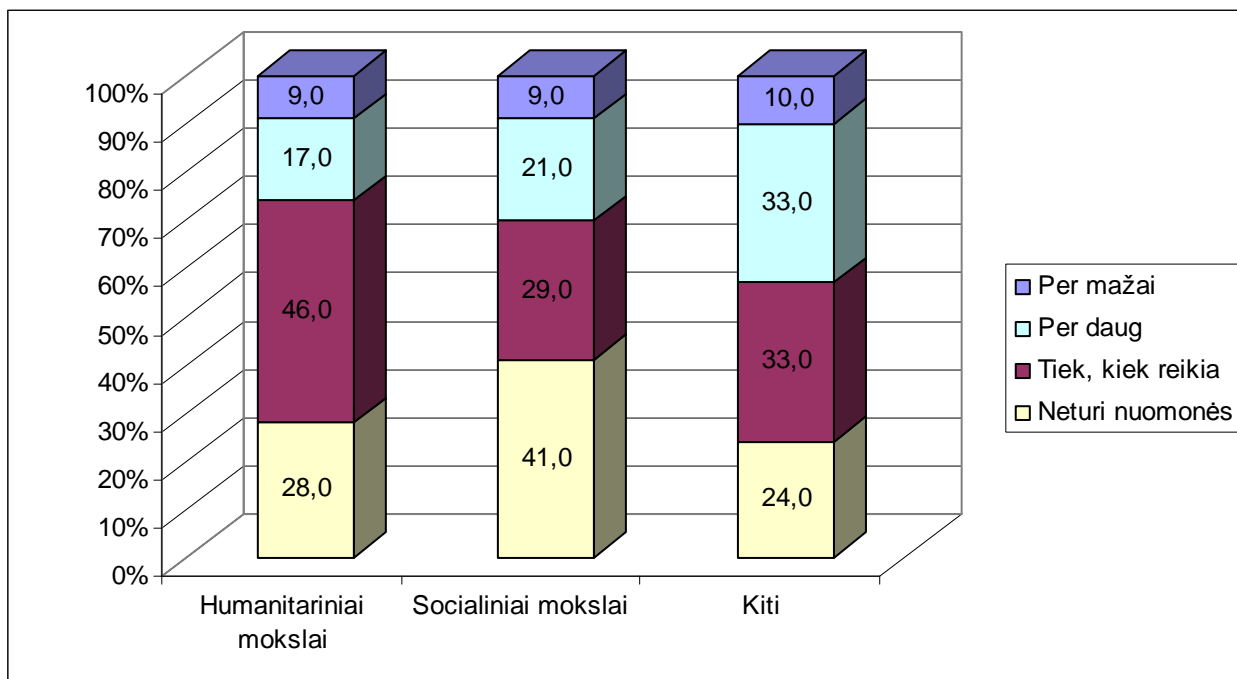
**32 PRIEDAS. NUOMONĖ APIE KULTŪRINIŲ LEIDINIŲ KIEKĮ
PAGAL IŠSIMOKSLINIMĄ**

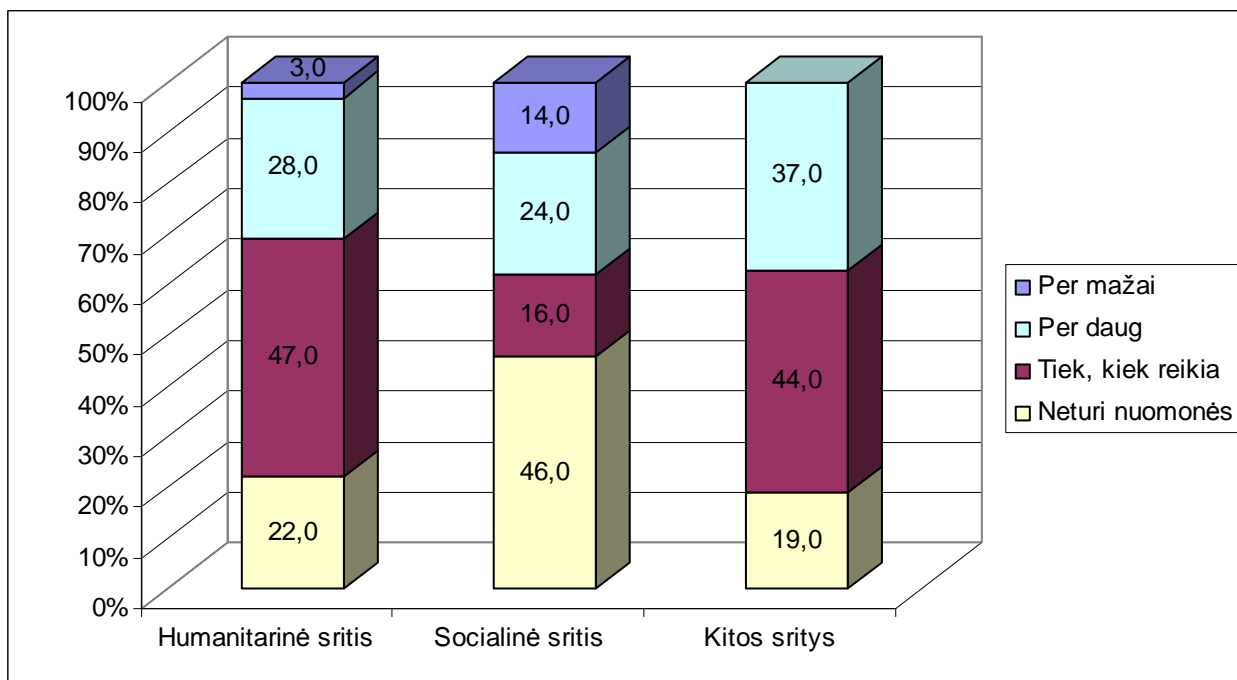
33 PRIEDAS. NUOMONĖ APIE KULTŪRINIŲ LEIDINIŲ KIEKĮ PAGAL UŽSIĖMIMĄ

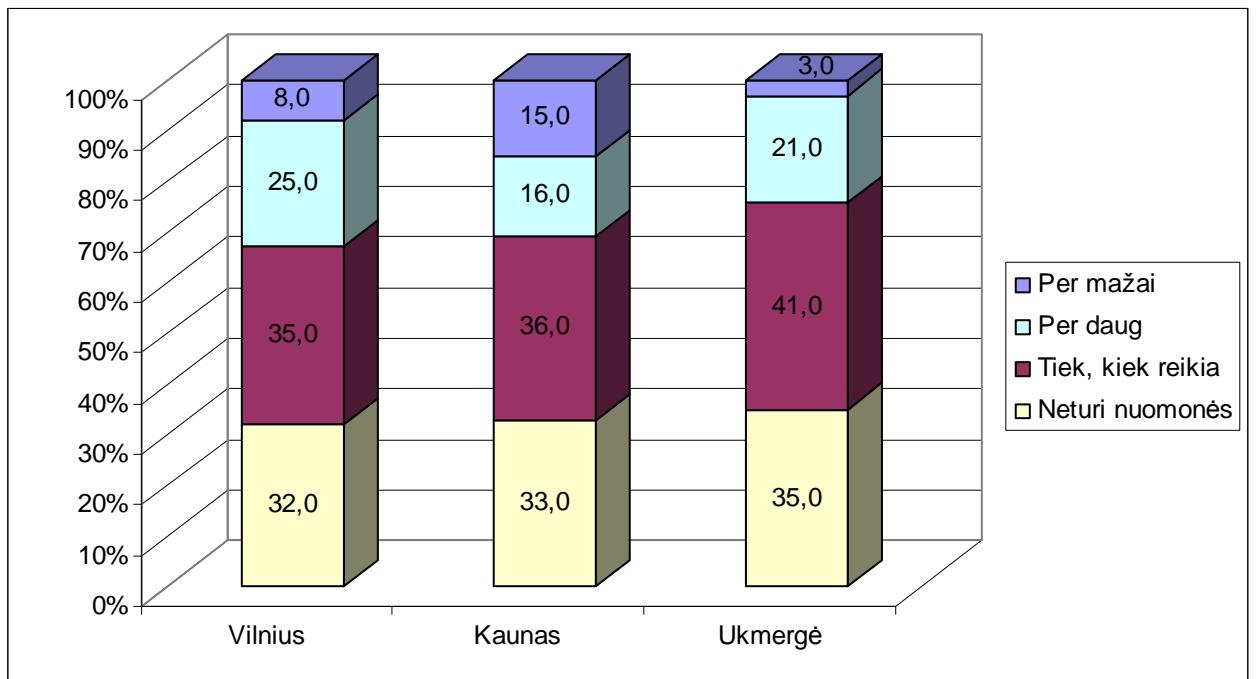
**34 PRIEDAS. NUOMONĖ APIE KULTŪRINIŲ LEIDINIŲ KIEKĮ
PAGAL STUDIJŲ SRITĮ**

35 PRIEDAS. NUOMONĖ APIE KULTŪRINIŲ LEIDINIŲ KIEKĮ PAGAL DARBO SRITĮ

**36 PRIEDAS. NUOMONĖ APIE KULTŪRINIŲ PERIODINIŲ LEIDINIŲ KIEKĮ PAGAL
GYVENAMĄJĄ VIETĄ**

37 PRIEDAS. LEIDINIŲ REIKALINGUMAS (VISŲ RESPONDENTŲ)

